

Mart 2021.

STRATEGIJA RAZVOJA TUZLANSKOG KANTONA za period 2021. – 2027. godina

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Tuzlanski kanton

STRATEGIJA RAZVOJA TUZLANSKOG KANTONA ZA PERIOD 2021.-2027. GODINA

Tuzla, mart 2021. godine

Strategija razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021.-2027. godina pripremljena je od strane Vlade Tuzlanskog kantona, uz koordinaciju Odjeljenja za razvoj Ministarstva privrede Tuzlanskog kantona i uz podršku Kantonalnog odbora za razvoj Tuzlanskog kantona, u potpunosti se oslanjajući na propise i odredbe regulatornog okvira za planiranje i upravljanje razvojem u Federaciji BiH.

Strategija razvoja pripremljena je uz podršku Projekta integriranog lokalnog razvoja (ILDPA), koji predstavlja zajednički projekt Vlade Švicarske i Razvojnog programa Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini (UNDP).

Sadržaj Strategije razvoja, kao i nalazi prikazani u njoj, ne odražavaju nužno stavove ILDPA, Vlade Švicarske ili UNDP-a.

Princip jednakopravnosti spolova je integriran u dokument kao jedan od temeljnih principa. S tim u vezi, pojedini izrazi koji se koriste u muškom rodu (npr. premijer, ministar, i sl.) su neutralni i odnose se na muškarce i na žene.

SADRŽAJ

1. Uvod.....	4
1.1. Svrha i značaj strateškog dokumenta.....	4
1.2. Regulatorni okvir.....	5
1.3. Proces izrade i konsultacija.....	5
1.4. Usklađenost sa ostalim strateškim dokumentima.....	6
1.4.1. Usklađenost sa strateškim dokumentima ostalih nivoa vlasti.....	6
1.4.2. Usklađenost sa strateškim dokumentima proizašlim iz procesa evropskih integracija.....	7
1.4.3. Usklađenost sa globalnim ciljevima održivog razvoja.....	8
1.4.4. Osvrt na izvještaj o evaluaciji Integrirane strategije razvoja Tuzlanskog kantona za period 2016.- 2020. godina.....	9
2. Strateška platforma.....	10
2.1. Globalni kontekst.....	10
2.2. Geografske, prirodne i kulturno-historijske karakteristike.....	10
2.3. Demografske karakteristike i kretanja.....	13
2.3.1. Broj stanovnika.....	13
2.3.2. Struktura stanovništva.....	13
2.4. Rezime stanja po sektorima.....	14
2.4.1. Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti ekonomskog razvoja Tuzlanskog kantona.....	14
2.4.2. Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti društvenog razvoja Tuzlanskog kantona.....	19
2.4.3. Rezime stanja, razvojnih izazova i perspektiva u oblasti zaštite okoliša i infrastrukture Tuzlanskog kantona.....	25
2.5. Stanje prostorno planske dokumentacije.....	30
2.6. Javna uprava Tuzlanskog kantona.....	31
2.6.1. Organizaciona struktura kantonalne uprave.....	31
2.6.2. Imovina u vlasništvu Tuzlanskog kantona.....	32
2.6.3. Stanje administrativnih usluga i ljudskih resursa kantonalne uprave.....	32
2.7. Fiskalni kapacitet Tuzlanskog kanton.....	33
2.7.1. Analiza budžeta i projekcije finansiranja realizacije strategije razvoja.....	33
2.8. SWOT analiza.....	35
2.9. Strateško fokusiranje.....	36
2.10. Vizija razvoja i strateški ciljevi, sa indikatorima.....	40
2.10.1. Vizija razvoja.....	40
2.10.2. Strateški ciljevi, sa indikatorima.....	41
3. Prioriteti i mjere sa indikatorima.....	47
3.1. Prioriteti za Strateški cilj 1.....	47
3.2. Prioriteti za Strateški cilj 2.....	56

3.3. Prioriteti za Strateški cilj 3.....	69
4. Strateški projekti	76
4.1. Strateški projekti	76
4.2. Ključni strateški projekti.....	81
5. Indikativni finansijski okvir.....	88
6. Okvir za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja	93
6.1. Implementacija	93
6.2. Monitoring i izvještavanje	94
6.3. Evaluacija	95
Prilog 1. Usklađenost strateških ciljeva TK sa ključnim strateškim dokumentima u FBiH/BiH	
Prilog 2. Sažeti pregled strategije razvoja	
Prilog 3. Detaljan pregled mjera	
Prilog 4. Socio-ekonomska analiza	

1. UVOD

1.1. SVRHA I ZNAČAJ STRATEŠKOG DOKUMENTA

Strategija razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021.-2027. godina (u daljem tekstu: Strategija razvoja) predstavlja integrisani multisektorski strateški dokument kojim se definišu javne politike i integralno usmjerava razvoj kantona i jedinica lokalne samouprave unutar Kantona. Strategija razvoja Tuzlanskog kantona sadrži prioritete prostornog razvoja kantona i razvojne pravce definirane u strateškim dokumentima Federacije i dokumentima relevantnim za proces integracije Bosne i Hercegovine u Europsku uniju. Strategija razvoja kantona predstavlja podlogu za usklađivanje i izradu strategija razvoja jedinica lokalne samouprave.

Proces izrade Strategije razvoja Kantona koordiniralo je Ministarstvo privrede Tuzlanskog kantona – Odjeljenje za razvoj, dok se kroz radna tijela i druge koordinacione i participativne mehanizme osiguravalo učešće institucija Tuzlanskog kantona, viših nivoa vlasti i jedinica lokalne samouprave, poslovne zajednice, nevladinog sektora, te ostalih socio-ekonomskih aktera i zainteresiranih strana. U ovom procesu važnu ulogu je imao Kantonalni odbor za razvoj. Strategija je pripremljena uz potporu Projekta integriranog lokalnog razvoja (ILDLP), koji predstavlja zajednički projekt Vlade Švicarske i Razvojnog programa Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini (UNDP).

Posebnu savjetodavnu ulogu u procesu izrade Strategije razvoja Kantona je imalo Vijeće za razvojno planiranje i upravljanje razvojem Kantona, koje je razmatralo i davalo preporuke o ključnim razvojnim prioritetima u Kantonu, u strateškoj platformi, kao i o cjelokupnom dokumentu Strategije razvoja Kantona.

Strategija razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021.-2027. godina u potpunosti je izrađena u skladu sa Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji BiH¹ kao i Uredbom o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH². Prilikom izrade Strategije u obzir su uzete i naučene lekcije iz procesa pripreme i implementacije prethodne integrirane Strategije razvoja Kantona za period 2016.-2020. godina.

Dodatno, Strategija je usklađena sa relevantnim strategijama drugih nivoa vlasti u BiH, obavezama proizašlim iz procesa evropskih integracija, te ciljevima održivog razvoja Ujedinjenih naroda (SDGs).

Ostvarenje razvojne vizije realizovaće se kroz 3 strateška cilja, razrađena u 12 prioriteta i 48 mjera. Pripremljen je indikativni budžet za realizaciju Strategije, kao i indikatori za mjerenje stepena njenog ostvarenja.

U sektoru ekonomskog razvoja, okosnicu razvoja predstavlja digitalizacija i principi zelene ekonomije koji će se protezati kroz aktivnosti unutar prioriternih razvojnih područja uključujući, industriju, rudarstvo, sektor malih i srednjih preduzeća i obrta, poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo i turizam. Djelotvorna, otvorena i odgovorna javna uprava biti će u funkciji unapređenja poslovnog okruženja i podrške ekonomskom razvoju.

U sektoru društvenog razvoja, Strategija se fokusirana na društveni razvoj koji nastoji graditi društvo jednakih mogućnosti, jača društvenu koheziju i solidarnost, osigurava bolju socijalnu uključenost, brigu i zaštitu svih stanovnika i potiče rodnu ravnopravnost bez diskriminacije. Kroz aktivnosti na unapređenju oblasti obrazovanja i nauke, zdravstvene i socijalne zaštite, sporta, kulture i položaja

---

¹Službene novine Federacije BiH, 32/17

²Službene novine Federacije BiH, 74/19

mladih te sigurnosti, doprinijeti će se razvijenom, inkluzivnom i prosperitetnom društvenom sektoru sa jednakim pravima za sve građane.

U oblasti održivog upravljanja okolišem, prirodnim i infrastrukturnim resursima, Strategija se koncentriše na unapređenje zaštite okoliša i planskog korištenja prirodnih resursa i prostora, povećanje energetske efikasnosti te modernizacije saobraćajne i komunalne infrastrukture što je u konačnici u funkciji osiguranja resursno efikasnog i održivog infrastrukturnog razvoja.

1.2. REGULATORNI OKVIR

Na nivou Federacije BiH, u proteklom periodu su realizirane značajne aktivnosti na uspostavi i razvoju sistema za razvojno planiranje i upravljanje razvojem. Poseban napredak učinjen je kroz izgradnju regulatornog okvira, te je 2017. godine donesen Zakon o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji BiH, kao temeljni normativni akt kojim je definisana svrha sistema kroz „transparentno i usaglašeno razvojno planiranje i upravljanje razvojem u Federaciji, kantonima i jedinicama lokalne samouprave“, kao i „koordinacija i integracija strateških dokumenata i javnih i drugih finansijskih resursa radi realizacije utvrđenih razvojnih prioriteta“.

Zakonom su, pored ciljeva, utvrđeni i osnovni principi razvojnog planiranja i upravljanja razvojem, definisane su vrste strateških dokumenata, kao i tijela odgovorna za razvojno planiranje i upravljanje razvojem. Zakonom je utvrđen i proces razvojnog planiranja i upravljanja razvojem u FBiH, kao i postupci programiranja, monitoringa, evaluacije i izvještavanja o implementaciji strateških dokumenata, te finansiranja njihove implementacije. Zakon propisuje i dokumente koji se donose u postupku implementacije strateških dokumenata.

Godine 2019. donešeni su i podzakonski akti koji pobliže uređuju pitanja izrade i evaluacije strateških dokumenata, te trogodišnjeg i godišnjeg planiranja i to:

- Uredba o evaluaciji strateških dokumenata u Federaciji BiH,
- Uredba o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH,
- Uredba o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji Bosne i Hercegovine.³

Proces izrade Strategije razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021.-2027. godina usklađen je sa propisanim odredbama u okviru prezentiranog regulatornog okvira.

1.3. PROCES IZRADE I KONSULTACIJA

Proces izrade Strategije razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021.-2027. započeo je u decembru 2019. godine donošenjem Odluke o izradi Strategije razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021.-2027. godina.⁴ Odlukom je propisano da je nositelj procesa izrade Strategije Ministarstvo privrede Tuzlanskog kantona – Odjeljenje za razvoj, a učesnici u procesu izrade Strategije razvoja Kantona su institucije Kantona, jedinice lokalne samouprave i socio-ekonomski akteri. Horizontalna i vertikalna koordinacija izrade Strategije razvoja Kantona osigurana je kroz Kantonalni odbor za razvoj i Vijeće za razvojno planiranje i upravljanje razvojem u Tuzlanskom kantonu.

Sam postupak izrade ovog strateškog dokumenta proveden je u skladu sa Uredbom o izradi strateških dokumenta Federacije Bosne i Hercegovine. Tokom procesa izrade Strategije, formirana su radna i savjetodavna tijela koja su usmjeravala dinamiku i proces izrade Strategije. U procesu rada i

---

³Sve uredbe objavljene su u Službenim novinama Federacije BiH broj 74/19.

⁴Odluke Vlade broj 02/1-05-27706/19 od 30.12.2019. godine i 02/1-02-28606/20 od 30.12.2020. godine

konsultacija, pored redovnih sastanaka tima za izradu strategije, održani su i sastanci tematskih radnih grupa: TG 1 – Ekonomski razvoj, TG2 – Društveni razvoj, TG 3 – Zaštita okoliša i TG 4 – Dobra i inkluzivna uprava. U procesu izrade Strategije održane su i tri sjednice Kantonalnog odbora za razvoj. Tokom sastanaka Kantonalnog odbora za razvoj validirana je socio-ekonomska analiza, a potom i strateška platforma TK za period 2021.-2027. godina koja je potom puštena u javnu raspravu odnosno proces javnih konsultacija. Po finalizaciji javne rasprave o strateškoj platformi Tuzlanskog kantona, izrađen je nacrt Strategije razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021.-2027. godina.

Dvanaesta sjednica KOR-a održana 15.01.2021. godine bila je posvećena razmatranju nacrta Strategije razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021.-2027. godina.

Nacrt Strategije razvoja Tuzlanskog kantona prošao je kroz proces javnih konsultacija koji je trajao do 20.02.2021. godine nakon čega su razmatrani pristigli prijedlozi za izmjene i dopune, te izrađen finalni nacrt dokumenta koji je ponuđen Vladi i Skupštini Tuzlanskog kantona na razmatranje.

1.4. USKLAĐENOST SA OSTALIM STRATEŠKIM DOKUMENTIMA

1.4.1. USKLAĐENOST SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA OSTALIH NIVOA VLASTI

Zakon o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji BiH definiše vertikalnu koordinaciju i usklađivanje kao koordinaciju odgovornosti i procesa između nadležnih institucija na različitim nivoima vlasti u Federaciji, kao i usklađivanje strateških dokumenata na različitim nivoima vlasti u Federaciji prema zajedničkim razvojnim ciljevima, dok se horizontalna koordinacija i usklađivanje odnosi na koordinaciju odgovornosti i procesa institucija, kao i usklađivanje strateških dokumenata, odnosno usklađivanje strategije razvoja i sektorskih strategija na istom nivou upravljanja u Federaciji, kantonima i jedinicama lokalne samouprave prema zajedničkim razvojnim ciljevima. U skladu sa navedenim, strateški ciljevi i prioriteti Tuzlanskog kantona za period 2021.-2027. godina usklađeni su sa ključnim strateškim dokumentima u FBiH i BiH, ali i uvažavaju odrednice definisane u sektorskim strategijama Tuzlanskog kantona.

Prilikom pripreme Strategije, vodilo se računa da razvojna opredjeljenja, strateški ciljevi i prioriteti razvoja TK budu na odgovarajući način prilagođeni sljedećim strateško-planskim dokumentima:

- Okvir za provođenje Ciljeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini (radna verzija)
- Strategija razvoja Federacije BiH 2021. – 2027. godina,
- Prioriteti za razvoj visokog obrazovanja u BiH za period 2016. – 2026. godina,
- Strateška platforma razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH 2014.– 2020. godina,
- Strategija protivminskog djelovanja BiH 2018. – 2025. godina,
- Strateški plan ruralnog razvoja BiH 2018.– 2021. (okvirni dokument),
- Okvirna strategija prometa BiH 2015.-2030.,
- Okvirna energetska strategija BiH do 2035.,
- Strategija prilagođavanja na klimatske promjene i niskoemisionog razvoja BiH za period 2020.- 2030. (nacrt),
- Strateške smjernice za harmonizaciju podrške razvoju malih i srednjih preduzeća i preduzetništva u BiH za period 2021. – 2027. (radna verzija),
- Strategija za unapređenje prava i položaja osoba s invaliditetom u FBiH 2016 - 2021.
- Strategija borbe protiv dijabetesa u FBiH 2014. – 2024.,
- Politika i strategija za zaštitu i unapređenje mentalnog zdravlja u FBiH 2012.– 2020.,
- Strategija o rijetkim bolestima FBiH 2014.– 2020.,

- Strategija upravljanja vodama FBiH 2010.– 2022.,
- Transportna Strategija Federacije Bosne i Hercegovine 2016.– 2030.,
- Strateški pravci razvoja visokog obrazovanja u FBiH 2012. i 2022.,
- Plan upravljanja vodama za vodno područje rijeke Save u FBiH 2016.– 2021.,
- Gender Akcioni plan BiH za period 2018.-2022.,
- Akcioni plan za provedbu Strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici u Federaciji BiH za period 2018.-2020.

Poseban značaj za implementaciju Strategije razvoja Tuzlanskog kantona ima Strategija razvoja Federacije BiH koja obuhvata isti planski period 2021.-2027.

Detaljna analiza ocjene usklađenosti, predstavljena je u Prilogu 1 dokumenta.

1.4.2. USKLAĐENOST SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA PROIZAŠLIM IZ PROCESA EVROPSKIH INTEGRACIJA

Bosna i Hercegovina opredjeljena je ka ispunjenju uslova za postojanje dijelom Europske Unije, te se u skladu sa tim provode neophodne aktivnosti na usklađivanju zakonodavstva i drugih obaveza koje propisuje Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Europske Unije i Bosne i Hercegovine. Godine 2016. podnešena je aplikacija Bosne i Hercegovine za članstvo u EU na šta je Europska Komisija u maju 2019. godine odgovorila Mišljenjem, a bazirano na informacijama koje su prikupljene nakon ispunjenog Upitnika Europske Komisije.

Prema ocjeni Komisije, stanje u mnogim oblastima nije zadovoljavajuće, kao ni brzina napretka u ispunjavanju potrebnih kriterijuma za članstvo. U navedenom Mišljenju se ističe da Bosna i Hercegovina i dalje ne zadovoljava, u dovoljnoj mjeri, kriterije koje se odnose na stabilnost institucija koje garantuju demokratiju, vladavinu prava, ljudska prava i poštivanje i zaštitu manjina. Između ostalog, zahtjeva se dovođenje institucionalnog okvira BiH u sklad sa okvirom EU, unapređenje izbornog okvira i pravosuđa, sprečavanje i borba protiv korupcije i organizovanog kriminala, upravljanje granicama, uspostavljanje funkcionalne tržišne ekonomije, unapređenje kvalitete obrazovanja povećanje usmjerenosti na potrebe tržišta rada, ubrzanje procesa usklađivanja s *acquis*-em, zaštita fundamentalnih prava građana i reforma javne uprave. Posebnu pažnju je potrebno posvetiti područjima slobodnog kretanja roba, pravu poslovnog nastana i slobodi pružanja usluga, informacionom društvu i medijima, poljoprivredi i ruralnom razvoju, ribarstvu, transportnoj politici, energetici, ekonomskoj i monetarnoj politici, statistici, socijalnoj politici i zapošljavanju, poduzetništvu i industrijskoj politici, regionalnoj politici i koordinaciji strukturnih instrumenata, obrazovanju i kulturi, zaštiti potrošača i zdravlja i finansijskoj kontroli.⁵

U ukupnim reformama čije se provođenje traži, Strategija razvoja Tuzlanskog kantona direktno doprinosi unapređenju poslovnog okruženja, poljoprivrede i turizma, uspostavljanjem pretpostavki za digitalizaciju i unapređenje konkurentnosti i održivosti, energetske efikasnošću, socijalnoj politici i zapošljavanju, poduzetništvu i industrijskoj politici, obrazovanjem i kulturom, te zaštitom životne sredine.

Implementacija Strategije razvoja TK, posebno u dijelu osiguranja vanjskih izvora sredstava za finansiranje razvojnih prioriteta TK, može da bude podržana kroz aktivnosti EU u BiH u mnogim

---

⁵ Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu i Vijeću – Mišljenje Komisije o zahtjevu BiH za članstvo u EU, <https://europa.ba/wp-content/uploads/2019/06/Misljenje-Komisije-o-zah-tjevu-Bosne-i-Hercegovina-za-%C4%8Dlanstvo-u-Evropskoj-uniji.pdf>

oblastima, posebno kroz učešće u projektima prekogranične saradnje, gdje je saradnja sa civilnim sektorom neophodna i ključna. Puno iskorištenje mogućnosti koje proizilaze iz EU integracija zavisi prevashodno od brzine pristupa zemlji EU, odnosno ispunjenja zahtjeva, kriterijuma i standarda za članstvo, ali i od lokalnih implementacionih kapaciteta na nivou Kantona i JLS.

Trenutno su TK na raspolaganju sljedeći programi i projekti: transnacionalni (Adrion, Dunavski i Mediteranski), prekogranični - trilateralni (BiH-CG-HR), prekogranični - bilateralni (BiH-HR), prekogranični - bilateralni (BiH-SR), Horizon 2020, COSME, Kreativna Evropa, Erasmus+, Carina 2020, Fiscalis 2020, Evropa za građane, COST i EUREKA.

1.4.3. USKLAĐENOST SA GLOBALNIM CILJEVIMA ODRŽIVOG RAZVOJA

Generalna skupština Ujedinjenih nacija 2015. godine usvojila Agendu održivog razvoja do 2030. godine i tom su prilikom sve zemlje članice, uključujući i BiH, preuzele obavezu provođenja dokumenta Agende 2030 i globalnih Ciljeva održivog razvoja (engl. Sustainable Development Goals – SDG). Agenda 2030 se sastoji od 17 globalnih ciljeva i 169 podciljeva održivog razvoja koji predstavljaju transformativni plan za stvaranje bolje i održive budućnosti.

Također, Vlada Brčko distrikta BiH je usvojila, a uskoro se očekuje i da će državna i entitetske vlade usvojiti dokument Okvir za provođenje Ciljeva održivog razvoja u Bosni i Hercegovini.

Poštivanje principa vertikalne koordinacije propisane Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH, podrazumijeva i usklađenost sa međunarodno prihvaćenim globalnim ciljevima održivog razvoja. Navedeno podrazumijeva da svi nivoi vlasti u BiH treba da definišu svoje prioritete, mjere i aktivnosti na način da istovremeno osiguraju doprinos ostvarivanju ciljeva održivog razvoja, kao i da izvještavaju o ostvarenom napretku.

U BiH su utvrđena tri pravca održivog razvoja (dobra uprava i upravljanje javnim sektorom, pametan rast i društvo jednakih mogućnosti) i dvije horizontalne teme (ulaganje u ljudski kapital i princip “niko ne smije biti isključen”). Navedeni pravci održivog razvoja, kao i horizontalne teme, na odgovarajući način su reflektovane kroz proces izrade Strategije razvoja TK 2021.-2027., kao i u samoj Strategiji.

Strategija razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021.– 2027. doprinosi ostvarenju sva tri odabrana pravca održivog razvoja.

U sektoru ekonomskog razvoja, strategija doprinosi povoljnom okruženju za poduzetništvo i inovacije, povećanju investicija u infrastrukturu, uključivanju u globalne lance vrijednosti, pametnom upravljanju prirodnim resursima, jačanju infrastrukture i konkurentnosti poljoprivrede, te održivom razvoju turizma.

U sektoru društvenog razvoja, Strategija će prije svega uticati na unapređenje obrazovanja i obuke, kvalitet predškolskog obrazovanja, unapređenje uslova za kulturno i umjetničko obrazovanje, politika i jačanje socijalne zaštite, osnaživanje porodice, podrške djeci i mladima (kroz vezu sa Strategijom za mlade), te uopšte podsticanje razvoja civilnog sektora kao važnog faktora društvenog razvoja. U sektoru zdravstvene zaštite akcenat će biti stavljen na postizanje što veće efikasnosti i unapređenja dostupnosti i kvaliteta zdravstvenih usluga. U sektoru koji se bavi zaštitom životne sredine, Strategija će se fokusirati na unapređenje upravljanja rizicima od katastrofa, jačanje kontrole i praćenja kvaliteta eko sistema, kao i na deminiranje kontaminiranih područja.

U sektoru zaštite okoliša i infrastrukture, Strategija će se fokusirati na jačanje kontrole i praćenja kvaliteta eko sistema, energetske efikasnosti te razvoj komunalne i saobraćajne infrastrukture.

1.4.4. OSVRT NA IZVJEŠTAJ O EVALUACIJI INTEGRIRANE STRATEGIJE RAZVOJA TUZLANSKOG KANTONA ZA PERIOD 2016.- 2020. GODINA

U procesu provedbe Strategije razvoja Tuzlanskog kantona za period 2016.-2020. godina, 2019. godine sprovedena je srednjoročna evaluacija, odnosno evaluacija za period 2016.-2018. godina. Nalazi izvještaja o provedenoj evaluaciji, ukazuju da su prethodnom strategijom uglavnom adekvatno procijenjene potrebe u pojedinim razvojnim sektorima, te da su strateški ciljevi, koji su definisani kao dugoročni pravci razvoja, relevantni kako za trenutnu Strategiju tako i za Strategiju za naredni planski period, što vrijedi i za prioritete i mjere, uz usaglašavanja prioriternih ciljeva i mjera u odnosu na strukturu aktivnosti za novi planski period. Za unapređenje sistema za praćenje naredne Strategije, nalazi evaluacije su ukazali da je potrebna revizija indikatora i definisanje ciljnih vrijednosti za praćenje i ocjenu postignuća. Jedna od preporuka izvještaja odnosila se na osiguranje potpune primjene zakona i podzakonskih akata za razvojno planiranje i upravljanje razvojem, uz primjenu novog pristupa izradi trogodišnjih i godišnjih planova, kao i izvještaja rada ministarstava i planova rada Vlade TK, kao i otklanjanje slabosti sistema za planiranje i upravljanje razvojem, kroz unapređenje horizontalne koordinacije i osnaživanja uloge pojedinačnih ministarstava i drugih kantonalnih tijela u procesu razvojnog planiranja i upravljanja razvojem, uz usaglašavanje programa rada sa planovima vezanim za provedbu Strategije i preuzimanje aktivne uloge ministarstava i drugih kantonalnih tijela u koordiniranju provedbe i izvještavanja za strateške mjere za koje su nosioci implementacije u okviru dodijeljenih nadležnosti.

Izvještaj, između ostalog, ukazuje na potrebu revidiranja i jačanja sistema za praćenje (prikupljanje, obradu i analizu podataka), uz definisanje ciljnih vrijednosti za indikatore za koje te vrijednosti nedostaju i definisanje novih indikatora na nivou prioriteta koji će se pratiti za oblast turizma, kao i unapređenje koordinacije sa JLS u razvoju mehanizama za praćenje ili izmjeni indikatora vezanih za javnu infrastrukturu i sektor okoliša za koje nisu do sada uspostavljeni mehanizmi praćenja. Dodatno, ukazano je na potrebu usklađivanja akcionog planiranja provedbe Strategije sa budžetskim planiranjem i rokovima iz budžetskog kalendara, te uključivanje nosioca referata za budžetsko planiranje iz Ministarstva finansija TK u proces i kreiranje uslova za završetak započetih aktivnosti za uvođenje programskog budžetiranja.

U pogledu sistema za upravljanje razvojem, evaluacije je identifikovala manjak saradnje između svih administrativnih nivoa vlasti i manjak saradnje svih partnera; nedostatak znanja, kompetencija i iskustva razvojnih aktera za razvojno planiranje i upravljane razvojem; te nedostatak finansijskih sredstava za veći stepen implementacije Strategije. Također, ukazano je na nedovoljnu usklađenost programa rada kantonalnih ministarstava i drugih tijela kantonalne uprave sa akcionim planovima Strategije, kao i na nedovoljnu prilagođenost njihove unutarne sistematizacije i odgovornosti za planiranje i provedbu strateških intervencija.

Prilikom izrade Strategije razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021, - 2027., u obzir su uzeti nalazi i preporuke evaluacije Strategije razvoja TK za period 2016. – 2020. godina, za period implementacije 2016.-2018. godina kao i mišljenja i stavovi ključnih zainteresovanih strana. Bitno je napomenuti da je, u skladu sa evaluacionim nalazima, prethodni strateški dokument predstavljao dobar osnov za razvoj Kantona u periodu 2016. - 2020. godina. Međutim, uspješna implementacija strategije zahtijeva postojanje kvalitetnog sistema za njeno provođenje, što je potrebno osigurati i u narednom planskom periodu.

2. STRATEŠKA PLATFORMA

Strateška platforma Tuzlanskog kantona izrađena je u procesu izrade Strategije razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021.-2027. godina i sadrži detaljan prikaz socio-ekonomskih kretanja u posljednjih 5 godina, sa posebnim osvrt na usporedbu pokazatelja na nivou Federacije BiH. Platforma sadrži i SWOT analizu, strateške fokuse, strateške ciljeve kao i definisanu viziju razvoja Tuzlanskog kantona.

2.1. GLOBALNI KONTEKST

Na osnovu člana 5. i 9. Zakona o Vladi Tuzlanskog kantona („Službene novine Tuzlanskog kantona“ broj: 17/00, 1/05, 11/06, 13/11 i 15/17) a u vezi sa članom 27.stav (2) Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine i Uredbom o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH, Vlada Tuzlanskog kantona donijela je Odluku o izradi Strategije razvoja Tuzlanskog kantona 2021.-2027. godina. Strategija razvoja kantona sadrži prioritete prostornog razvoja kantona i razvojne pravce definirane u strateškim dokumentima Federacije i dokumentima relevantnim za proces integracije Bosne i Hercegovine u Europsku uniju.

Proces izrade Strategije obilježila je pandemija *COVID 19* virusa. COVID 19 je prouzrokovao krizu bez presedana u modernoj historiji i ostavio je utjecaj na sve aspekte ljudskog života, kako u Bosni i Hercegovini, tako i cijelom svijetu. Socijalne, ekonomske i političke posljedice pandemije su tek počele da se osjećaju i ostaviti će ozbiljne dugoročne posljedice po ekonomski rast, zaposlenost, blagostanje i javni dug. Pored negativnih posljedica, pandemija ujedno predstavlja i stvara neke nove prilike – za pokretanje biznisa, ekonomski rast i razvoj, stoga je nužno osigurati vještu radnu snagu, dobru infrastrukturu, raspoloživost dobavljača i kooperanata, lak pristup tehnologiji i zaštitu vlasništva i ugovora. Sa druge strane, poslovni sektor mora raditi na inoviranju, investiranju i zapošljavanju, i na taj način doprinosti ekonomskog oporavku. Uloga javnih institucija se zbog pandemije povećava i prati je pad javnih prihoda i rast budžetskih deficita, što se svakako uzima u obzir prilikom planiranja strateških intervencija.

U međuvremenu je izrađena i Strategija razvoja Federacije BiH za period 2021.-2027. godina, kao krovni, usmjeravajući dokument sa kojim trebaju biti usaglašeni svi razvojni dokumenti na nivou FBiH, kao i strategije razvoja na kantonalnom nivou, uključujući i Strategiju razvoja Tuzlanskog kantona. U procesu izrade Strategije, definisana su 3 strateška cilja, 12 prioriteta i 48 mjera, o čijoj usklađenosti će biti posvećena posebna pažnja.

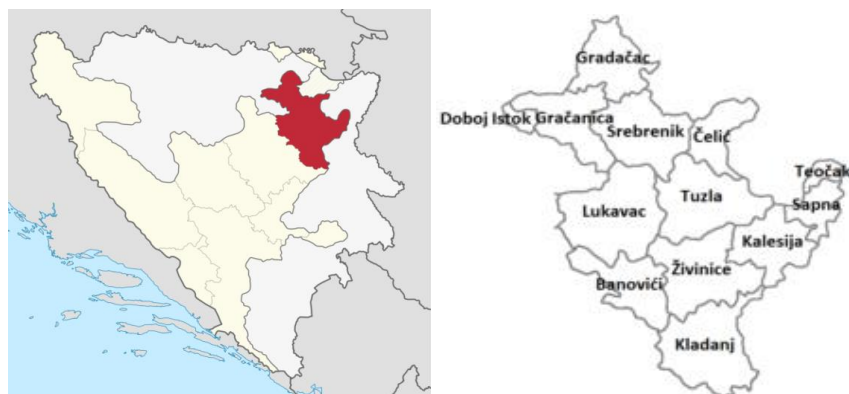
Fokusiranje Strategije razvoja Tuzlanskog kantona 2021.-2027. na ciljeve održivog razvoja, tj. Agendu 2030, odvija se u okviru određenog konteksta koji je pod utjecajem ključnih pokretača i ograničenja. Navodimo ih ovdje ukratko s fokusom na trendove vezane za:

- Stanovništvo, migracije, obrazovanje i ljudski kapital,
- Ekonomski rast i zapošljavanje,
- Socijalnu zaštitu, koheziju, nejednakost, siromaštvo i ranjivost,
- Javni sektor, javne financije i javne kompanije i
- Upravu, vladavinu prava i ljudska prava.

2.2. GEOGRAFSKE, PRIRODNE I KULTURNO-HISTORIJSKE KARAKTERISTIKE

Tuzlanski kanton, administrativno pripada Federaciji Bosne i Hercegovine, i smješten je u sjeveroistočnom dijelu Bosne i Hercegovine sa sjedištem Vlade i Skupštine u Gradu Tuzla. Susjedno područje Tuzlanskog kantona na sjeverozapadu, sjeveroistoku i istoku je Republika Srpska, na sjeveru

Brčko distrikt, te na jugu i zapadu Zeničko dobojski kanton. Područje Tuzlanskog kantona uključuje 13 jedinica lokalne samouprave a to su: Banovići, Čelić, Doboj-Istok, Gračanica, Gradačac, Kalesija, Kladanj, Lukavac, Sapna, Srebrenik, Teočak, Tuzla i Živinice (Slika 1).

Slika 1. Geografski položaj Tuzlanskog kantona u FBiH i BiH (slika lijevo), Karta kantona (slika desno)

Tuzlanski kanton zauzima površinu od 2.649 km², odnosno 10,17% teritorije FBiH ili 5,18% teritorije Bosne i Hercegovine. Sjedište kantona je Grad Tuzla, koji je kulturni, univerzitetski i medicinsko-klinički centar ove regije, prema kome gravitiraju ostala gradska/općinska područja. Administrativno, Tuzlanskom kantonu pripada 13 lokalnih zajednica i to 5 gradova i 8 općina. Tuzlanski kanton nije podjednako naseljen te tako Grad Tuzla ima najgušću naseljenosti sa 373 stanovnika po km², a potom slijedi općina Teočak sa 246 stanovnika po km² te općina Doboj Istok sa 241 stanovnikom po km². S druge strane, najslabije naseljene lokalne jedinice samouprave su općina Kladanj sa 35 stanovnika po km² i općina Čelić sa 71 stanovnikom po km² (Tabela 1).

Tabela 1. Gustina naseljenosti po općinama u Tuzlanskom kantonu, 2019. godina

Naziv grada/općine	Površina u km ²	Broj stanovnika	Gustina naseljenosti
Banovići	185	22.616	122,2
Čelić	140	9.942	71
Doboj Istok	41	9.879	241
Gračanica	216	45.033	208,5
Gradačac	218	38.905	178,5
Kalesija	201	32.697	162,7
Kladanj	331	11.689	35,3
Lukavac	337	43.217	128,2
Sapna	118	10.640	90,2
Srebrenik	248	39.500	159,3
Teočak	29	7.133	246
Tuzla	294	109.674	373
Živinice	291	57.886	198,9
Ukupno	2.649	438.811	165,7

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Po pitanju reljefa Tuzlanski kanton pretežno je brežuljkast. Ravničarski dio do 300 metara nadmorske visine, čini 10,9% zemljišta, brdski dio između 300 i 700 metara 78,3%, a planinski iznad 700 metara 10,8% zemljišta. Najviša nadmorska visina iznosi 1.328 metara. Područje Tuzlanskog Kantona ima složenu geološku strukturu tla (pretežno laprovito-glinoviti i pjeskoviti sedimenti) koju karakteriziraju slaba fizičko-mehanička svojstva tla što se u nepovoljnim hidrološkim uslovima i u periodima sa dugotrajnim oborinama manifestuje u vidu nestabilnosti tla.

Imajući u vidu postojanje više značajnih tektonskih rasjeda na području Tuzlanskog kantona, stepen urbanizacije, spratnost zgrada i karakter zastupljene tehnologije (hemijska industrija, rudarstvo) kao i saznanja o nepoštvivanju „aseizmičke“ izgradnje građevinskih objekata može se reći da je ovaj kanton prilično seizmički ugroženo područje. S obzirom na prethodno navedeno zaključak je da je cijelo područje Tuzlanskog kantona osjetljivo na katastrofe uzrokovane prirodnim opasnostima.

Tuzlanski kanton ima povoljan geoprometni položaj uz magistralne drumske i željezničke pravce u smjerovima sjever-jug i istok-zapad i predstavlja prirodnu saobraćajnu raskrnicu za šire područje jugoistočne i srednje Evrope. Tuzlanski kanton nema plovnih vodenih površina osim jezera Modrac koje ima ograničeno korištenje plovnih sredstava.

Područje Kantona raspolaže s različitim prirodnim resursima (rude, minerali, zemljište, šume, vode), ali su oni značajni više sa stanovišta aspekta kvantiteta nego njihovog kvaliteta. Dva najekonomičnija resursa su uglj i kamena so.

Ovo područje se odlikuje velikim turističkim potencijalom. Pored rijeka, planinskih rječica i brzaka stvoreno je i egzistira nekoliko većih i manjih vještačkih jezera: Modrac, Bistarac, Rajsko jezero, Hazna, Vidara, Snježnica, Mačkovac, Vijenac i najpoznatije Panonsko jezero. Velika blaga područja čine mineralni i termalni izvori od kojih su neki iskorišteni za banjska lječilišta – Slana banja u Tuzli, Banja Ilidža u Gradačcu, Terme Gračanica i Kladanjska voda kod Kladnja. Navedeni potencijali uključuju i područje Zaštićenog pejzaža “Konjuh”, koji se nalazi na području općine, Banovići, općine Kladanj i grada Živinice. Područje Zaštićenog pejzaža “Konjuh” dio je planine Konjuh. i gotovo je u potpunosti prekriveno šumskim ekosistemima u kojima su sadržane veoma brojne prirodne vrijednosti i fenomeni a ima odlične pretpostavke za razvoj turizma, kulturno-historijskog naslijeđa, te posjeduje visoke hidrološke vrijednosti i ekološko-vegetacijske karakteristike.

Tuzlanski kanton posjeduje veći broj vrijednih kulturno-historijskih dobara koje svako ponaosob ima svoje specifičnosti i traži posebnu zaštitu. Radi se o širokom spektru spomeničkog inventara koji pripada kulturnom krugu različitog etničkog i religioznog sistema vrijednosti koje su na ovom prostoru ostavljale razne civilizacije: Iliri, Kelti, Rimljani, Starosloveni, Bizanti, te Osmansko Carstvo i Austrougarska monarhija. U tom kontekstu se mogu razmatrati: arheološka naslijeđa iz prahistorijskog, antičkog i srednjovjekovnog perioda, srednjovjekovni gradovi, stećci, građevine sakralne arhitekture. Kulturno-historijski spomenici su smješteni na prostorima svih općina i gradova na području TK. Najveći stepen zaštite kulturno-historijskog naslijeđa na području Tuzlanskog kantona imaju nacionalni spomenici Bosne i Hercegovine. Kada se navede podatak da na nivou Tuzlanskog kantona koji ima 13 gradova/općina postoji 47 proglašanih nacionalnih spomenika jasno se ukazuje slika obima kulturno-historijskog naslijeđa. Najveći i najstariji arheološki lokalitet je uže područje grada Tuzle (sojeničko naselje iz neolita), dok je u historijskom i društvenom miljeu srednjovjekovne bosanske države nastala karakteristična kulturna pojava Bosne, raširena na Tuzlanskom kantonu – stećci, te Kameni grad u Srebreniku, Tvrđava Soko u Gračanici i Kula u Gradačcu.

Tuzlanski kanton ima povoljan geoprometni položaj uz magistralne drumske i željezničke pravce i predstavlja prirodnu saobraćajnu raskrnicu za šire područje jugoistočne i srednje Evrope - što određuje sadašnju, ali i buduću poziciju Tuzlanskog kantona u ovom dijelu Evrope. Blizina granice sa EU (cca. 50 km) predstavlja prednost s privrednog aspekta i jedna je odrednica za privlačenja investicija. Kanton odlikuje brojnost prirodnih ljepota, turističkih potencijala i kulturno-historijskog naslijeđa čije korištenje je potrebno unaprijediti u narednom planskom periodu uz održivo upravljanje i promociju te istovremenu zaštitu prirodnih bogatstava.

2.3. DEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE I KRETANJA

2.3.1. BROJ STANOVNIKA

Prema rezultatima popisa stanovništva iz 2013. godine Tuzlanski kanton imao je 445.028 stanovnika (1. u Federaciji BiH) i gustoću naseljenosti 165 stanovnika/km² (drugi najgušće naseljeni kanton FBiH poslije Kantona Sarajevo). Procijenjeni broj stanovnika u 2019. godini je 438.811 što je za 6.217 ili 1,39% manje u odnosu na popis iz 2013. godine (Tabela 2.).

Tabela 2. Pregled broja stanovnika po gradovima i općinama Tuzlanskog kantona, prema popisu stanovništva iz 2013. godine i procjeni broja stanovnika za period 2015.-2019. godina

Naziv grada/općine	2013.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Banovići	22.773	25.922	22.827	22.799	22.749	22.616
Čelić	10.502	13.575	10.276	10.167	10.075	9.942
Doboj Istok	10.248	10.167	10.105	10.030	9.936	9.879
Gračanica	45.220	52.701	45.229	45.260	45.128	45.033
Gradačac	39.340	45.875	39.148	39.082	38.997	38.905
Kalesija	33.053	35.990	32.961	32.856	32.756	32.697
Kladanj	12.348	14.470	12.070	11.936	11.824	11.689
Lukavac	44.520	50.316	43.952	43.753	43.447	43.217
Sapna	11.178	12.629	10.938	10.840	10.728	10.640
Srebrenik	39.678	41.906	39.644	39.603	39.504	39.500
Teočak	7.424	7.299	7.345	7.280	7.203	7.133
Tuzla	110.979	131.684	110.642	110.379	110.040	109.674
Živinice	57.765	56.232	57.916	57.917	57.964	57.886
Ukupno	445.028	498.766	443.053	441.902	440.351	438.811

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja

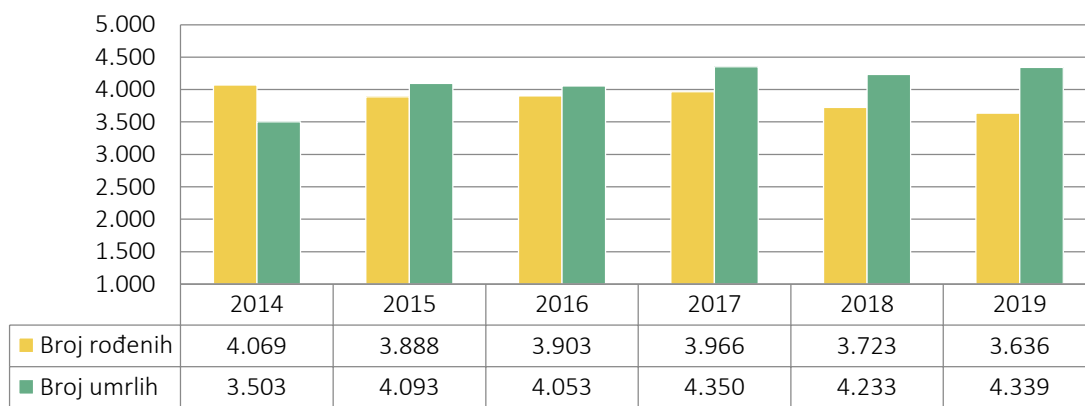
Broj stanovnika na popisu iz 2013. godine je za 79.373 ili 15,14% manji u odnosu na popis iz 1991. godine. Najveći broj stanovnika živi na području administrativnog centra Tuzlanskog kantona – gradu Tuzla, a potom po broju stanovnika slijede Živinice, Gračanica i Lukavac. U svim lokalnim zajednicama Tuzlanskog kantona bilježi se pad broja stanovnika u 2019. u odnosu na 2015. godinu izuzev grada Živinice u kojem je broj stanovnika u 2019. godini u odnosu na 2015. godinu veći za 1.654 stanovnika.

Jedna petina ukupnog stanovništva Federacije BiH živi na području Tuzlanskog kantona. Naime, ukupno je na području Tuzlanskog kantona u 2019. godini živjelo 20,03% ukupnog stanovništva Federacije BiH (2.190.098 stanovnika).

2.3.2. STRUKTURA STANOVNIŠTVA

Etnička struktura stanovništva sa Popisa je ukazala da 88,16% stanovništva čine Bošnjaci, 5,3% Hrvati, 1,59% Srbi te ostali 4,95%. Osnovna izmjena u etničkoj strukturi u odnosu na 1991. godinu je značajno smanjen udio Srba u strukturi stanovništva sa 12,88% na 1,59%.

Analiza trenda prirodnog priraštaja stanovnika Tuzlanskog kantona u periodu 2014.-2019. godina, prikazana na Slici 2. ukazuje na to da se nakon pozitivnog prirodnog priraštaja u 2014. godini, od 2015. godine bilježi negativan prirodni priraštaj sa rastućim trendom od 2017. godine, gdje je iz godine u godinu značajnija razlika između broja umrlih i broja novorođenih (u 2019. godini je 709 osoba više umrlih nego novorođenih osoba, dok je 2017. godine ta razlika bila 205 osoba). Negativan prirodni priraštaj je trend prisutan u cijeloj Bosni i Hercegovini, a uzročnici leže u nestabilnoj političkoj situaciji, teškoj zapošljivosti mladih, kasnijem otpočinjanju samostalnog života i zasnivanja porodice te sve većeg broja odlaska mladih iz Bosne i Hercegovine.

Slika 2. Pregled prirodnog priraštaja stanovništva u Tuzlanskom kantonu za period 2014.-2019. godina
Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja

Prema dostupnim podacima, starosna struktura stanovništva ukazuje da Tuzlanski kanton prati starosnu strukturu stanovnika FBiH (Tabela 3.). Međutim uporednim podacima starosne strukture Tuzlanskog kantona u 2019. godini i 2016. godini uočava se da je došlo do povećanja udjela stanovništva starijeg od 65 godina sa 12,8% u 2015. na 15,54 % u 2019. godini gdje je istovremeno došlo do smanjenja udjela stanovništva mlađeg od 14 godina sa 17,02% u 2016. na 14,46% u 2019. godini.

Tabela 3. Starosna struktura stanovništva u Tuzlanskom kantonu i Federaciji BiH u 2016. i 2019. godini

Godina	2016.				2019.			
	Tuzlanski kanton		Federacija BiH		Tuzlanski kanton		Federacija BiH	
Starosna dob	Broj stanovnika	Udio	Broj stanovnika	Udio	Broj stanovnika	Udio	Broj stanovnika	Udio
0-14	84.928	17,02%	408.724	18,53%	63.461	14,46%	320.184	14,6%
15-64	350.119	70,18%	1.556.536	70,55%	307.156	70,00%	1.526.894	69,7%
65+	63.864	12,80%	240.971	10,92%	68.194	15,54%	343.020	15,7%
Ukupno	498.911	/	2.206.231		438.811	/	2.190.098	/

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Ovi podaci, zajedno sa negativnim prirodnim priraštajem stanovništva, ukazuju da Tuzlanski kanton kao i Bosna i Hercegovina postaju područje sa prevladavajućim udjelom starijeg stanovništva što će u narednom periodu imati negativne implikacije na privredni i društveni razvoj ovog područja.

2.4. REZIME STANJA PO SEKTORIMA

U nastavku je dat rezime stanja po sektorima izrađen na osnovu nalaza situacione analize, sa identifikovanim razvojnim problemima i razvojnim perspektivama za svaku pojedinačnu oblast. Cjelokupan tekst situacione analize se nalazi u prilogu ove strategije.

2.4.1. REZIME STANJA, RAZVOJNIH IZAZOVA I PERSPEKTIVA U OBLASTI EKONOMSKOG RAZVOJA TUZLANSKOG KANTONA

Iz ugla **demografskog kretanja stanovništva**, zabrinjavajući je kontinuirani negativni prirodni priraštaj stanovništva sa sve izraženijom razlikom između broja umrlih i broja novorođenih. Također je primjetna izmjena u starosnoj strukturi gdje dolazi do izrazitog povećanja populacije starije od 65, uz istovremeno smanjenje populacije mlađe od 14 godina. Ukoliko se tome pridoda trend migracije radno sposobnog stanovništva u zapadnoevropske zemlje, izgledi za privredni i društveni razvoj su

pesimistični. Stoga, mjere koje su usmjerene na zapošljivost mladih kao i na kreiranje visokokvalitetnih radnih mjesta u novim rastućim industrijama (digitalizacija, informacione tehnologije, obnovljivi izvori energije i sl.) mogu dovesti do izmjene poslovnog ambijenta i atraktivnosti Tuzlanskog kantona kao izbora za život. Brojni stanovnici Tuzlanskog kantona žive i rade u dijaspori što je potencijal kojem je potrebno strateški i sistemski pristupiti kako bi se potencijali dijaspore transferirali u korist razvoja Tuzlanskog kantona.

Tuzlanski kanton bilježi **rast u osnovnim indikatorima razvoja** uključujući poreske prihode, pokrivenost uvoza izvozom, stope zaposlenosti i prosječne plaće. S aspekta **vanjskotrgovinske razmjene**, Tuzlanski kanton je u proteklom petogodišnjem periodu bilježio kontinuirano povećanje izvoza, te su ujedno preduzeća sa područja TK ostvarila gotovo jednu četvrtinu ukupnog izvoza Federacije BiH u 2019. godini. Međutim, uz rast izvoza, kontinuirano je rastao i uvoz, nižom stopom nego je to slučaj sa izvozom te je Tuzlanski kanton bilježio trgovinski deficit koji se u posmatranom periodu kontinuirano smanjivao.

Tuzlanski kanton ima snažnu prerađivačku industriju koja nosi 96% ukupnog izvoza sa područja Kantona, ali je u razvojnom kontekstu neophodna daljnja podrška i unapređenje okruženja za stvaranje dodatne vrijednosti (pametna specijalizacija, transfer i razvoj tehnologija, inovacije, digitalna transformacija i zelena tranzicija) kako bi se ujedno unaprijedila i konkurentnost privrednih subjekata TK na globalnim tržištima, time i potakao njihov uspješniji izlazak i opstanak u globalnim lancima vrijednosti.

Nakon zabilježenog kontinuiranog rasta broja **poslovnih subjekata** od 2016. do 2018. godine na području Tuzlanskog kantona u 2019. godini bilježi se manji pad broja poslovnih subjekata, kada je njihov broj u 2019. godini iznosio 21.021. S druge strane, broj pravnih lica na području Tuzlanskog kantona od 2016. godine kontinuirano raste dok, ukoliko se posmatraju obrtnici, ovaj aspekt poslovnih subjekata na području Tuzlanskog kantona bilježi promjenljiv trend u periodu 2016.-2019. godina. Na području ovog Kantona u 2019. godini zabilježeno je ukupno 11.442 obrtnika što čini nešto više od petine obrtnika na području cijele Federacije BiH. U ukupnom broju registriranih preduzeća na području Tuzlanskog kantona dominiraju mala preduzeća, koja unazad nekoliko godina čine cca. 94% od ukupnog broja preduzeća. U 3.808 preduzeća na području Tuzlanskog kantona u 2019. godini zaposleno je ukupno 70.517 osoba što čini 71,2% od ukupnog broja zaposlenih na području ovog Kantona. Uz rast broja zaposlenih bilježi se i pozitivan trend rasta ukupnih prihoda od prodaje, prihoda od izvoza i ukupne dobiti preduzeća na području Tuzlanskog kantona. Ukoliko se posmatra sektorska struktura preduzeća, u pogledu broja preduzeća i pokazatelja njihove uspješnosti najpropulzivnije djelatnosti na području Tuzlanskog kantona su Trgovina, Prerađivačka industrija, Prijevoz i skladištenje i Građevinarstvo. Analizom stanja i razvojnih potreba utvrđen je nedovoljan nivo inovativnosti postojećih preduzeća Tuzlanskog kantona te se kao razvojna potreba u narednom planskom periodu nameće i potreba podršci inovativnosti i unapređenju konkurentnosti MSP-a, odnosno potreba za definisanjem i implementacijom programa podrške kako osnivanju novih, tako i rastu i razvoju postojećih preduzeća. Dodatno, statistički podaci ne odaju pravu sliku jer postoji zona „sive ekonomije“ koja je neistražena. Postojanje „sive ekonomije“ višestruko šteti privrednom razvoju zajednice radi umanjenja poreznih prihoda te postojanja nelojalne konkurencije u poređenju sa registrovanim subjektima. Dakle, veoma je značajno implementirati mjere sa ciljem smanjivanja „sive zone“ koliko god je to moguće, u svim privrednim granama.

Područje Tuzlanskog kantona se može pohvaliti **dobro razvijenom poduzetničkom infrastrukturom**, koja uključuje 29 poslovnih zona potpuno ili djelimično razvijenih te 6 poduzetničkih potpornih institucija čiji je cilj da unaprjeđuju poslovno okruženje, podržavaju poduzetničku infrastrukturu i djeluju kao

spona između privatnog sektora, javne uprave i obrazovnih institucija. Strateško usmjerenje ekonomskog razvoja Tuzlanskog kantona treba uključiti snažniji razvoj naučno-tehnoloških parkova koji će djelovati kao podsticaj privredi u cilju povećanja njene konkurentnosti na regionalnom nivou. Dalji razvoj poduzetničke infrastrukture omogućiti će lakše privlačenje investicija, internacionalizaciju privrednih subjekata te intenziviranje saradnje sa bh dijasporom. Umrežavanjem sa privrednim subjektima iz regije i svijeta doći će do razmjene znanja, tehnologija i resursa što će rezultovati snažnijim privrednim razvojem i podizanjem standarda života na području Tuzlanskog kantona.

Pored postojećeg klastera metalne i elektro industrije, u narednom periodu bi bilo poželjno oformiti još 2-3 klastera najznačajnijih oblasti razvoja Tuzlanskog kantona čime bi se stvorili preduslovi za razvoj putem koncepta pametne specijalizacije (engl. „smart specialization“). Ovim konceptom se zagovara odabir ključnih oblasti razvoja određene regije te zajednički rad javne uprave, realnog sektora i naučno-obrazovnih institucija na razvoju tih oblasti kroz usmjerenje relevantnih resursa (obrazovanje, finansije, prirodni resursi i sl.).

Ukupna površina poljoprivrednog zemljišta na području Kantona iznosi 120.914 ha, od čega je površina obradivog zemljišta 110.612 ha, odnosno 91,47%. Zemljište se koristi u niskom stepenu i sa niskim efektima u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji, te se potrebe stanovništva u hrani ni približno ne zadovoljavaju vlastitom proizvodnjom, što otvara veliki prostor za nove investicije i ulaganja u ovu oblast. U strukturi sjetvenih površina na području TK dominiraju žita, prije svega kukuruz (84,6%), u povrtlarskim kulturama krompir (77,97%), u voćarstvu šljive (51,88%), a u strukturi animalne proizvodnje na području Tuzlanskog kantona, najveći značaj imaju proizvodnja mlijeka i mesa. **Poljoprivreda** predstavlja jednu od potencijalnih ključnih oblasti razvoja imajući u vidu prirodne resurse kojim Tuzlanski kanton raspolaže. Najveći izazovi sa kojima se poljoprivredni proizvođači susreću su usitnjenost parcela, niska produktivnost i niska specijalizacija rada sa jedne strane, te nedovoljni kapaciteti za otkup sa druge strane. Mjere koje će poticati jačanje kapaciteta poljoprivrednih proizvođača te osigurati njihovu veću konkurentnost i produktivnost uz održivo upravljanje resursima bi sigurno doprinijele većim investicijama u poljoprivredu te snažnijem ruralnom razvoju.

Jedan od najznačajnijih prirodnih resursa, na kojem je bazirana stogodišnja tradicija prerade drveta na području TK, jesu **šume**. Ukupna površina šuma i šumskog zemljišta na području TK iznosi 126.071 ha a ukupna zaliha drvene mase je procijenjena na 16,825 miliona kubnih metara. Uprkos značaju šumarstva za razvoj privrede Tuzlanskog kantona, proizvodnja i prodaja šumskih sortimenata u periodu 2015.-2019. godina bilježi kontinuiran negativan trend te je u 2019. godini proizvedeno i prodano 23,83% manje u odnosu na 2015. godinu. Oblast šumarstva od izuzetnog je značaja za Tuzlanski kanton te je u narednom periodu neophodno planirati i implementirati strateške intervencije koje će doprinijeti adekvatnijem i efikasnijem korištenju šumskih sortimenata uz održivo upravljanje.

Tuzlanski kanton je najznačajniji **rudarsko-industrijski** basen u BiH. Na geoprostoru Tuzlanskog kantona je locirano preko milijardu tona eksploatacionih rezervi lignita i mrkog uglja te značajne količine kamene soli, kvarcnog pijeska, krečnjaka i magnezita. Od energetske mineralne sirovine u TK zastupljeni su: ugalj (više vrsta), pojave nafte, termalne i termomineralne vode. Eksploatacione rezerve mineralnih sirovina gledano u cjelini, nisu dovoljno izučene i poznate na području TK. Međutim, evidentna je opterećenost i neefikasno upravljanje privrednim društvima iz oblasti rudarstva na području Tuzlanskog kantona, kao i neodrživo upravljanje rudnim bogatstvima, što je značajna implikacija za naredni planski period.

Razvoj **turizma** na području Tuzlanskog kantona je zabilježio značajan napredak od prosječno 31.000 turista u 2013. godini do 48.800 turista u 2019 godini. Ipak, iako statistike pokazuju kontinuiran trend

rasta broja dolazaka i noćenja turista na Tuzlanskom kantonu, istovremeno se uočava i smanjenje udjela noćenja i dolazaka turista Tuzlanskog kantona u ukupnom broju turista u FBiH (u 2019. godini je to 3,98% u odnosu na 2015. godinu kada je bilo 5,8%). Smještajni kapaciteti na prostoru Tuzlanskog kantona su neravnomjerno raspoređeni i pokazuju stvarnu sliku odnosa spram turističkih potencijala. Naime, preko 50% smještajnih kapaciteta nalazi se na prostorima grada Tuzla, dok općine sa izrazitim turističkim potencijalima u sveukupnoj ponudi učestvuju sa skromnim kapacitetima. Sveopštu sliku turizma na prostoru Tuzlanskog kantona narušava i stanje turističkih lokaliteta, stanje turistički interesantnog kulturno-historijskog naslijeđa, kao i ostala turistička infra i suprastruktura. Neadekvatno praćenje zakonskog okvira koji regulira ovu oblast, sa stanjem na terenu često predstavlja ograničenje u razvojnom smislu. Značajan problem jeste i postojanje zone sivog poslovanja prvenstveno u okruženju Međunarodnog aerodroma Tuzla, odnosno pružaoca usluga koji nisu registrovani i samim time nisu članovi Turističke zajednice Tuzlanskog kantona te ne ulaze u statističke pokazatelje. Progresivniji razvoj turizma ostaje po strani zbog nedovoljno razvijene svijesti o značaju turizma kao privrednoj grani. Sa druge strane povezanost sa Evropom kroz avio-saobraćaj nije iskorištena na adekvatan način koji bi uključio promociju Tuzlanskog kantona kao turističke destinacije i privlačenja evropskih turista, već je uglavnom zadržana na nivou olakšane konekcije bh dijaspore sa domovinom. Dodatno, TK je prepoznat, ali nedovoljno brendiran kao značajna destinacija u zdravstvenom turizmu, sportskom turizmu, ruralnom turizmu, agroturizmu, a ne treba zanemariti niti kulturno-historijsko naslijeđe Tuzlanskog kantona kada se govori o turističkim potencijalima, koje također može biti okosnica razvoja turizma. Stoga se kao razvojna potreba ističe potreba za brendiranjem Tuzlanskog kantona kao jedinstvene turističke lokacije u BiH te njegova dalja i snažnija promocija.

Tuzlanski kanton u proteklom periodu bilježio je pozitivne trendove u kontekstu dinamike **tržišta rada**. Uz kontinuirani pad broja nezaposlenih, rasla je zaposlenost te je tokom 2019. godine zabilježena stopa zaposlenosti od 32,25%. Međutim, smanjenje broja nezaposlenih nije isključivo rezultat pronalaska posla nezaposlenih osoba, već i odlaska osoba iz Bosne i Hercegovine odnosno Tuzlanskog kantona. Na području Tuzlanskog kantona uočava se i trend rasta učešća žena u ukupnom broju nezaposlenih lica a najveći udio nezaposlenih na području Tuzlanskog kantona u 2019. godini odnosio se na NKV radnike (32,14%), 31,01% nezaposlenih su kvalifikovana lica, te 27,89% lica imaju SSS. U ukupnom broju nezaposlenih, visokoobrazovana lica učestvuju sa 7,17% (VŠS i VSS). Prosječna plaća u TK u 2019. godini iznosila je 824 KM što je 88,79% u odnosu na prosjek FBiH. Tržište rada Tuzlanskog kantona karakteriše i nedovoljna konkurentnost mladih na tržištu rada, te posebno neusklađenost kadrova sa potrebama tržišta rada, što je implikacija za definisanje strateških intervencija koje će doprinijeti unapređenju navedenih obilježja tržišta rada TK.

Na navedene pokazatelje i trendove u oblasti ekonomskog razvoja na području Tuzlanskog kantona značajan utjecaj imala je COVID 19 pandemija u 2020. godini. Iako u trenutku izrade Strategije nisu bili dostupni egzaktni podaci iz 2020. godine, sa sigurnošću se može tvrditi da je, između ostalog, došlo do pada privredne djelatnosti, povećanja broja nezaposlenih, pada broja turista dok su poljoprivredni proizvođači pretrpjeli velike štete te će u narednom periodu biti od ključne važnosti pružiti podršku oporavku i razvoju privrede na području kantona.

Tabela 4. Rezime razvojnih problema, izazova i perspektiva u oblasti ekonomskog razvoja Tuzlanskog kantona

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE PERSPEKTIVE	OBLAST
<p>Nedovoljno razvijen poduzetnički ambijent</p> <p>Postojanje sive ekonomije</p> <p>Manjak inovativnosti i primjene novih tehnologija kompanija u TK</p>	<p>Odabrati tri ključne industrijske grane u koje je potrebno ulagati kako bi se kreirao "know-how" za poboljšanje produktivnosti i konkurentnosti u odnosu na regiju i šire.</p> <p>Kreiranjem seta poreznih olakšica, smanjenjem parafiskalnih nameta, provođenjem programa sufinansiranja nabavke opreme ili usavršavanja radnika te jačanjem saradnje sa obrazovnim institucijama koje će obrazovati potrebne kadrove kreira se povoljan poslovni ambijent koji će rezultirati ekonomskim napretkom, ujedno stimulisati registraciju poslovnih subjekata i smanjivanje postojeće "sive zone" ekonomije.</p> <p>Poticati osnivanje poslovnih subjekata u oblasti obnovljivih izvora energije, novih tehnologija i slično kroz specijalizirane, na potrebama zasnovane, programe podrške.</p>	Poslovni subjekti
Neusklađenost kadrova sa potrebama tržišta rada	Jačati aktivnu saradnju između Zavoda za zapošljavanje, obrazovnih institucija i privrednog sektora. Uskladiti potrebe tržišta rada s obrazovnim institucijama, raditi kontinuirane godišnje analize i ispitivanje potreba poslodavaca, prilagoditi i intenzivirati programe podrške zapošljavanju te povećati izdvajanja za podršku zapošljavanju (poticaji, subvencije, obuke i sl.).	Tržište rada
Nedovoljna uključenost bh. dijasporu u razvojne tokove TK	Uspostavljanje funkcionalnog Registra stanovnika sa područja Tuzlanskog kantona koji trenutno borave u dijaspori, mapiranje njihovog interesa i potencijala za investiranje te intenziviranje saradnje sa potencijalnim investitorima kroz promptno pružanje relevantnih informacija i usluga. Kreirati set poreznih olakšica kojim će se privući dodatni kapital.	Dijaspora
<p>Nedovoljna iskorištenost poljoprivrednih kapaciteta</p> <p>Nekonkurentnost poljoprivrednih proizvođača</p>	Realizirati programe podrške jačanju kapaciteta i konkurentnosti poljoprivrednih proizvođača. Podsticati udruživanje poljoprivrednih proizvođača na općinskom nivou čime bi se prevazišli postojeći izazovi usitnjenih parcela i niske specijalizacije.	Poljoprivreda
Strukturom poduzetničke infrastrukture prevladavaju poslovne zone, uz izostanak ostalih oblika poduzetničke infrastrukture	Osigurati snažniji razvoj naučno-tehnoloških parkova, klastera i drugih oblika poduzetničke infrastrukture koji će djelovati kao podsticaj privredi u cilju povećanja njene konkurentnosti na regionalnom nivou ujedno stvorili preduslovi za razvoj putem koncepta pametne specijalizacije (engl. „smart specialization“).	Poduzetnička infrastruktura
Eksploatacione rezerve mineralnih sirovina gledano u cjelini, nisu dovoljno izučene i poznate na području TK	Poticati istraživanje eksploatacionih rezervi mineralnih sirovina i efikasniju eksploataciju rudnih bogatstava.	Rudarstvo
Nedovoljna efikasnost i održivost upravljanja šumskim resursima TK	Poduzeti mjere na efikasnijem upravljanju i očuvanju šumskim područja TK, prevodu degradiranih šumskih područja u vrjednije sastojine, raditi na očuvanju i unapređenju korisnih funkcija i biološke raznolikosti šume, te poticati efikasnije korištenje šumskih resursa u razvoju privrede, uz očuvanje šuma.	Šume
<p>Loše stanje turističkih lokaliteta, turistički interesantnog kulturno-historijskog naslijeđa i ostale turističke infra i suprastruktura uz neadekvatan zakonski okvir</p> <p>Nedovoljan broj razvijenih turističkih proizvoda</p> <p>Nedovoljna promocija postojećih turističkih sadržaja TK</p> <p>Mali broj brendiranih destinacija u odnosu na potencijal koji postoji</p>	Kreirati i implementirati mjere i aktivnosti koje će za cilj imati veću promociju turističkih sadržaja Tuzlanskog kantona uz istovremeno poticanje razvoja turističke infrastrukture ali i turističkih kapaciteta (vještine i znanja) pružaoca turističkih usluga na području TK u svrhu osiguranja kvalitetnijeg pružanja turističkih usluga time i doprinosa objedinjavanju i brendiranju Tuzlanskog kantona kao jedinstvene turističke lokacije.	Turizam

2.4.2. REZIME STANJA, RAZVOJNIH IZAZOVA I PERSPEKTIVA U OBLASTI DRUŠTVENOG RAZVOJA TUZLANSKOG KANTONA

Obrazovni sistem Tuzlanskog kantona je u školskoj 2019/2020 godini obuhvatio 53.115 učenika koje svoje obrazovanje stiču kroz rad 243 ustanove za osnovno i srednje obrazovanje. Dok se broj učenika na svim nivoima obrazovanja iz godine u godinu smanjuje a što se dovodi u vezu sa trendom rasta odlazećeg stanovništva Tuzlanskog kantona te negativnim prirodnim priraštajem (Tabela 5), broj nastavnika i akademskog osoblja ostaje isti ili se povećava. Trend smanjenja broja učenika, zastarjelost infrastrukturnih objekata i nedovoljna opremljenost škola savremenim učilima, neusklađenost nastavnog plana i upisnih politika sa potrebama tržišta rada predstavljaju osnovne razvojne probleme obrazovanja na području Tuzlanskog kantona.

Tabela 5. Kretanje broja učenika po nivoima obrazovanja u Tuzlanskom kantonu za period 2015.-2019 godina

Školska/akademska god.	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20
Osnovno obrazovanje	39.331	38.836	38.026	37.536	36.588
Srednje obrazovanje	19.226	16.850	15.751	15.966	15.582
Visoko obrazovanje	11.074	11.231	11.338	10.920	9.956

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Kada je riječ o predškolskom obrazovanju, tek oko 10% djece koristi usluge **predškolskog obrazovanja** i odgoja čime se zaključuje da je obuhvat djece ovom uslugom izrazito mali. U tri općine kantona uopšte ne postoje predškolske ustanove, dok se na području cijelog Kantona javlja problem inkluzivnosti djece ometene u razvoju u redovan proces predškolskog obrazovanja gdje posljednji dostupni podaci iz 2018/19 godine pokazuju da je tek petoro djece s teškoćama u razvoju uključeno u predškolsko obrazovanje.

Na nivou **osnovnog obrazovanja**, pored trenda smanjenja broja učenika što kroz smanjen broj upisa prvačića što kroz povećan broj djece koja napuštaju osnovno obrazovanje radi odlaska u inostranstvo, razvojni problemi uključuju i nedovoljnu opremljenost specijaliziranih kabineta, kao i fiskulturnih sala. Opremljenost škola općim nastavnim sredstvima je optimalan, ali kako bi se unaprijedio nastavni proces potrebno je osavremeniti opremu i specijaliziranih kabineta. Pored toga, dotrajalost stolarije i krovova na objektima osnovnih škola za posljedicu ima značajan gubitak toplotne energije pa je u narednom periodu potrebno unaprijediti energetska efikasnost objekata čime bi se unaprijedili uslovi ali i značajno umanjili troškovi toplotne energije.

I nivo **srednjeg obrazovanja** je okarakterisan istim infrastrukturnim problemima kao i nivo osnovnog obrazovanja, te se i ovdje javlja potreba za rekonstrukcijom infrastrukturnih objekata te opremanja srednjih škola savremenim učilima posebno u pogledu specijaliziranih kabineta. Međutim, na ovom nivou se javlja i potreba za većom usklađenošću upisne politike sa potrebama tržišta rada jer je evidentno da na Tuzlanskom kantonu postoje deficitarna zanimanja za koje postoji realna potreba u privredi, ali se ne obrazuje stručni kadar. S tim u vezi, u narednom periodu je potrebno osmisliti i realizovati programe koji će motivisati učenike da stiču srednjoškolsko obrazovanje u području deficitarnih zanimanja kroz programe stipendija ili osiguravanja zapošljavanja odmah po završetku studija. Usklađivanje upisnih politika sa tržištem rada, uz razvoj praktičnih vještina učenika tokom obrazovanja, će u značajnoj mjeri unaprijediti sposobnost učenika da pronađu prvo zaposlenje nakon završetka obrazovanja.

Nadalje, okolnosti u koje je stavljen obrazovni sistem usljed COVID 19 pandemije tokom 2020. godine ukazale su na nedovoljnu digitalizaciju obrazovnog sistema na području Tuzlanskog kantona na svim nivoima, te nespremnost i nastavnika i učenika na online (udaljeni) način rada. S tim u vezi, u

narednom periodu je potrebno jačati kapacitete nastavnika u području informatičke pismenosti te osavremeniti proces obrazovanja kroz nabavku savremenih učila.

Kada je riječ o **visokoškolskom obrazovanju**, nosilac visokog obrazovanja na području Tuzlanskog kantona je Univerzitet u Tuzli iako se nastava odvija i na nekoliko privatnih univerziteta. Najveći interes za upis postoji na Medicinskom fakultetu, Filozofskom fakultetu i Fakultetu elektrotehnike. Objekti u kojima se izvodi nastava na visokoškolskim ustanovama zadovoljavaju obrazovne standarde, međutim nedostaje prostora, opreme i finansijskih sredstava za provođenje vrhunskih naučnih i umjetničkih istraživanja. U narednom periodu, kako bi se unaprijedio nastavni proces, potrebno je ulagati u modernizaciju studijskih programa, podizati kvalitet studija, te jačati saradnju univerziteta sa nacionalnim i internacionalnim okruženjem. U cilju objedinjavanja fakulteta na jednom mjestu, odnosno osavremenjivanja i unapređenja infrastrukturnih kapaciteta, Vlada TK u saradnji sa Rektoratom univerziteta u Tuzli, je u prethodnom periodu uradila niz aktivnosti koje su dovele do stvaranja preduslova za realizaciju izgradnje Kampusa Univerziteta u Tuzli (na lokaciji bivše vojne kasarne u Solini u Tuzli).

Pored redovnog nastavnog procesa na Univerzitetu u Tuzli se organizuju i **naučno-istraživački radovi**, ali se finansijska sredstva za istraživački rad kreću u rasponu od 100.000 do 150.000 KM godišnje i nisu se značajnije mijenjala u proteklih 5 godina. Značajan dio ovih sredstava odnosi se na sufinansiranje odbrane doktorskih i magistarskih radova. Iako je na ovom području prisutan određeni broj privatnih naučno-istraživačkih i istraživačko-razvojnih instituta, njihovi kapaciteti nisu dovoljni da bi se napravio značajniji pomak u razvoju naučno-istraživačke djelatnosti, naročito u oblasti inovatorstva. Ovoj situaciji dodatno doprinosi i nedovoljno razvijena svijest o potrebi osnivanja naučno-tehnoloških parkova koji bi bili poveznica sa okruženjem a posebno sa privredom. U cilju razvoja visokog obrazovanja i vraćanja značaju Univerziteta u Tuzli u međunarodnoj akademskoj zajednici, kao važna razvojna potreba u narednom periodu se nameće i podizanje obima i kvaliteta naučno-istraživačkog rada.

Osnovni razvojni problemi u oblasti **kulture i sporta** na području Tuzlanskog kantona se odnose na nedovoljnu tehničko-tehnološka opremljenost objekata te nepostojanje kvalitetnog, digitaliziranog i jedinstvenog sistema informiranja o kulturnim programima u Tuzlanskom kantonu, te nezadovoljavajuće stanje sportske infrastrukture a sve uslijed nedovoljnog ulaganja finansijskih sredstava u oblast kulture i sporta. Na području Kantona je evidentan nedostatak sportskih dvorana, fiskulturnih sala i kvalitetnih otvorenih sportskih i rekreacionih terena i kompleksa. Razvojne potrebe za ove oblasti uključuju kreiranje jedinstvenog sistema informisanja (koncentracije informacija na jednom mjestu) o programima rada i povratno izvještavanje o provedenim aktivnostima svih registrovanih ustanova kulture - na kantonalnom i općinskim nivoima, potom izdvajanje značajnijih budžetskih sredstava za ove oblasti ali i jačanje kapaciteta predstavnika sportskih i kulturnih udruženja kako bi uspješno aplicirali na programe dodjele bespovratnih sredstava i na taj način dodatno osigurali finansiranje za svoje potrebe.

Primarna **zdravstvena zaštita** na području Tuzlanskog kantona pruža se u 13 domova zdravlja sa 168 područnih ambulanti i 228 timova porodične medicine, dok se sekundarna zdravstvena zaštita provodi djelimično u domovima zdravlja koji pružaju konsultativno-specijalističke, dijagnostičke, stomatološke i laboratorijske usluge, u privatnim ordinacijama specijalističke medicine i u okviru Univerzitetsko-Kliničkog Centra Tuzla i Opće Bolnice „Mustafa Beganović“ Gračanica. Ukupni bolnički kapaciteti u Tuzlanskom kantonu iznose 1.623 kreveta odnosno 3,69 kreveta na 1.000 stanovnika što je dva puta niže od evropskog standarda od šest kreveta na 1.000 stanovnika. Iako UKC Tuzla i Opća bolnica Gračanica raspolazu sa određenim brojem kvalitetne i savremene medicinske opreme, ipak opšta

opremljenost zdravstvenih ustanova na području TK se ne može okarakterisati zadovoljavajućom. Finansijske poteškoće uzrok su nedovoljne materijalno-tehničke opremljenosti većine domova zdravlja i područnih ambulanti porodične medicine, nedovoljnog broja educiranih zdravstvenih radnika i česte fluktuacije liječnika. Ranjivost zdravstvenog sektora je posebno podcrtala pojava pandemije COVID 19, koja je iscrpila dostupne ljudske potencijale u zdravstvenim ustanovama, te u potpunosti popunila kapacitete dostupnih zdravstvenih ustanova i blokirala pružanje kvalitetnih zdravstvenih usluga, izuzev mjera liječenja pacijenata oboljelih od COVID 19. Ključne razvojne potrebe u oblasti zdravstvene zaštite jesu jačanje materijalno-tehničke opremljenosti objekata primarne i sekundarne zdravstvene zaštite te izrada sektorske strategije razvoja zdravstva kojom će se dati jasan smjer razvoja ove oblasti, planirati uključivanje privatne prakse i dijagnostičkih centara u sistem zdravstvene zaštite te naglasiti i razviti programi za promoviranje važnosti fizičkog i mentalnog zdravlja i preventivne programe u sistemu zdravstvene zaštite.

Kada se posmatra stanje u oblasti **socijalne zaštite**, u FBiH nisu razvijeni mehanizmi za praćenja stanja sa nivoa entiteta, mehanizmi vođenja evidencije i mehanizmi ocjene efekta mjera u sistemu, tako da nema jedinstvenih podataka i vrlo je teško analizirati funkcionisanje sistema, a time i planirati adekvatne mjere. Zbog nepostojanja jasnih zajedničkih pravila i procedura, te dogovorenih principa u pojedinim oblastima i različitim sistemima socijalne politike, pa i različitih nivoa vlasti, među nosiocima i akterima nema dovoljne koordinacije i adekvatne saradnje, pa se koriste različiti termini, različite evidencije, različite osnovice i procedure ostvarivanja nekih prava, što dovodi do nejednakog položaja građana u ostvarivanju socijalnih prava, ovisno od toga u kojoj se oblasti ili kantonu ostvaruju. Pravo na socijalnu zaštitu temelji se uglavnom na statusu a u manjoj mjeri na potrebama korisnika.

Analize pokazuju da je BiH jedna od država sa najvećim izdvajanjem za socijalna davanja. I pored velikih izdvajanja za socijalna davanja, određena prava iz oblasti socijalne i dječije zaštite se uopšte ne realizuju ili se realizuju u manjem obimu i to ne samo u našem Kantonu nego i drugim kantonima na području FBiH. Također, analize pokazuju da je postojeći sistem socijalne zaštite, krajnje nepravedan, neefikasan i neodrživ. Trenutno na državnom nivou nemamo ni jedan zakon kojim je regulisano ostvarivanje prava iz socijalne zaštite. Na nivou Federacije je donešen Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom FBiH. Ovaj zakon objedinjuje i reguliše ostvarivanje prava iz različitih oblasti kao što su: prava iz oblasti socijalne zaštite, prava lica sa invaliditetom, prava civilnih žrtava rata i prava zaštite porodice sa djecom. Federalni zakon je okvirni zakon na osnovu kojeg kantoni donose svoje zakone usaglašene sa federalnim, s tim da kantoni mogu proširiti obim prava, ali ne mogu ići ispod minimuma predviđenih federalnim zakonom.

Na području Tuzlanskog kantona djeluje 13 centara za socijalni rad. Tokom 2019. godine prava iz socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom, koja se finansiraju iz Budžeta TK, ostvarilo je 27.544 korisnika, a od toga je socijalna pomoć je isplaćena za 14.177 korisnika prava iz oblasti socijalne zaštite što predstavlja umanjeње od skoro 10% u odnosu na broj korisnika u 2014. godini kad je iznosio 15.781.

Podaci u navedenoj analizi pokazuju da je za 11.187 korisnika iz federalnog budžeta isplaćeno 31.800.207,20 KM, shodno propisima bez provjere imovinskog cenzusa, a da je iz kantonalnog budžeta nešto manje (27.491.021,00 KM) isplaćeno na ime socijalnih prava za skoro tri puta veći broj korisnika (27.544), i uz obaveznu provjeru imovinskog cenzusa za većinu prava, odnosno za više od polovine sredstava izdvojenih iz budžeta TK. Ti podaci potvrđuju kritičke osvrte naučne i međunarodne zajednice da se na ime socijalne zaštite isplaćuju značajna budžetska sredstva, ali da ona ne dolaze do najugroženijih kategorija stanovništva prema kriteriju potreba.

Osnovni razvojni problemi u ovoj oblasti su prije svega nedostatak reforme sistema socijalne zaštite u čijem procesu je potrebno donijeti nove zakonske propise koji regulišu ovu oblast (sa nivoa Federacije pokrenuto je niz aktivnosti na donošenju zakona), nedostatak standardizovanih usluga koje se pružaju ili trebaju pružati korisnicima, kapaciteti ustanova socijalne zaštite, a posebno centara za socijalni rad su nedovoljno razvijeni (kadrovski, prostorni i tehnički), što se negativno odražava na cjelokupan sistem socijalne zaštite.

U kontekstu **oblasti civilne zaštite**, područje Tuzlanskog kantona se smatra rizičnim jer u vremenskim uslovima pojačanih kiša dolazi do značajnog izlivanja vode iz korita rijeke Spreče te drugih vodotoka na više lokacija, uključujući i mogućnost rušenja brane na jezeru Modrac u Lukavcu što bi imalo nesagledive posljedice za to područje. Poplave nastaju usljed obilnih kišnih padavina i topljenja snijega, a uzrok plavljenja su uglavnom neuređena korita rijeka, neadekvatan način odvodnje oborinskih voda, te nedovoljan obim izgrađenosti zaštitnih objekata koji bi spriječili plavljenje naseljenih područja i obradivog zemljišta. U cilju što bolje pripreme za provođenje operativnih mjera zaštite od poplava potrebno je unaprijediti sistem monitoringa, rane najave i prognoze, što podrazumijeva povećanje broja hidroloških stanica i uvođenje hidroloških modela za prognozu poplava. Trenutno najvažniji korak u unapređenju zaštite od poplava je izmjena i/ili dopuna Kantonalnog operativnog plana odbrane od poplava i leda. S tim u vezi neophodno je prikupiti podatke i dati prikaz aktuelnog stanja i izgrađenosti sistema i objekata za odbranu od poplava na području TK. Također treba izvršiti analizu stepena odbrane od poplave pojedinih zona ugroženih područja, te u skladu s tim verificirati odbrambene linije kao i veličine i broj sektora.

Pored sklonosti poplavama, na području Tuzlanskog kantona je značajna opasnost i od aktiviranja klizišta čime je dodatno ugrožena sigurnost i imovina građana. Jedna od glavnih aktivnosti po ovom pitanju treba da bude formiranje katastarsa klizišta i izrada karata stabilnosti tla na općinskim i gradskim nivoima i njihovo usaglašavanje. Kako je u 90% slučajeva uzrok pojave klizišta ljudski faktor, neophodno je spriječiti: neadekvatne građevinsko-zemljišne iskope, nekontrolisanu (nelegalnu) sječu šuma, neadekvatnu regulaciju oborinskih i otpadnih voda, izgradnju objekata visoko i niskogradnje bez propisane tehničke dokumentacije, izgradnju građevinskih objekata na potencijalno nestabilnim padinama.

Zbog velike pokrivenosti šumama, područje je, također, u riziku od izbijanja požara. Opća ocjena je da stanje u oblasti zaštite od požara na području TK nije zadovoljavajuće s obzirom na osjetljivost privrednih subjekata na požare, stepen ugroženosti određenih kategorija šuma od požara, stanje u vatrogasnim jedinicama i dostignuti stepen organiziranosti.

Prijedlog mjera za unapređenje stanja u oblasti zaštite od požara i vatrogastvu svodi se na donošenje novih i/ili izmjenu i dopunu postojećih propisa čime bi se stvorile pravne pretpostavke da se ova oblast kvalitetno uredi odnosno da se prije svega riješi problem njenog finansiranja. To će omogućiti osnivanje novih i povećanje brojnog stanja postojećih vatrogasnih jedinica, nabavku vatrogasnih vozila, opreme i materijalno-tehničkih sredstava. Pored navedenog potrebno je preduzeti i sve preventivne mjere poput: izrade registra rizičnih pogona, postrojenja i prostora; kontrole, nadzora i opremanja svih potencijalno opasnih objekata; propisnog rukovanja požarno opasnim materijama u proizvodnji, prometu i skladištenju odnosno njihovom deponovanju i uništavanju; jačanja inspekcijskog nadzora; edukacije stanovništva i dr.

Unapređenje saradnje institucija na svim nivoima u sektorima voda, zaštite okoliša, zaštite i spašavanja te prostornog planiranja predstavlja prvi i osnovni korak u rješavanju problema u ovoj oblasti na području Tuzlanskog kantona. Integrirano upravljanje rizicima i prilagođavanje klimatskim

promjenama treba postati dobra praksa i, kao takvo, mora obuhvatiti sve relevantne subjekte u prevenciji i pripravnosti za prirodne i druge nesreće, na svim nivoima organizacije.

Kada je riječ o **sigurnosti građana i stanju kriminaliteta** na području Kantona, najučestalija krivična djela su iz oblasti imovinskih delikata te iz oblasti narkomanije. U prethodnom promatranom periodu je došlo do značajnijeg povećanja broja krivičnih dijela koji se vežu za narkomaniju te se kao razvojna potreba nameće unapređenje krim-obavještajnog rada, nabavka specijalističke opreme te pojačan rad na pripremi i implementaciji preventivnih programa za suzbijanje konzumiranja opijata. Stanje sigurnosti saobraćaja tokom perioda 2014.-2019. godine karakteriše trend povećanja saobraćajnih nezgoda, uz istovremeno povećanje broja povrijeđenih lica u saobraćajnim nesrećama. Nepovoljna sigurnosna situacija se povezuje sa činjenicom da se povećava frekvencija vozila koji učestvuju u saobraćaju, a kojeg ne prati kvalitetna ulaganja u poboljšanje saobraćajne infrastrukture u Tuzlanskom kantonu. U narednom periodu je potrebno nastaviti sa implementacijom programa prevencije učešća u saobraćaju pod uticajem alkohola i opojnih supstanci, te pojačati kontrolu saobraćaja vozila koja tehnički ne zadovoljavaju uslove učešća u saobraćaju.

Na području Tuzlanskog kantona je registrovano i djeluje preko 2.800 **nevladinih organizacija/udruženja** od čega su najzastupljenija ona koja djeluju u oblasti sporta (37,7%), zaštite ljudskih prava (9,4%) te kulture (8,7%). Preko 95% udruženja je registrovano na nivou Kantona, dok je ostatak registrovan na višim nivoima vlasti. Većina udruženja je koncentrisana u većim urbanim centrima, a najviše ih djeluje na području grada Tuzla kao kantonalnom sjedištu (42,9%). Međutim, ne postoji jedinstveno koordinirajuće tijelo koje bi saradnju između Vlade TK i organizacija civilnog društva formalizovalo i dovelo na veći nivo. Mnoge organizacije na području TK implementiraju socio-ekonomske i okolišno održive programe koji su od značaja za razvoj Kantona. To bi se trebalo prepoznati i u narednom razvojnom periodu iskoristiti, te postojeće kapacitete i ekspertizu nevladinog sektora (posebice u namicanju sredstava i implementaciji specifičnih razvojnih programa), staviti u funkciju razvoja kako Kantona, tako i pojedinih gradova/općina na kantonu.

Tabela 6. Rezime razvojnih problema, izazova i perspektiva u oblasti društvenog razvoja Tuzlanskog kantona

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE PERSPEKTIVE	OBLAST
<p>Nedovoljan obuhvat djece predškolskim odgojem i obrazovanjem</p> <p>Nedovoljna ulaganja u izgradnju novih i održavanje postojećih objekata i infrastrukturnih kapaciteta obrazovanja</p> <p>Nastavni programi i upisna politika srednjeg i visokog obrazovanja nije u skladu sa potrebama tržišta rada.</p> <p>Obrazovni sektor se ne razvija u skladu sa zahtjevima tržišta i savremenim trendovima u obrazovanju</p> <p>Nedostatak prostora, opreme i finansijskih sredstava za provođenje vrhunskih naučnih i umjetničkih istraživanja - nedostatak naučno-tehnoloških parkova/instituta</p> <p>Nedovoljna povezanost obrazovnog sektora sa okruženjem i prilikama za obrazovanje odraslih i neformalno obrazovanje građana</p>	<p>Formirati predškolske ustanove u Čeliću, Teočaku i Sapni</p> <p>Usmjeriti sredstva iz Budžeta TK za rekonstrukcije i adaptacije u dotrajanim školskim objektima (primjenjujući principe energetske efikasnosti), te izgradnju nove obrazovne infrastrukture uključujući Univerzitetski kampus, kao i fiskulturne sale na području TK.</p> <p>Modernizirati nastavne planove (u iste uključiti i životne vještine, uskladiti ih sa stvarnim potrebama tržišta rada, te podizati nivo kvaliteta studija i studentskih servisa.</p> <p>Potrebno je izraditi Strategiju razvoja obrazovanja na TK koja će uključivati i plan digitalizacije svih nivoa obrazovanja, kao i jačanje nastavničkih vještina za efikasno korištenje edukativnih online platformi</p> <p>Povećati izdvajanja iz budžeta za oblast nauke i pronaći načine za pronalaznje dodatnih izvora finansiranja iz ove oblasti, te na taj način također afirmisati javni i privatni sektor za osnivanje naučno tehnoloških parkova i trajno podsticati izvrsnost u naučno-istraživačkom/umjetničko-stvaralačkom radu</p> <p>Razvijati saradnju svih nivoa obrazovanja sa okruženjem, posebno sa poslovnim sektorom, kako na nacionalnom tako i na internacionalnom nivou. Dodatno, razvijati saradnju sa privatnim i neprofitnim školama, institucijama i organizacijama koje se bave obrazovanjem odraslih i neformalnim obrazovanjem građana u TK.</p>	<p>Obrazovanje</p>

<p>Nepostojanje kvalitetnog, digitaliziranog i jedinstvenog sistema informiranja o kulturnim programima u TK</p> <p>Nedovoljna tehničko-tehnološka opremljenost ustanova kulture, uključujući i domove i centre za promociju kulture, obrazovanja, demokratije i aktivnog građanstva.</p>	<p>Pokrenuti uspostavljanje jedinstvenog sistema informisanja (koncentracije informacija na jednom mjestu) o programima rada i povratno izvještavanje o provedenim aktivnostima svih registrovanih ustanova kulture - na kantonalnom i opštinskim nivoima</p> <p>Poboljšavati opremljenost ustanova i centara kulture sa tehničkim sredstvima i opremom, u skladu sa trendovima u razvijenim zemljama (biblioteke, muzeji, pozorišta, galerije, društveni/kulturni domovi i centri), te izvršiti digitalizaciju poslovanja u sektoru kulture.</p>	<p>Kultura</p>
<p>Nedovoljna budžetska sredstva za razvoj sporta</p> <p>Nedovoljno razvijen regulatorni okvir za razvoj sporta u Tuzlanskom kantonu</p> <p>Nedovoljno izgrađeni kapaciteti sportskih organizacija za namicanje sredstava iz vanjskih izvora.</p>	<p>Osigurati da se iz Budžeta kantona izdvajaju zakonski predviđena sredstva u visini od 1% budžeta TK, i povećati budžetski udio u podršci sportskim, organizacijama i kontinuirano unapređivati kriterije i program raspodjele sredstava iz Budžeta u cilju razvoja masovnog (prvenstveno školskog) i vrhunskog sporta.</p> <p>Pristupiti izradi svih pratećih propisa koji će kvalitetnije precizirati određene odredbe Zakona, uključujući donošenje pravilnika o vođenju registra pravih lica u oblasti sporta, pravilnika o vođenju registra fizičkih lica u oblasti sporta kao i izrada sektorske Strategije razvoja sporta u TK.</p> <p>Neophodno je u narednom periodu raditi na kontinuiranom unapređenju informisanosti sportskih organizacija, jačanju njihovih kapaciteta za pripremu aplikacija za programe dodjele bespovratnih sredstava i razvijati i podržavati aktivnosti naučnih i stručnih institucija sa ciljem edukacije stručnih osoba osposobljenih za rad u sportu.</p>	<p>Sport</p>
<p>Nedovoljna ulaganja u poboljšanje zdravstvenih usluga i nemogućnost formiranja JPP sa privatnim i dijagnostičkim centrima</p> <p>Nedovoljna materijalno-tehnička opremljenost zdravstvenih ustanova</p> <p>Nepostojanje kvalitetnog regulatornog okvira i jasnog pravca razvoja zdravstva na Tuzlanskom kantonu</p>	<p>Pravovremeno planirati i jačati izdvajanja iz Budžeta Tuzlanskog kantona za poboljšanje kvalitete zdravstvenih usluga i stvaranje mogućnosti za formiranje JPP</p> <p>Poboljšati materijalno-tehničku opremljenost zdravstvenih ustanova (povećati broj kreveta, unaprijediti postojeću dijagnostička oprema i nabaviti savremenu dijagnostičke opreme)</p> <p>Izraditi sektorsku strategiju razvoja zdravstva i planirati uključivanje privatne prakse i dijagnostičkih centara u sistem zdravstvene zaštite.</p>	<p>Zdravstvena zaštita</p>
<p>Nedovoljno informisani građani i socijalno isključene grupe o pravima i načinima ostvarivanja prava iz oblasti socijalne zaštite.</p> <p>Nedovoljno razvijeni programi jačanja porodica i mladih u stanju socijalne potrebe.</p> <p>Unaprijediti infrastrukturu socijalne zaštite na području TK</p>	<p>Ubrzati proces donošenja reformskih procesa, učestvovati u izradi istih i pripremiti te učestvovati u izradi Zakona o socijalnim uslugama i pratećih dokumenata, osigurati implementaciju Zakona o socijalnim uslugama, Učestvovati u odnosno evaluaciji/reviziji implementacije Zakona o hraniteljstvu.</p> <p>Osigurati učešće u programima jačanja porodica i prevencije obiteljskog nasilja, zanemarivanja i zlostavljanja djece, odvajanja djece od porodica, jačanja kompetencija mladih koji napuštaju alternativnu brigu, itd.</p> <p>Adaptacija i rekonstrukcija ustanova socijalne zaštite sa ciljem omogućavanja pristupa tim ustanovama od strane osoba sa posebnim potrebama kao i primjena energetske efikasne mjere na objektima.</p>	<p>Socijalna zaštita</p>
<p>U većini općina nisu formirane profesionalne vatrogasne jedinice niti su stvorene pretpostavke za organiziranje jedinica civilne zaštite opće namjene i povjerenika civilne zaštite.</p> <p>Nedovoljna opremljenost subjekata zaštite i spašavanja neophodnim materijalno-tehničkim sredstvima: kantona</p>	<p>Formiranje i popuna ljudstvom struktura civilne zaštite.</p> <p>Nabavka materijalno tehničkih sredstava i opreme za potrebe profesionalnih vatrogasnih jedinica, štabova i povjerenika civilne zaštite, službi zaštite i spašavanja i jedinica opće i specijalizovane namjene na nivou općina/gradova i TK.</p>	<p>Civilna zaštita</p>

<p>Nedovoljna obučenos t i tehnička opremljenost subjekata zaštite od požara</p> <p>Nedovoljna međuinstitutionalna saradnja u sektorima voda, zaštite okoliša, zaštite i spašavanja te prostornog planiranja</p>	<p>Osposobljavanje osnovnih snaga za obavljanje vatrogasne djelatnosti, odnosno profesionalnih i dobrovoljnih vatrogasaca, te tehničko opremanje za brzo i adekvatno reagovanje.</p> <p>Uspostaviti procedure zajedničkog djelovanja u okviru nadležnosti pojedinih subjekata.</p>	
<p>Trend povećanja krivičnih djela povezanih sa narkomanijom.</p> <p>Povećanje broja saobraćanih nezgoda</p>	<p>Unapređenje Krim-obavještajnog rada, Nabavka specijalističke opreme i pojačan rad na pripremi i implementaciji preventivnih programa za suzbijanje konzumiranja opijata.</p> <p>Nastaviti sa implementacijom programa prevencije učešća u saobraćaju pod uticajem alkohola i opojnih supstanci, te pojačati kontrolu saobraćaja vozila koja tehnički ne zadovoljavaju uslove učešća u saobraćaju.</p>	<p>Stanje kriminaliteta</p>
<p>Nedovoljno izgrađeni kapaciteti ustanova i organizacija civilnog društva (udruženja i fondacija) za efikasnije namicanje sredstava iz drugih razvojnih fondova i programa viših nivoa vlasti</p> <p>Nedovoljno iskorišteni ljudski resursi, te kapaciteti i potencijali nevladinog sektora (udruženja i fondacija) koja djeluju na području TK</p>	<p>Kontinuirano jačati kapacitete organizacija civilnog društva (udruženja i fondacija) i ustanova u cilju efikasnijeg namicanja sredstava iz drugih razvojnih fondova i programa viših nivoa vlasti. Zajednički raditi na planiranju, izradi, implementaciji i sufinansiranju projekata koja su finansirana kroz strane izvore finansiranja, a koje doprinose realizaciji Strategije razvoja TK.</p> <p>Ispitati stanje i potrebe nevladinog sektora u TK (udruženja i fondacija) kroz revidiranje Registra udruženja na području TK. Uskladiti klasifikaciju udruženja prema Međunarodnoj klasifikaciji neprofitnih organizacija (ICNP). Utvrditi proceduru za dobivanje statusa od javnog značaja i uvođenja načela supsidijarnosti za poslove vlasti koje su od javnog značaja (poput sigurnih kuća i slično.)</p>	<p>Civilno društvo</p>

2.4.3. REZIME STANJA, RAZVOJNIH IZAZOVA I PERSPEKTIVA U OBLASTI ZAŠTITE OKOLIŠA I INFRASTRUKTURE TUZLANSKOG KANTONA

Područje Tuzlanskog kantona posjeduje relativno razvijenu cestovnu mrežu koju najvećim dijelom odnosno 61,56% čine lokalne ceste, potom 16,75% regionalne ceste te 12,59% magistralne ceste. Stanje cestovne infrastrukture nije zadovoljavajuće i vrlo često dolazi do velikih gužvi koje se javljaju usljed povećanog broja vozila, te je u narednom periodu potrebno osigurati značajnija sredstva u budžetu za saniranje cesta u nadležnosti Kantona, te planirati i osigurati kvalitetniju regulaciju saobraćaja kroz izgradnju kružnih tokova i alternativnih pravaca. **Željeznički saobraćaj** je zastupljen isključivo kada je riječ o teretnom prevozu, jer postojeće stanje željezničke infrastrukture ne ispunjava uslove za razvoj putničkog željezničkog saobraćaja. Imajući u vidu potencijal ali i benefite željezničkog saobraćaja kako u očuvanju okoliša tako i u ekonomskoj isplativosti te rasterećenju cesta, u perspektivi bi se trebalo razmišljati o modernizaciji željezničke infrastrukture i vraćanja u funkciju putničkog željezničkog saobraćaja.

Za razliku od željezničkog saobraćaja, razvoj **zračnog saobraćaja** na području TK je u uzlaznoj putanji. Osnivanjem JP „Međunarodni aerodrom Tuzla” stvorile su se osnovne pretpostavke za razvoj i unapređenje zračnog saobraćaja na području TK, a dodatnim ulaganjem u razvoj zračne infrastrukture i osavremenjavanjem usluga Međunarodnog aerodroma Tuzla, putnički zračni saobraćaj doživio je značajnu ekspanziju i bilježi konstantni trend povećanja prevezenih putnika. U 2019. godini jedini avioprevoznik koji ordinira sa Međunarodnog Aerodroma Tuzla, WIZZ AIR prevezao je rekordnih 593.050 putnika, prema 12 destinacija u Evropi, što je za 4 puta više u odnosu na 2014. godinu. Međutim, pojavom pandemije COVID 19 u martu 2020. godine zaustavljen je snažan i nagli rast servisa koje pruža Međunarodni aerodrom Tuzla. Kao rezultat restriktivnih mjera i zaustavljanja prometa robe i putnika, tokom 2020 godine došlo je do pada od 60% u broju putnika u odnosu na 2019. godinu.

Jedna od razvojnih perspektiva u ovoj oblasti jeste izgradnja treće čekaonice za putnike u odlasku (gate) čime bi se broj putnika mogao povećati za dodatnih 40% od postojećeg kapaciteta. Ovakav razvoj prometnih kapaciteta zračnog saobraćaja će katalitički utjecati na povećanje ekonomske aktivnosti Tuzlanskog kantona, ali i drugih regija BiH.

U oblasti **vodosnabdijevanja** na području Tuzlanskog kantona osnovni problem predstavlja deficit raspoloživih vodnih resursa za stanovništvo i industriju Tuzlanskog kantona koji iznosi 700 l/s, a projekcije nadležnih institucija kažu da će se do 2025. godine deficit nastaviti, ali će se smanjiti na oko 500 l/s. Nedovoljna izgrađenost, kao i zastarjelost postojeće mreže vodosnabdijevanja, te nedovoljni kapaciteti i kvalitet izvorišta i podzemnih vodnih tijela, za posljedicu imaju i činjenicu da je prosječna potrošnja vode na području Kantona oko 90 l/stan/dan (u EU 100-250 l/stan/dan, a u BiH 120 l/stan/dan). Stepenu obuhvata stanovništva sistemom javnog vodosnabdijevanja je 72,15%, a praćenje i kontrola kvaliteta pitke vode u sistemima javnog vodosnabdijevanja se vrši od strane nadležnih institucija. Na području Kantona evidentan je nedostatak sredstava za investicije za vodnu infrastrukturu. Angažman ključnih aktera na apliciranju za projekte kojima bi se finansirala vodna infrastruktura (posebno za EU fondove) je nedovoljan i nekoordiniran, tako da veliki iznosi dostupnih i raspoloživih sredstava ostaju neiskorišteni, dok je s druge strane evidentan nedostatak sredstava za sufinansiranje projekata u (općinskim/gradskim) budžetima. U narednom periodu, razvojne perspektive u ovoj oblasti uključuju uvođenje mehanizama za stimulisanje racionalne potrošnje vode, kreiranje dugoročnih planskih dokumenata i sačinjavanje srednjoročnih planova finansiranja vodne infrastrukture sa posebnim fokusom na namicanje sredstava iz vanjskih izvora finansiranja kako bi se rasteretio Budžet Kantona. Razvojna potreba odnosi se i na izradu plana digitalizacije i osiguranje sredstava za digitalizaciju usluga u sektoru vodosnabdijevanja.

Kada je u pitanju **tretman otpadnih voda iz naselja**, samo gradovi Gradačac, Srebrenik i Živinice imaju funkcionalne sisteme za prečišćavanje otpadnih voda. U periodu 2014.-2018. godina došlo je do povećanja obuhvata domaćinstava odvodnjom otpadnih voda sa 25% na 54,47%, što predstavlja uvećanje za 29,47%. U tom smislu, značajan razvojni problem u oblasti zaštite okoliša jeste nepostojanje ili neadekvatan tretman otpadnih voda iz privrede, kao i nedostatak programa prevencije i zamjene „prljavih“ tehnologija, te se u narednom periodu predlaže zakonsko regulisanje tretmana otpadnih voda iz industrijskih postrojenja na način da vodu mogu zahvatati isključivo nizvodno od „svojih“ ispusta, čime bi ih se dodatno motiviralo na poštivanje propisa.

Sistem toplovodnih mreža, odnosno sistem grijanja, na području Tuzlanskog kantona je nedovoljno razvijen iako se Kanton nalazi u povoljnijoj situaciji u odnosu na druge kantone kada je riječ o potencijalu izvora toplotne energije imajući u vidu postojeću Termoelektranu Tuzla ali i planove o dogradnji sektora proizvodnje električne energije. Toplifikacije lokalnih zajednica će otkloniti jedan od najvećih zagađivača zraka na području Kantona a to je veliki broj individualnih ložišta, pa čak i u urbanim centrima. Jedan od ključnih aspekata razvoja zaštite okoliša i komunalne infrastrukture u narednom periodu treba biti toplifikacija gradova i općina na području Tuzlanskog kantona, a u tom smislu je potrebno napraviti dugoročni plan razvoja sistema daljinskog grijanja te na osnovu istog, pokušati osigurati sredstva iz vanjskih izvora za izgradnju.

Na području Tuzlanskog kantona se kontinuirano povećava pokrivenost stanovništva **javnim rasvjetom**, koja je u 2019. godini iznosila 65%. Međutim, konstatovan je neujednačen nivo obuhvata stanovništva u okviru cjelokupne teritorije Kantona, tako da se taj procenat kreće od niskih 45% (općina Teočak i Sapna), do zadovoljavajućih 95% (gradovi Gradačac i Tuzla). Kao osnovni razvojni problem definiše se povećanje troškova održavanja sistema javne rasvjete uz istovremeno smanjenje investicija u proširenje javne rasvjete. Stoga je u narednom periodu potrebno korištenjem dostupnih

međunarodnih i domaćih fondova povećati učešće vanbudžetskih izvora finansiranja i primijeniti energijski efikasne sisteme rasvjete, čime bi se ostvarile dugoročne uštede u oblasti potrošnje javne rasvjete.

U kontekstu **kvaliteta zraka** na području Tuzlanskog kantona se pojavljuje niz problema koje rezultuju nepovoljnim stanjem ove oblasti. Energetski sektor koji je i jedan od najznačajnijih nosilaca privrednih aktivnosti u Tuzlanskom kantonu u velikoj mjeri nepovoljno utiče na kvalitet zraka na području Kantona i to posebno u užoj Tuzlanskoj regiji. S obzirom na planirano proširenje elektroenergetske mreže kroz izgradnju Bloka 7, ova situacija će biti dodatno usložnjena u budućnosti. Pored termoelektrane, kvalitet zraka je oštećen i bazičnom industrijom i to iz proizvodnje: sode, koksa i proizvoda na bazi koksnog plina, cementa, proizvoda na bazi slane vode i hlora i dr., pri čemu se uočava trend povećanja broja postrojenja i pogona koji ulaze u ovu kategoriju. Nadalje, visoke koncentracije zagađujućih materija u zraku, koje su u znatnom porastu u periodu sezone grijanja, pokazuju da su sektor zgradarstva, a posebno individualna ložišta, također, jedan od značajnijih zagađivača zraka. I na kraju, veliki pritisak na kvalitet zraka dolazi iz sektora saobraćaja, što je uglavnom posljedica naglog povećanja broja vozila u saobraćaju. Kvalitet zraka u Tuzlanskom kantonu se prati putem pet mjernih stanica, od koje se tri nalaze na području Grada Tuzle, jedna na području Grada Živinica te jedna na području Općine Lukavac. Pored pet stacionarnih mjernih stanica, Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okolice TK raspolaže i sa jednom mobilnom stanicom koja služi za mjerenje zagađenja u ostalim općinama Tuzlanskog kantona. U oblasti unapređenja kvaliteta zraka, prije svega je potrebno nabaviti dodatne mjerne stanice koje će omogućiti veću praćenje parametara u svim dijelovima Kantona a potom je potrebno izraditi smjernice koje će sistemski pomoći u ograničavanju nivoa zagađenja zraka iz svakog od identifikovanih izvora. Neki od načina, poput uspostava daljinskog grijanja, su povezane sa razvojnim prioritetima i drugih oblasti te se stoga mogu smatrati i ključnim strateškim razvojnim prioritetima u narednom periodu.

Stanje u oblasti **kvaliteta voda** je nepovoljno, imajući u vidu da su višegodišnja praćenja kvaliteta voda pokazala da su svi vodotoci u daleko lošijem stanju u odnosu na zakonski utvrđeni kvalitet. Rijeka Spreča je, nažalost, postala otvoreni kolektor za sve otpadne vode sa područja 12 lokacija, a ono što najviše zabrinjava je činjenica da trenutne količine voda u vodotocima sliva, mogu prihvatiti tek 1,7% ukupnog zagađenja koje se svakodnevno unosi. Rijeku Jalu, značajnu pritoku rijeke Spreče koja protiče kroz Tuzlu, karakterišu mala vodnost u većem dijelu godine (učešće otpadnih voda u ukupnoj masi i do 90%), visoki nivoi fekalnih zagađenja, visoka pH-vrijednost, sadržaj elektrolita, čime je povećana toksičnost tih voda. Akumulacija Modrac, posebno u plićim dijelovima, ne zadovoljava ni II kategoriju kvaliteta vode posmatrajući parametre kao što su otopljeni kisik i otopljena organska zagađenja (utrošak KMnO₄), a utvrđene su prekoračene koncentracije azotnih i fosfornih jedinjenja, željeza, mangana, a i ostalih teških metala (Pb, Zn, Cr, Cu, Al). Kao ključni razvojni problemi ove oblasti izdvajaju se nedovoljno razvijeni kanalizacioni sistemi za odvodnju otpadnih voda za područje općina/gradova, te nepostojanje postrojenja za tretman otpadnih voda iz naselja. Stoga je u narednom periodu potrebno planirati rekonstrukciju i proširenje kanalizacionih sistema te realizirati po prioritetima utvrđenim planskim dokumentom odvodnje otpadnih voda u svakoj općini, kojim bi se izvršila prioritizacija investicija za period od najmanje 5 godina.

Osnovni razvojni problem u **oblasti kvalitete i zaštite zemljišta** jesu oštećenja i gubitak zemljišta koji se javljaju usljed eksploatacije mineralnih sirovina te formiranja površinskih kopova u rudarstvu, kao i zagađenje tla koji se javlja zbog neadekvatno odloženog otpada iz privrede i domaćinstava, otpadnih voda iz septičkih jama te neadekvatnog korištenja hemijskih sredstava u poljoprivredi. Kao rezultat oštećenja tla, pored rizika za zdravlje stanovništva, javljaju se i klizišta i odroni koji je na području Kantona registrovano preko 4.000. Obzirom na veliki procent učešća nestabilnih i uslovno stabilnih

terena i uz određeni geohazardni potencijal za formiranje novih klizišta, zaključuje se da su klizišta i labilne padine značajan ograničavajući faktor za razvoj Tuzlanskog kantona. Kako bi se riješio ovaj razvojni problem u narednom periodu je potrebno izraditi katastar klizišta na svim gradovima/općinama Tuzlanskog kantona, na osnovu jedinstvene GIS metodologije, koji bi omogućio planiranje i prioritiziranje sanacije klizišta, te preduzeti preventivne i operativne mjere radi eliminisanja negativnog uticaja ljudskog faktora na pojavu novih i aktiviranje postojećih klizišta, kao i radi sanacije postojećih klizišta i labilnih padina. Pored toga, potrebno je unaprijediti oblast prikupljanja otpada kroz stimulaciju izgradnje regionalnih sanitarnih deponija ali i uspostavljanje centara za sortiranje otpada sa fokusom na povećan udio reciklaže otpada, čime bi se značajno smanjilo zagađenje zemljišta ali i voda u narednom periodu.

Jedna od najznačajnijih oblasti na koju treba staviti fokus u narednom periodu jeste **energijska efikasnost (EE)**, koja objedinjuje koncepte stabilnog snabdijevanja energijom i osiguranjem zaštite okoliša i održivog razvoja. Stanje u oblasti EE na području Tuzlanskog kantona je trenutno nezadovoljavajuće, ali Vlada Tuzlanskog kantona u saradnji sa nevladinim sektorom je pripremila evidenciju broja objekata za provođenje mjera energijske efikasnosti, te intenzivno investira u brojne projekte poboljšanja EE. Tako je u okviru regionalnog projekta "Pametne škole" ukupno šest škola sa područja TK unaprijedilo energetske efikasnosti i uspostavilo sistem upravljanja energetskom efikasnošću. Pored obrazovnih institucija, planira se uvođenje EE i u drugim uslugama koje nude lokalne vlasti kao što su javni prevoz i javna rasvjeta. Pored javnih usluga, i privrednici sa područja Kantona su se okrenuli ka provođenju mjera energetske efikasnosti koje će u budućnosti biti još i izražajnije zbog očekivanog rasta cijena energije. U narednom periodu, potrebno je za realizaciju Plana energijske efikasnosti na području Tuzlanskog kantona za period 2019-2021. namijeniti značajnija budžetska sredstva, ali i namicati sredstva iz vanjskih izvora finansiranja kako bi se posvećeno i dosljedno radilo na uvođenju energijske efikasnosti na što veći broj objekata na području Kantona. Bitno je napomenuti i da Tuzlanski kanton posjeduje značajan potencijal kada je u pitanju **solarna energija** te na području Kantona postoji jedna izgrađena solarna elektrana i 24 elektrane u pripremi čime će se značajno unaprijediti kapacitet solarne energije na području Kantona.

Tabela 7. Rezime razvojnih problema, izazova i perspektiva u oblasti zaštite okoliša i infrastrukture Tuzlanskog kantona

RAZVOJNI PROBLEMI	RAZVOJNE PERSPEKTIVE	OBLAST
<p>Stanje cestovne infrastrukture nije na zadovoljavajućem nivou, uz često javljanje velikih gužvi u saobraćaju zbog preopterećenosti cesta</p> <p>Nedovoljna iskorištenost kapaciteta javnog transporta, naročito u sektoru željeznica</p> <p>Kapaciteti terminala na Aerodromu Tuzla su u potpunosti popunjeni, što ograničava dalji razvoj putničkog avio-saobraćaja.</p>	<p>Namijeniti značajnija sredstva u budžetu za saniranje cesta u nadležnosti kantona, te planirati i osigurati kvalitetniju regulaciju saobraćaja kroz izgradnju kružnih tokova i alternativnih pravaca</p> <p>Javno promovisati i subvencionirati javni prevoz te razvijati infrastrukturu za neometano odvijanje javnog prevoza (izgradnja i uređivanje međugradskih autobusnih stanica, osavremenjivanje željezničke infrastrukture, osavremenjivanje voznog parka itd.)</p> <p>Izdvojiti sredstva iz budžeta za sufinansiranje izgradnje treće čekaonice za putnike u odlasku (gate), nakon što se saniraju ekonomske posljedice po rad Aerodroma izazvane pandemijom COVID19.</p>	<p>Saobraćajna infrastruktura</p>
<p>Neracionalno korištenje vodnih resursa i veliki gubici u sistemima javnog vodosnabdijevanja, prvenstveno sekundarnim vodovodnim mrežama</p> <p>Nepostojanje planskog dokumenta za razvoj vodovodne infrastrukture na području Kantona i unapređenje kvalitete voda</p> <p>Nedovoljno razvijeni informacijski sistemi</p>	<p>Uvesti mehanizme stimulisanja racionalne potrošnje vode (različite tarife za različite obime potrošnje, mjerači za svako domaćinstvo,...), rekonstrukcija mreže, efikasno upravljanje potrošnjom (mjerenje potrošnje), eliminisanje nelegalnih priključaka.</p> <p>Donijeti integralne planske dokumente i sačiniti srednjoročne planove finansiranja vodne infrastrukture i uspostaviti sistem redovne kontrole kvaliteta vode.</p> <p>Izgraditi plan digitalizacije sektora upravljanja vodama</p>	<p>Vodosnabdijevanje</p>

u procesima upravljanja, monitoringa korištenja vodnih resursa i pružanja usluga građanima u ovom sektoru	te u skladu s planom obezbijediti dovoljna finansijska sredstva za digitalizaciju usluga u sektoru vodosnabdijevanja.	
Nepostojanje planskog dokumenta odvodnje otpadnih voda za područje općine, te se investicije u gradnju/proširenje i rekonstrukciju mreže najčešće realiziraju ad hoc	Investicije u gradnju/proširenje i rekonstrukciju kanalizacionih sistema realizirati po prioritetima utvrđenim planskim dokumentom odvodnje otpadnih voda u svakoj općini, kojim bi se izvršila prioritizacija investicija za period od najmanje 5 godina.	Tretman otpadnih voda
Nedostatak sredstava za modernizaciju mreže daljinskog grijanja (starost 15-20 god) uslovljava sve češće kvarove Veliki broj individualnih ložišta ukazuje na potrebu povećanja stepena pokrivenosti stanovništva uslugama daljinskog grijanja	Orijentacijom na vanbudžetske izvore sredstava (međunarodni i domaći fondovi) kreirati projekte i obezbijediti neophodna sredstva. Proširiti postojeću i izgraditi nove toplovodne mreže, ali i obezbijediti mehanizme stimulisanja izgradnje objekata za proizvodnju i distribuciju toplotne energije.	Grijanje, toplovodne mreže
Investiranje u održavanje javne rasvjete opadaju dok se povećavaju troškovi funkcionisanja javne rasvjete na godišnjem nivou	Korištenjem dostupnih međunarodnih i domaćih fondova povećati učešće vanbudžetskih izvora finansiranja i primijeniti energetske efikasne sisteme rasvjete.	Javna rasvjeta
Parametri kvaliteta zraka se prate samo u pojedinim dijelovima Kantona zbog nedostatka mjernih stanica Sektor energije i industrije su ključni zagađivači zraka na području Kantona Značajan pritisak na kvalitet zraka vrši sektor zgradarstva zbog grijanja stambenog, poslovnog i javnog prostora, a tome posebno doprinose individualna ložišta	U Budžetu TK ili iz međunarodnih fondova obezbijediti sredstva za nabavku dodatnih stacioniranih mjernih stanica za mjerenje kvaliteta zraka. Postojeći monitoring kvaliteta zraka proširiti i na druge polutante, a industriju obavezati na dosljedniju primjenu postojećih zakona koji ih obavezuju na redovan monitoring emisija i izvještavanje. Proširenje mreže daljinskog grijanja jer podrazumijeva gašenje individualnih ložišta i njihovo priključenje na sistem daljinskog grijanja te stimulanje provođenja mjera termičke izolacije objekata, kao mjere za smanjenje emisije zagađujućih materija u zrak.	Kvalitet zraka
Gradnja kanalizacionih sistema nedovoljno prati dinamiku razvoja vodosnabdijevanja, čak i u općinskim centrima Nepostojanje planskog dokumenta odvodnje otpadnih voda za područje općine, te se investicije u gradnju/proširenje i rekonstrukciju mreže najčešće realiziraju ad hoc Ispuštanje netretiranih ili nedovoljno tretiranih otpadnih voda iz urbanih /gradskih područja i iz privrednih aglomerata	Intenzivirati gradnju kanalizacione mreže u naseljima sa izgrađenim sistemom javnog vodosnabdijevanja. Investicije u gradnju/proširenje i rekonstrukciju kanalizacionih sistema realizirati po prioritetima utvrđenim planskim dokumentom odvodnje otpadnih voda u svakoj općini, kojim bi se izvršila prioritizacija investicija za period od najmanje 5 godina. Inicirati izgradnju ekonomski opravdanih postrojenja za tretman otpadnih voda iz naselja Uraditi projektnu dokumentaciju za odvodnju i prečišćavanje otpadnih voda za općinske kanalizacione sisteme i ishodovati odgovarajuće vodne akte, kao pripremne aktivnosti za investicije.	Kvalitet voda
Nepostojanje Katastra klizišta koje bi omogućilo planiranje i prioritiziranje njihove sanacije Veliki broj klizišta koje klizanjem tla ugrožavaju mnoge građevinske i infrastrukturne objekte, pa i čitava naselja Obuhvat stanovništva i privrede organizovanim prikupljanjem otpada nezadovoljavajući (53% i 80%) Mehanizacija za prikupljanje i zbrinjavanje otpada zastarjela i nedovoljna i ne postoji infrastruktura koja omogućava efikasno odvajanja niti recikliranja otpada Postojeće deponije nemaju potrebne dozvole za rad te je prisutan veliki broj nelegalnih (divljih) deponija	Izraditi katastar klizišta na svim općinama Tuzlanskog kantona, na osnovu jedinstvene GIS metodologije. Omogućiti svim općinama na području TK da postanu dio DRAS sistema. Preduzeti preventivne i operativne mjere radi eliminisanja negativnog uticaja ljudskog faktora na pojavu novih i aktiviranje postojećih klizišta, kao i radi sanacije postojećih klizišta i labilnih padina. Dodatnim budžetskim i vanbudžetskim finansiranjem povećati obuhvat stanovništva. Uspostavljanje malih centara za sortiranje i izdvajanje komercijalnog dijela otpada. Obezbijediti dodatna ulaganja u osavremenjivanje mehanizacije kroz vanjske izvore finansiranja. Stimulisati izgradnje regionalnih sanitarnih deponija, te obezbijediti dozvole i uskladiti organizaciju deponija sa odredbama dozvola.	Kvalitet zemljišta i upravljanje otpadom

Prekomjerna sječa koja dovodi do erozije tla i pojave klizišta	Intenzivirati plansko pošumljavanje, te kod donošenja planova pošumljavanja dati prioritet površinama, koje su ogoljele i izložene djelovanju bujica i erozije zemljišta i površinama na većim nadmorskim visinama („zaštitne šume“).	
Nepostojanje jasnih pravaca u sektoru energetske efikasnosti i korištenja obnovljivih izvora energije Nedovoljna ulaganja u projekte i mjere energetske efikasnosti u javnim objektima (u prosjeku spadaju u „E“ energetske razred) Građani žive u energetske neučinkovitim stambenim prostorima te plaćaju visoku cijenu energije, uz nisku razinu dohotka. Prekomjerno učešće fosilnih goriva u obezbjeđenju energetske potreba stanovništva, industrije i javnih servisa	Plan energetske efikasnosti na području Tuzlanskog kantona za period 2019-2021. i akcione plan (SEKAP) u svim općinama i gradovima Tuzlanskog kantona i odmah započeti njihovo provođenje. Obezbijediti sredstva unutar budžeta Kantona i intenzivirati izradu projekata za korištenje sredstava iz dostupnih vanbudžetskih izvora (međunarodnih fondova) te provesti mjere energetske efikasnosti i dovesti ih u energetske prihvatljive kategorije „B“ i „C“. Izraditi Program mjera za suzbijanje energetske siromaštva te obezbijediti finansiranje identificiranih mjera. Učešće obnovljivih izvora energije dovesti na nivo u skladu sa strateškim dokumentima višeg reda	Energetska efikasnost i obnovljivi izvori energije

2.5. STANJE PROSTORNO PLANSKE DOKUMENTACIJE

Plansko uređenje prostora je preduslov za očuvanje prostora kao opšteg dobra i kao takvo nužno ga je zaštititi donošenjem planskih dokumenata, kojim bi se definisalo korištenje, zaštita i upravljanje prostorom. Plansko uređenje prostora na Tuzlanskom kantonu uređeno je Zakonom o prostornom uređenju i građenju TK („Službene novine Tuzlanskog kantona“, br. 6/11, 4/13, 15/13, 3/15, 2/16 i 4/17).

U skladu sa navedenim Zakonom, vrste planskih dokumenata kojima se određuje svrsishodno organizovanje, korištenje i namjena prostora, te mjere i smjernice za uređenje i zaštitu prostora su:

Razvojni planski dokumenti:

- *Prostorni plan Kantona,*
- *Prostorni plan područja posebnih obilježja Kantona,*
- *Prostorni plan općine/grada,*
- *Urbanistički plan.*

Detaljni planski dokumenti:

- *Zoning plan,*
- *Regulacioni plan,*
- *Urbanistički projekat.*

Drugi planski dokumenti su:

- *Plan parcelacije.*

U periodu od 2006. godine do danas izrađeni su i usvojeni Prostorni plan za područje Tuzlanskog kantona 2005-2025., Prostorni planovi za područja posebnih obilježja Zaštićeni pejzaž “Konjuh” za period 2010-2030., Prostorni plan područja posebnih obilježja dijela slivnog područja akumulacije Modrac za period 2016. do 2036., te prostorni planovi za sve općine, odnosno gradove Tuzlanskog kantona.

Kada je riječ o Prostornom planu za područje Tuzlanskog kantona, u februaru 2016. godine Vlada Tuzlanskog kantona usvojila je Odluku o pristupanju izradi Izmjena i dopuna Prostornog plana Tuzlanskog kantona za period 2005.-2025. godina.

Prijedlog Izmjena i dopuna Prostornog plana Tuzlanskog kantona za period 2005.-2025. godina, Vlada je usvojila u septembru 2019. godine, a u toku je procedura donošenja ovog dokumenta od strane Skupštine Tuzlanskog kantona.

Osnova za izradu Izmjena i dopuna Prostornog plana Tuzlanskog kantona za period 2005.-2025. godina su smjernice za izradu Izmjena i dopuna iz Odluke o pristupanju izradi Izmjena i dopuna Prostornog plana, usvojeni prostorni planovi Grada Tuzle i općina Kantona, urađene studije ranjivosti prostora za područje Kantona i Upotrebne vrijednosti zemljišta za općine, šumsko-gospodarske osnove, orto-foto snimci iz 2012. godine i druga relevantna dokumentacija.

Osnovne Izmjene i dopune Prostornog plana, u skladu sa Smjericama, odnose se na ažuriranje granice Kantona, općina i naseljenih mjesta, ažuriranja stanja i planiranih površina poljoprivrednog, šumskog i građevinskog zemljišta (stanovanje i privreda), mineralnih resursa, izmjena i dopuna saobraćajne i druge infrastrukture, prirodnog i kulturno historijskog naslijeđa, te ugroženih površina (klizišta, minski sumnjive površine). Kroz navedene Izmjene i dopune, posebna pažnja posvećena je zaštiti poljoprivrednog i šumskog zemljišta. Također je bitno istaći da su Izmjenama i dopunama plana za razvoj privrednih djelatnosti utvrđene privredne zone u sklopu urbanih područja ili izvan njih, koje zauzimaju 3.173,53ha. Privredne zone su locirane u već formiranim zonama tih djelatnosti sa potrebnim proširenjima, kao i tamo gdje to infrastruktura omogućava, a da se pri tome vodilo računa da se ne zauzimaju nove površine šumskog i vrijednog poljoprivrednog zemljišta, te zemljišta namijenjenog razvoju turizma i rekreacije.

Prijedlogom Izmjena i dopuna, zadovoljeni su osnovni ciljevi izrade da se kroz ažuriranje i aktualizaciju stanja prostornog uređenja na području Kantona, te prilagođavanje promjenama u prostoru i okruženju, obezbijedi brži privredni i društveni razvoj Kantona, uz racionalno korištenje i svrhovito upravljanje resursima radi zaštite prostora, poštujući pri tome principe humanog održivog razvoja utvrđene Prostornim planom Tuzlanskog kantona.

2.6. JAVNA UPRAVA TUZLANSKOG KANTONA

2.6.1. ORGANIZACIONA STRUKTURA KANTONALNE UPRAVE

Zakonodavnu vlast Tuzlanskog kantona vrši Skupština Tuzlanskog kantona. Skupština Kantona potvrđuje imenovanje i razrješenje Vlade Tuzlanskog kantona. Vlada ima 13 članova, a čine je premijer i 12 ministara. Reorganizacijom ministarstava u 2017. godini ministarstva Tuzlanskog kantona čine:

1. Ministarstvo finansija
2. Ministarstvo privrede
3. Ministarstvo za boračka pitanja
4. Ministarstvo za kulturu, sport i mlade
5. Ministarstvo za prostorno uređenje i zaštiti okoliša
6. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede
7. Ministarstvo trgovine, turizma i saobraćaja
8. Ministarstvo unutrašnjih poslova
9. Ministarstvo pravosuđa
10. Ministarstvo obrazovanja i nauke
11. Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak
12. Ministarstvo zdravstva

Kantonalne organe uprave, upravne organizacije i druge kantonalne organe čine: 12 ministarstava, 2 uprave - Kantonalna uprava civilne zaštite i Kantonalna uprava za inspekcijske poslovne Tuzlanskog

kantona (samostalne uprave). Strukturu čini i 5 upravnih organizacija i to: Kantonalni zavod za pružanje pravne pomoć i Pedagoški zavod, te uprave u sastavu ministarstava (Kantonalna uprava za šumarstvo, Poljoprivredni zavod, Zavod za prostorno planiranje i urbanizam i Kantonalna agencija robnih rezervni). Kantonalna agencija za privatizaciju je specijalizirana organizacija, a regulatorno tijelo čini Komisija za koncesije, dok je kao posebni organ uspostavljena Kantonalno pravobranilaštvo. Organizacionu strukturu kantonalne uprave čine i 4 ureda, i to Ured Premijera, Ured Vlade Tuzlanskog kantona, Ured za zakonodavstvo i Ured za zajedničke poslove kantonalnih organa uprave.

2.6.2. IMOVINA U VLASNIŠTVU TUZLANSKOG KANTONA

Pri Uredu za zajedničke poslove kantonalnih organa vodi se Registar imovine Tuzlanskog Kantona, kao vid pomoćne evidencije nepokretne imovine koja je evidentirana u zemljišnim knjigama kao imovina Kantona, ali i imovine koja se vodi u knjigovodstvenim i drugim pomoćnim evidencijama kao potencijalna imovina Kantona, ali koja još nije uvedena u zemljišne knjige. Prema navedenom Registru, u zemljišnim knjigama zavedeno je 13 nekretnina, većinom poslovni prostori i zgrade sa pripadajućim zemljištem, a iste se nalaze u Tuzli, Banovićima, Živinicama i Kladnju. Navedena imovina uglavnom služi za smještaj i rad kantonalnih organa i javnih institucija.

Što se tiče ostale imovine koja se u knjigovodstvenim evidencijama vodi kao kantonalna imovina koja još nije uknjižena u zemljišnim knjigama, radi se o prostorima koji uglavnom služe za smještaj i rad kantonalnih organa i drugih institucija, ili su odlukama nadležnih organa dati na privremeno korištenje drugim, prije svega općinskim organima i institucijama.

2.6.3. STANJE ADMINISTRATIVNIH USLUGA I LJUDSKIH RESURSA KANTONALNE UPRAVE

U kantonalnim organima uprava je u 2019. godini bilo zaposleno 477 radnika. Najveći broj radnika zaposlen je u Kantonalnoj upravi za inspeksijske poslovne, koja zapošljava 17% od ukupnog broja radnika zaposlenih u kantonalnim ministarstvima i organima uprave. Ovdje je potrebno napomenuti da nisu dobiveni niti uključeni podaci o zaposlenima u Ministarstvu unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona, jer Ured za zajedničke poslovne kantonalnog organa uprave TK ne vrši zajedničke poslove za potrebe Ministarstva unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona.

Od ukupnog broja zaposlenih 254 ili 53,2% osoba ženskog spola (Tabela 8.)

Tabela 8. Pregled kadrovske strukture kantonalnih organa uprave

Red. broj	Naziv kantonalnog organa uprave	M	Ž	UKUPNO
1	Ministarstvo finansija	14	46	60
2	Ministarstvo privrede	4	11	15
3	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede	12	15	27
4	Ministarstvo pravosuđa i uprave	5	9	14
5	Ministarstvo trgovine, turizma i saobraćaja	8	9	17
6	Ministarstvo obrazovanja i nauke	19	24	43
7	Ministarstvo za kulturu, sport i mlade	3	7	10
8	Ministarstvo zdravstva	5	5	10
9	Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okolice	10	11	21
10	Ministarstvo za boračka pitanja	5	9	14
11	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak	9	8	17
12	Ured za zajedničke poslove kantonalnih organa	26	25	51
13	Ured Premijera	8	3	11
14	Ured Vlade	2	5	7
15	Ured za zakonodavstvo	/	2	2
16	Kantonalna uprava za inspeksijske poslove Tuzlanskog kantona	45	37	82

17	Kantonalni zavod za pružanje pravne pomoći	4	4	8
18	Poljoprivredni zavod	8	5	13
19	Kantonalna uprava za šumarstvo	3	2	5
20	Kantonalna agencija za privatizaciju	1	1	2
21	Pedagoški zavod	12	5	17
22	Zavod za prostorno planiranje i urbanizam	/	1	1
23	Kantonalna uprava civilne zaštite	12	2	14
24	Kantonalno pravobranilaštvo	4	7	11
25	Komisija za koncesije	4	1	5
	UKUPNO	223	254	477

Izvor: Ured za zajedničke poslove kantonalnih organa uprave TK

U okviru nadležnosti ministarstava i uprava Tuzlanskog kantona, identificirano je ukupno 248 administrativno-upravnih i drugih postupaka. Svi postupci su objedinjeni u jedinstvenom Registru administrativnih postupaka, koji je dostupan na web stranici Vlade Tuzlanskog kantona i predstavlja potpunu i sveobuhvatnu evidenciju svih administrativnih postupaka koji se provode na nivou ministarstva, ureda, uprava i službi. Registar je uspostavljen u okviru projekta "Unapređenje poslovnog ambijenta s ciljem privlačenja novih investicija", koji je provela Međunarodna finansijska korporacija (IFC), članica Grupacije Svjetske banke.

Tabela 9. Broj administrativno-upravnih i drugih postupaka

	Ministarstva/uprave	Broj administrativnih postupaka
1	Ministarstvo privrede	13
2	Ministarstvo obrazovanja i nauke	26
3	Ministarstvo za kulturu, sport i mlade	10
4	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede	24
5	Ministarstvo pravosuđa i uprave	5
6	Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okolice	15
7	Ministarstvo trgovine, turizma i saobraćaja	43
8	Ministarstvo unutrašnjih poslova	52
9	Ministarstvo za boračka pitanja	9
10	Ministarstvo za rad i socijalnu politiku	4
11	Ministarstvo zdravstva	24
12	Pedagoški zavod Tuzlanskog kantona	3
13	Ured za zajedničke poslove kantonalnih organa	1
14	Kantonalna uprava civilne zaštite	8
15	Kantonalna uprava za inspeksijske poslove	4
16	Komisija za koncesije	7
	UKUPNO	248

Izvor: Registar administrativnih postupaka Tuzlanskog kantona

2.7. FISKALNI KAPACITET TUZLANSKOG KANTON

2.7.1. ANALIZA BUDŽETA I PROJEKCIJE FINANSIRANJA REALIZACIJE STRATEGIJE RAZVOJA

Procjena finansiranja Strategije razvoja Tuzlanskog kantona za razdoblje 2021.-2027. godine pripremljena je uzimajući u obzir: trend izdvojenih sredstava u prethodnih 5 godina, Budžet za tekuću godinu i projekcije Budžeta (DOB-a) za period 2021.- 2023. godinu, očekivana dopunska sredstva iz ostalih eksternih izvora, očekivani blagi rast prosječnih izdvajanja za razvojne projekte, te ograničenja u pogledu akumuliranih obaveza i zaduženosti kao i drugih rizika.

U razdoblju prethodnih 5 godina (2016.-2020. godine), gdje za prve četiri godine koristimo pokazatelje iznosa realiziranih sredstava, a za petu godinu projicirani pokazatelj iznosa sredstava, za implementaciju razvojnih prioriteta i/ili kapitalnih/infrastrukturnih investicija se ukupno izdvojilo blizu

465 mil. KM iz Budžeta TK i eksternih izvora, i to prosječno blizu 92 mil. KM godišnje. Iz Budžeta TK je izdvojeno ukupno blizu 151 mil. KM, godišnje u prosjeku preko 30 mil KM, iz eksternih izvora preko 275 mil. KM, prosječno 55 mil. KM. U pogledu Budžeta za 2020. godinu, za implementaciju razvojnih prioriteta i/ili kapitalnih/ infrastrukturnih investicija je okvirno predviđeno blizu 52 mil. KM, dok je iz eksternih izvora predviđeno oko 150 mil. KM. Trenutni podaci ukazuju da je tokom 2020. godine došlo do značajnih izmjena trenda realizacije izdvajanja za financiranje razvojnih prioriteta i/ili kapitalnih/infrastrukturnih investicija u odnosu na prethodne godine.

U pogledu projekcije DOB-a za 2021. i 2023. godinu, za kapitalne projekte i ostale investiciono značajne projekte je okvirno predviđeno 42 miliona KM. Kada je riječ o financijskom stanju Tuzlanskog kantona, na osnovu podataka iz konsolidiranog godišnjeg obračuna Kantona, ukupne obaveze Kantona na dan 31.12.2019. godine iznose 84,5 miliona KM, pri čemu na kratkoročne obaveze otpada iznos 61 milion KM a na dugoročne iznos od 23,5 miliona KM. Za servisiranje kreditnih obaveza u prve tri godine će biti potrebno 13,7 miliona KM. Daljnje pogoršanje i produženje ekonomske krize praćeno još nesagledivim ekonomskim posljedicama izazvanih pandemijom u svijetu svakako da će se odraziti i na TK.

Procjena po glavnim izvorima finansiranja razvojnih prioriteta, mjera i/ili kapitalnih/infrastrukturnih investicija data je u Tabeli 10. Obzirom na krajnju nepredvidivost trajanja pandemije kao i jačine šokova na ekonomiju koje će ista ostaviti, ističemo izuzetno visok nivo rizika po ostvarenje projiciranih iznosa, dodatno uz uobičajne rizike koji prate realizaciju pretpostavljenih prihoda, prvenstveno krajnje ishode makroekonomskih pretpostavki.

Tabela 10. Pregled procjene po glavnim izvorima finansiranja za period 2021.-2027. godine

Izvori finansiranja Strategije razvoja TK	Okvirna procjena po godinama (miliona KM)							UKUPNO 2021.-2027.
	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	
BUDŽET TK	46	49	51	56	61	66	67	395
VANJSKI IZVORI	49	51	54	59	64	69	70	417
Iz eksternih izvora (<i>kreditni, ostala budžetska sredstva, ostali donatori</i>)	35	36	38	42	45	49	50	295
Iz eksternih izvora (<i>Sredstva EU</i>)	14	15	16	17	19	20	21	122
UKUPNO	95	100	105	115	125	135	137	812

Najviše sredstava za implementaciju razvojnih prioriteta i/ili kapitalnih/infrastrukturnih investicija u periodu 2016.-2019. godina izdvojeno je za sektor razvoja okoliša odnosno 107,3 miliona KM ili 41,2% u okviru koga su podržani razvojni projekti iz okoliša i infrastrukturnog razvoja, zatim za društveni sektor 91 milion KM ili 34,9% , i najmanje sredstava za ekonomski razvoj 62,7 miliona KM ili 24%. Uzimajući u obzir trendove iz ranijeg perioda, strukturu finansiranja strateških ciljeva, prioriteta i mjera u Strategiji razvoja FBiH za period 2021.-2027- godina, definisane strateške ciljeve, prioritete i mjere u Strategiji razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021.-2027. godina, nastojanja da se osnaži ekonomski sektor predložena je okvirna raspodjela finansiranja po razvojnim oblastima (Tabela 11).

Tabela 11. Prijedlog okvirne raspodjele finansiranja po razvojnim oblastima

Ekonomski razvoj (u 000 000 KM)	Društveni razvoj (u 000 000 KM)	Održivi infrastrukturni razvoj i zaštita okoliša (u 000 000 KM)	Ukupno (u 000 000 KM)
356,6	230,8	225	812,4
43,89%	28,41%	27,70%	100,00%

2.8. SWOT ANALIZA

U ovom dijelu daje se pregled unutrašnjih i spoljnih faktora koji mogu i/ili imaju uticaj na razvoj Tuzlanskog kantona, korištenjem alata SWOT matrica odnosno primjenom SWOT analize koja daje pregled snaga i slabosti iz unutrašnjeg okruženja, te prilika i prijetnji iz spoljnog okruženja.

Tabela 12. SWOT matrica

	SNAGE (Strengths – S)	SLABOSTI (Weaknesses - W)
UNUTRAŠNJE OKRUŽENJE	<ul style="list-style-type: none"> - Povoljan položaj Tuzlanskog kantona (blizina granice sa EU, blizina granice sa Republikom Srbijom, te pristup transportnim koridorima prema Centralnoj Evropi, Turskoj i Bliskom Istoku) - Bogatstvo prirodnih resursa (šume, rijeke, minerali, rude) - Orijentiranost prema izvozu preduzeća sa područja TK (1/4 izvoza FBiH) - Respektabilan broj poslovnih zona i poduzetničkih potpornih institucija (u svim lokalnim zajednicama TK uspostavljene poslovne zone) - Snažna prerađivačka industrija Tuzlanskog kantona zasnovana na vlastitim resursima i snažno orijentisana ka izvozu - Povoljni prirodni uslovi za razvoj poljoprivredne proizvodnje - Prisutnost obilja turističkih potencijala cijelom području Kantona - Područje Zaštićenog pejzaža Konjuh-dragulj prirode u sjeveroistočnoj Bosni - Raznovrsnost obrazovne ponude srednjeg i visokog obrazovanja - Razvijena zdravstvena infrastruktura (dovoljan broj domova zdravlja, područnih ambulanti, kliničkih centara i bolnica i postojanje obučanih i stručnih zdravstvenih radnika i timova porodične medicine) - Razvijena mreža Centara za socijalni rad i socijalnih ustanova sa specijaliziranim programima psihosocijalnih usluga - Prisutnost velikog broja organizacija civilnog društva (međunarodnih i lokalnih NVO) i njihova osposobljenost da apliciraju na međunarodne projekte - Postojanje Prostornog plana Tuzlanskog Kantona 2015.-2025. (ažuriran 2017. godine) - Značajan obuhvat stanovništva vodosnabdijevanjem, električnom energijom, značajne površine pokrivene javnom rasvjetom - Postojanje i razvojni potencijali Međunarodnog aerodroma Tuzla kojim upravlja Tuzlanski kanton, koji omogućava razvoj i putničkog i kargo avio saobraćaja - Značajni energetske kapaciteti iz tradicionalnih izvora koji nadmašuju potrebe Kantona, te značajni potencijali za razvoj solarne energije - Postojanje stručne i organizacione baze za planiranje i primjenu mjera energetske efikasnosti (projekti, analize, studije, certifikacija), prvenstveno u sektorima javne rasvjete i zgradarstva - FSC certifikat za odgovorno gospodarenje šumama dodijeljen JP Šume TK od 2011. godine 	<ul style="list-style-type: none"> - Nepovoljni demografski trendovi (negativan prirodni priraštaj, povećanje udjela starijeg stanovništva u ukupnom broju stanovnika, smanjenje broja stanovnika na području Kantona) - Nedovoljno razvijen poduzetnički ambijent otežan pristup kapitalu za osnivanje, rast i razvoj obrta i MSP, nepostojanje i/ili neadekvatna zakonska regulativa u oblasti MSP-a i obrta, spori i dugotrajni sudski i administrativni postupci) - Nedovoljno diverzificirana poduzetnička infrastruktura (preovladaju poslovne zone) uz mali broj i/ili izostanak naučno-tehnoloških parkova, centar kompetencija i dr. - Prisustvo "sive ekonomije" koja šteti razvoju poslovnog okruženja - Nedovoljna digitalizacija, inovativnost i konkurentnost poslovnih subjekata TK - Usitnjenost poljoprivrednih parcela, niska produktivnost proizvođača, nesigurnost otkupa - Neodrživo upravljanje šumskim resursima - Neprepoznatljivost Tuzlanskog kantona kao jedinstvene turističke destinacije - Nerazvijena turistička infrastruktura - Nedostatak kvalifikovane radne snage u svim djelatnostima, uz istovremeno visok broj nezaposlenih osoba koje ne mogu naći zaposlenje - Nedovoljna usklađenost programa obrazovnih institucija i potreba tržišta rada - Nedovoljna ulaganja u razvoj nove i obnovu/adaptaciju postojeće infrastrukture na svim oblastima uključujući obrazovanje, zdravstvo, kulturu i sport - Nedovoljan stepen digitalizacije obrazovnog sistema i nerazvijene informatička pismenost nastavnog osoblja - Zastarjelost postojeće i nedostatak savremene medicinske dijagnostičke opreme - Nedostatak sportskih terena i objekata (zatvorenih bazena, savremenih stadiona, sportskih dvorana itd.), i nedovoljno razvijena postojeća sportska infrastruktura u odnosu na evropske standarde - Nedovoljno iskorišteni kapaciteti NVO sektora, posebno u namicanju sredstava - Nivo razvijenosti i struktura cestovne i željezničke infrastrukture ne omogućavaju veći stepen integracije saobraćajne infrastrukture Tuzlanskog kantona sa drugim sistemima unutar BiH i okruženja - Nepostojanje katastra Klizišta i centralnog informacionog sistema za Realno praćenje rizika od prirodnih i drugih nesreća - Veliki broj klizišta koje klizanjem tla ugrožavaju mnoge građevinske i infrastrukturne objekte, pa i čitava naselja. - Nedovoljan nivo digitaliziranosti javnih usluga - Izrazito narušena kvaliteta zraka, te nepostojanje dovoljno mjernih stanica za praćenje zagađenosti zraka i nepostojanje adekvatnih preventivnih mjera za smanjenje zagađenosti zraka

	PRILIKE (Opportunities - O)	PRIJETNJE (Threats – T)
VANJSKO OKRUŽENJE	<ul style="list-style-type: none"> - Razvoj naučno-tehnoloških parkova kao preduvjet za snažniji razvoj privrede Tuzlanskog kantona - Razvoj tri ključne oblasti kroz koncept “pametne specijalizacije” sa ciljem povećanja konkurentnosti u regiji - Mogućnosti intencionalizacije poslovanja i umrežavanja sa BH dijasporom radi transfera znanja i tehnologija, te jačanja izvoznog materijala - Potencijali za razvoj Tuzlanskog kantona kao održive turističke destinacije promovišući odmorišni, zdravstveni i outdoor turizam. - Rastući interes za organskim poljoprivrednim kulturama - Razvoj sektora informacionih tehnologija i digitalizacije poslovanja - Mogućnosti koje nudi međuopćinska, regionalna i međudržavna saradnja - Postojanje pristupnih fondova EU i međunarodnih razvojnih agencija i institucija koji nude priliku za namicanje finansijskih sredstava za realizaciju strateških intervencija u svim oblastima - Razvojni programi koje provodi UNDP BiH usmjereni na razvoj lokalnih zajednica - Uvođenje privatne zdravstvene prakse u zdravstveni sistem; - Izrada Strategije razvoja FBiH 2021.-2027. i postojanje sektorskih strategija i akcionih planova usmjerenih na društveni razvoj i socijalno uključivanje, te u sektoru okoliša - Reforme u energetsom sektoru i liberalizacija tržišta snabdijevanja električnom energijom 	<ul style="list-style-type: none"> - Politička i sigurnosna nestabilnost u BiH, nepovoljna zakonska regulativa za investitore - Pandemija COVID19 i njen negativni uticaj na cjelokupni razvoj kantona - Neadekvatan odgovor države BiH na pojavu migrantske krize - Prisutnost korupcije u svim sferama javnog djelovanja - Trend odlaska mladih ljudi i cijelih porodica sa područja Tuzlanskog kantona koji rezultuje odlivom stručnog ekonomskog, medicinskog, ali i ostalog kadra sa područja Kantona - Neefikasna komunikacija Kantona sa višim nivoima vlasti (i obratno) po pitanju društvenog razvoja što rezultuje u sporoj izgradnji ili obnovi društvene infrastrukture - Rizik od prirodnih nesreća poput poplava, klizišta i požara je visok na području Tuzlanskog kantona - Izgradnja elektroenergetskih postrojenja (Blok 7 Termoelektrane Tuzla, Termoelektrana Banovići)

2.9. STRATEŠKO FOKUSIRANJE

Uspješnost razvoja Tuzlanskog kantona mjeriti će se sposobnošću da se prevladaju uočene slabosti i prijetnje bržem rastu, ali isto tako i da se iskoriste razvojni potencijali koji nesumnjivo postoje. U tom smislu predložena su sljedeća strateška i dugoročna opredjeljenja Tuzlanskog kantona, odnosno strateški fokusi:

Tabela 13. Strateški fokusi

1.	Održiv ekonomski razvoj na pravcu zelene tranzicije i digitalne transformacije
2.	Razvoj inkluzivnog, prosperitetnog i modernog društvenog sektora
3.	Resursno efikasan i održiv infrastrukturni i prostorni razvoj u funkciji zaštite okoliša
4.	Efikasna javna administracija u funkciji unapređenja kvaliteta života građana i privlačenja investicija u svim aspektima razvoja
5.	Digitalizacija ekonomije i javnih usluga

Strateški fokus 1. Održiv ekonomski razvoj na pravcu zelene tranzicije i digitalne transformacije

Ublažavanju negativnih ekonomskih posljedica izazvanih COVID 19 pandemijom biti će prvi veliki izazov ekonomskom razvoju Tuzlanskog kantona u periodu implementacije strategije. Čini se najvažnijim donijeti odgovarajuće politike i mjere kako bi se ublažio negativni ekonomski i socijalni učinak COVID 19 pandemije i učinila privreda Kantona održivom, otpornijom i bolje pripremljenom za izazove i mogućnosti zelene tranzicije i digitalne transformacije koja treba doprinijeti jačanju malih i

srednjih poduzeća i industrije. Zelena tranzicija i digitalna transformacija su označeni kao glavni pokretači oporavka i dugoročnog rasta Europske unije, a Tuzlanski kanton svjestan značaja tržišta i integracija Europske Unije za konkurentnost privrede i industrije kantona će u narednom periodu uskladiti svoj ekonomski razvoj s pravcima zelene tranzicije i digitalne transformacije. Obnovljivi izvori energije i zelena energetska tranzicija te smanjenje emisija štetnih plinova prije svega CO₂ tako postaju snažan izazov za održivi ekonomski razvoj a naročito u kontekstu početka izgradnje novih termoenergetskih kapaciteta u Tuzlanskom kantonu.

Prerađivačka industrija jedan je od sektora s najvećim brojem poslovnih subjekata i ukupnoj zaposlenosti i čini najveći udio u ukupnom izvozu kantona. Zbog navedenih razloga prerađivačka industrija mora biti najvažniji oslonac privrede kantona i njegova strateška odrednica. Konkurentan i efikasan industrijski sektor ovisi o sposobnosti industrije da se neprekidno prilagođava i reagira na promjene koje se događaju oko nje. Potrebno je usmjeravati aktivnosti na strukturne reforme i prilagođavati se potrebama i zahtjevima tržišta. Važna je i uloga i koordinacija vlada TK i FBiH čiji je zadatak unapređivati uslove za odvijanje spomenutih aktivnosti, intervenirati samo u slučaju tržišnog neuspjeha i tako doprinijeti efikasnijem funkcioniranju tržišta i stvaranju povoljnog poduzetničkog okvira.

Održiva poljoprivreda je bitan segment ukupnog razvoja ruralnih sredina Tuzlanskog kantona, koji se razvija kroz uspostavljanje i razvoj konkurentnih oblika proizvodnje i konkurentnih poljoprivrednih gazdinstava, zaštitu i očuvanje poljoprivrednog zemljišta i okoliša, i uklopljenost u ciljeve ukupnog razvoja lokalne zajednice. Održiv razvoj poljoprivrede podrazumijeva restrukturiranje i diverzifikaciju postojeće poljoprivredne proizvodnje i poljoprivrednih gazdinstava, u cilju njihovog usklađivanja sa standardima EU, povećavanja kvalitete i produktivnosti, razvoja konkurentnosti i osposobljavanja za nastupanje na otvorenom tržištu u procesu pristupanja Europskoj uniji. Poljoprivreda, nadalje, predstavlja važan element ruralnog turizma koji daje puni doprinos ukupnom razvoju ruralnih sredina i lokalne zajednice u cjelini.

Respektabilan broj poslovnih zona i poduzetničkih potpornih institucija već su rezultirali privlačenjem stranih investicija u sve gradove i općine kantona. Ohrabren postignutim rezultatima Tuzlanski kanton će nastaviti podržavati izgradnju poslovnih zona i poduzetničkih potpornih institucija i nastojati svoje politike i programe vertikalno uskladiti sa jedinicama lokalne samouprave i Federacije BiH kako bi se ostvarili veći efekti. Podrška izgradnji savremeno opremljenim poslovnim zonama namijenjenih preduzećima usmjerenim na razvoj i primjenu novih tehnologija na pravcima zelene tranzicije i digitalne transformacije i stvaranja oaza za domaće i ino investitore sa posebnim fokusom na dijasporu će zauzimati važno mjesto u politikama održivog ekonomskog razvoja. Razumijevajući važnost naučno-tehnoloških parkova za umrežavanje resursa univerziteta, privrednika i investitora i njihov doprinos poticaju osnivanja novih preduzeća, zapošljavanju i podizanja konkurentnosti postojećih malih i srednjih preduzeća, kanton će uložiti značajnu podršku za njihovo osnivanje.

Strateški fokus 2. Razvoj inkluzivnog, prosperitetnog i modernog društvenog sektora

Kvaliteta života stanovnika Tuzlanskog kantona uveliko je određena kvalitetom javnih usluga i društvene infrastrukture. U nastupajućem planskom periodu ovakav razvoj zasnivati će se na unapređenju obrazovnog nivoa, očuvanju zdravlja stanovništva, odnosno potpunijem zadovoljavanju zajedničkih potreba stanovništva po obimu, kvaliteti i dostupnosti.

U prvom redu, kvalitetno obrazovanje podrazumijeva stjecanje znanja i vještina, ne samo stručnih, već i životnih, uvažavajući osnovne principe cjeloživotnog učenja. Ključno je pratiti razvoj, ali i učestvovati i biti dio inicijativa koje su u funkciji unapređenja i modernizacije (digitalizacije) životnog okruženja.

Za takvo obrazovanje potrebno je razvojne inicijative usmjeriti na moderniziranje nastave i nastavnog procesa koji se usaglašen sa potrebama tržišta rada, i koja potiče mobilnost učenika i nastavnika i omogućava kvalitetnu saradnju sa ključnim nacionalnim i internacionalnim akterima. Neophodno je osigurati kvalitetnu informaciono-komunikacijsku podršku koja će voditi ka savremenoj digitalizaciji nastavnih procesa i pružanja kvalitetnih usluga na svim nivoima obrazovanja. Ulaganjem u obrazovnu infrastrukturu i razvoj ljudskih potencijala, primarno nastavnika, opremanjem naučno istraživačkih kabineta i laboratorija, osnivanjem naučno-tehnoloških parkova, stvoriće se temelji budućeg savremenog društva.

Uz obrazovanje, potrebno je promovisati razvoj zdravstva, socijalnih usluga, njegovanje kulture, ali i kulturno – historijskog naslijeđa - te multidisciplinarnih i inovativnih pristupa u rješavanju definisanih društvenih izazova – posebno u segmentu upravljanja sigurnosti svih građana. Glavne razvojne potrebe u sektoru zdravstvene zaštite i socijalnih usluga su: moderniziranje tehnološke opreme za dijagnostiku i liječenje, informatizacija zdravstvenog sistema i sistema socijalne zaštite, unapređenje socijalnih usluga kroz jačanje zakonodavnih i regulatornih okvira.

Potencijal za razvoj navedenih segmenata društvenog djelovanja je velik, a potrebno je usmjeriti se na umrežavanje vladinog i nevladinog sektora, osigurati ažuran registar evidencije istih, te osigurati finansijsku podršku razvoju organizacija civilnog društva i organizacija koje djeluju pri ustanovama u kulturi, umjetnosti i sportu. Poseban fokus potrebno je staviti na izgradnju njihovih kapaciteta za namicanje sredstava, kako od strane viših nivoa vlasti, tako i od drugih nacionalnih i međunarodnih razvojnih fondova.

Razvoj inkluzivne i prosperitetne društvene infrastrukture namijenjene poboljšanju kvalitete života svih građana, uz poštivanje principa očuvanja okoliša strateški je važno za buduću sveukupnu razvijenost Tuzlanskog kantona, i povezivanje u regiji i šire. Ponajprije se to odnosi na stvaranje prostornih, privrednih i društvenih uslova za život i rad kroz daljnju izgradnju komunalne infrastrukture, izgradnju i poboljšanje saobraćajne mreže, te posebno provođenje mjera zaštite okoliša, a sve na načelima održivog razvoja.

Strateški fokus 3. Resursno efikasan i održiv infrastrukturni i prostorni razvoj u funkciji zaštite okoliša

Bogati prirodni resursi Tuzlanskog kantona imaju velik potencijal za rast ekonomije temelje na održivim korištenju dostupnih resursa, kako prirodnih tako i resursa iz obnovljivih/recikliranih izvora. Eksploatacijom ruda i njihovim korištenjem primarno u energetsom sektoru za dobijanje električne i toplotne energije, rezultiralo je visokim zagađenjem zraka, tla i vodnih resursa, te su prioritetne razvojne potrebe u ovom sektoru proširenje sistema za praćenje kvalitete zraka na područje cijelog kantona, zatim uspostava sistem monitoringa kvalitete tla i vodnih resursa. Od ključne važnosti je finalizirati registar/katastar ključnih zagađivača na području TK kao i katastrofe klizišta i vodnih/izvorišnih potencijala, a sve kako bi se zaštitio okoliš i smanjio rizik od prirodnih i drugih nesreća.

Potrebno je raditi na izradi elaborata zaštite prirodnih i kulturno-historijskih područja i spomenika, kako bi se sačuvala bioraznolikost i ekološki sustavi visoke vrijednosti, te jačati upravljanje i podršku područjima od iznimne važnosti za bioraznolikost i razvoj, kao što je ZP Konjuh. Istovremeno sa zaštitom, postoji veliki potencijal korištenja ovih (ali i novih) područja u svrhu turizma koji se zasniva na usluzi pristupa očuvanoj prirodnoj, biološkoj, kulturno-historijsko i ekološko-vegetacijskoj baštini, kao npr. avanturistički i biciklistički turizam. Potencijal čistog okoliša moguće je razviti kroz razvoj zaštićenih područja, eko-turizam i eko poljoprivredu ekološkom proizvodnjom hrane.

Izgradnja nove i modernizacija postojeće javne infrastrukture mora pratiti rastuće potrebe stanovništva i privrede za većim obimom usluga koje trenutno koriste, ali i zadovoljiti nove zahtjeve koji se javljaju kao posljedica klimatskih promjena i promjena u ekonomskom okruženju. U tom kontekstu potrebno je povećati obuhvat stanovništva javnim sistemom vodosnabdijevanja kao i sistemom odvodnje otpadnih voda, dok bi se sistemi za tretman otpadnih voda (iz urbanih područja i privrede) trebali implementirati na svim općinama i gradovima TK. Uspostavljanje monitoringa kvalitete pijaće vode i zaštita postojećih izvorišta je od ključnog značaja za unapređenje kvaliteta usluga građanima.

Neophodna je sanacija i revitalizacija jezera Modrac kao najznačajnijeg resursa tehničke i pitke vode na Kantonu, i ključnog resursa koji može katalitički ubrzati razvoj Kantona u svim segmentima (ekonomski potencijal, turistički potencijal, zaštita vodne bioraznolikosti, potencijal povećanja ribljeg fonda itd.).

Razvojne potrebe u području upravljanja otpadom trebaju biti usmjerene na povećanje obuhvata domaćinstava koje su uključene u sistem prikupljanja i razdvajanja otpada. Smanjenje divljih deponija i uspostava regionalnih sanitarnih deponija su neophodne za budući razvoj TK.

Uvažavajući činjenicu da je jedan od nosilaca razvoja Kantona energetska sektor, okosnica djelovanja u ovoj oblasti u narednom periodu morala bi biti optimizacija korištenja energije uz intenziviranje primjene obnovljivih izvora energije i što dosljedniju primjenu principa energetske efikasnosti. Kako bi se udio individualnih ložišta smanjio i time doprinijelo održivom korištenju prirodnih resursa i smanjenju zagađenja okoliša, potrebno je povećati obuhvat stanovništva organizovanim sistemom snabdijevanja toplotnom energijom, ali i osigurati ujednačenije pokrivanje teritorije Kantona sistemima daljinskog grijanja.

Kvalitetna saobraćajna povezanost Kantona osnovni je preduslov za njegov integrirani i održivi razvoj lako se kontinuirano ulaže u razvoj cestovne infrastrukture, potrebe za širenjem cestovne mreže, spajanje na koridor Vc i izgradnja brzih cesta i zaobilaznica prema centralnoj i sjevernoj BiH su od izuzetnog značaja za saobraćajnu deblokadu Tuzlanskog kantona. Potrebno je razvoj cestovne mreže uravnotežiti na svim dijelovima Kantona, te isti kvalitetno povezati sa Međunarodnim aerodromom Tuzla. S druge strane, zračni promet robe i putnika je u posljednjim godinama zauzeo važno mjesto u potencijalima razvoja TK. Nastavak ulaganja u proširenje kapaciteta Aerodroma je od izuzetnog značaja za privredu i društveni razvoj TK. Pored razvoja saobraćajne infrastrukture, potrebno je razmotriti i razvoj održivog transporta kroz izgradnju povezivanje biciklističkih staza na cijeloj teritoriji TK.

Strateški fokus 4. Efikasna javna administracija u funkciju unapređenja kvaliteta života građana i privlačenja investicija u svim aspektima razvoja

Efikasna javna administracija jedna je od ključnih pretpostavki ostvarenja razvojnih prioriteta i strateških pravaca razvoja Tuzlanskog kantona. Zaostajanje javne administracije u praćenju savremenih trendova i jačanju kapaciteta koji će omogućiti efikasnu realizaciju planiranih prioriteta i mjera može u značajnoj mjeri negativno utjecati na razvojne efekte.

Digitalizacija i jačanje kapaciteta zaposlenika organa javne uprave u Tuzlanskom kantonu stvorice pretpostavke za unapređenje poslovnog okruženja ali i proces pružanja javnih usluga za građane, a sa druge strane omogućiti i efikasnije namicanje vanjskih izvora sredstava za finansiranje razvojnih prioriteta TK. U tom kontekstu stvorili bi se i kvalitetniji preduslovi za privlačenje investicija na područje Kantona.

Od posebnog značaja je i unapređenje kvaliteta i transparentnosti javne uprave, te uspostava racionalne i funkcionalne organizacije javne uprave koja će otkloniti nepotrebno trošenje resursa, a istovremeno biti sposobna raditi na realizaciji identifikovanih i definisanih prioriteta razvoja Tuzlanskog kantona.

Optimalno korištenje resursa kantonalnih organa uprave je još jedna od oblasti na koju je potrebno fokusirati napore u narednom planskom periodu, kako bi se sredstva usmjerila ka jačanju kapaciteta za kvalitetnije pružanje javnih usluga.

Strateški fokus 5. Digitalizacija ekonomije i javnih usluga

Ukoliko se razmotre svi prethodni fokusi, može se zaključiti da je digitalizacija ekonomskog sektora i javnih usluga, ključna za buduću razvoj Tuzlanskog Kantona, naročito u ovom periodu koji predstavlja prelaz iz post industrijskog društva u digitalno društvo. Digitalizacija tj. inteligentno povezivanje ljudi, procesa, podataka i stvari je ključno za održavanje produktivnosti i konkurentnosti ekonomije, razvoj inovacija i stvaranje radnih mjesta. Ona će omogućiti preobrazbu ekonomije i osigurati osnovu za postizanje dugoročnog rasta. Pored toga što se za razvoj digitalnog društva mora obezbijediti digitalna infrastruktura, mora se osigurati i obrazovanje javnosti tj. unaprijediti digitalne vještine stanovništva i ohrabriti firme da koriste nove tehnologije.

U tom kontekstu poseban fokus treba biti na razvoju digitalne infrastrukture i širokopojasnog interneta, uspostaviti normativni okvir koji će omogućiti poslovnim subjektima lakše poslovanje i pružanje online javnih usluga građanima i digitalizaciju javne uprave. Od izuzetne važnosti je “mapirati IKT mrežu” na području Kantona, te izraditi i implementirati Akcioni plan razvoja širokopojasne infrastrukture na cijeloj teritoriji Kantona, u skladu sa Strategijom razvoja širokopojasnog pristupa internetu u BiH, kako bi se osiguralo održivo i konkurentno privredno i društveno digitalno okruženje. To podrazumijeva uvođenje tehnologija nove generacije brzog i ultra brzog interneta, korištenje širokog radiofrekventnog spektra za razvoj mobilnih komunikacija (potpuna implementacija 4G i uspostava 5G+ okruženja), te razvoj interoperabilnih aplikacija.

2.10. VIZIJA RAZVOJA I STRATEŠKI CILJEVI, SA INDIKATORIMA

U ovom dijelu Strategije razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021.-2027. godina daje se razvojna perspektiva Kantona ogleđana u viziji Kantona i izvan vremenskog horizonta ove strategije. Strateški cilj je cilj najvišeg nivoa koji utječe na sveukupni pravac razvoja i predstavlja jasan smjer kretanja u dugoročnom periodu. Strategija razvoja Tuzlanskog kantona temelji se na tri strateška cilja, koji osiguravaju sinergijske efekte između ekonomskog i društvenog razvoja te zaštite okoliša.

2.10.1. VIZIJA RAZVOJA

Vizija razvoja predstavlja težnju, dugoročnu namjeru, pravac djelovanja i poželjno stanje u budućnosti. Članovi Kantonalnog odbora za razvoj razmatrali su Viziju razvoja Tuzlanskog kantona za period 2016.-2020. godina i zaključili da je tada definirana Vizija u svim svojim elementima i dalje aktuelna i da odgovara postojećem stanju i promjenama u okruženju, te prihvaćeno da u strateškom periodu 2021.-2027. godina ostane nepromijenjena. U tom smislu, Vizija razvoja je predstavljena kao:

„Tuzlanski kanton - otvorena, ekonomski atraktivna i društveno dinamična evropska regija, koja na prepoznatljiv način osigurava spoj industrijske tradicije, održivog razvoja i kvalitete života, poštovanja ljudskih prava i rodne ravnopravnosti stanovništva koje u njemu boravi, radi i investira.“

2.10.2. STRATEŠKI CILJEVI, SA INDIKATORIMA

Strateški ciljevi Tuzlanskog kantona su usklađeni sa nacrtom Strategije razvoja FBiH i Okvirom za ciljeve održivog razvoja u BiH, kojim se utvrđuju zajednički podciljevi i indikatori za sve nivoe vlasti u BiH (zajednički minimum) te usmjeravaju budući procesi strateškog planiranja.

Tabela 14. Strateški ciljevi Tuzlanskog kantona

1.	Dinamičan i održiv ekonomski razvoj u povoljnom poslovnom okruženju
2.	Razvijen inkluzivni i prosperitetni društveni sektor sa jednakim pravima za sve građane
3.	Resursno efikasan i održiv infrastrukturni razvoj

Strateški cilj 1. Dinamičan i održiv ekonomski razvoj u povoljnom poslovnom okruženju

Umreženost djelovanja velikog broja faktora (ljudskih resursa, prirodnih dobara, kapitala, tehnologija) koji se međusobno razlikuju po prirodi, značaju i intenzitetu u procesu ostvarivanja rezultata i u narednom periodu će predstavljati polugu ekonomskog razvoja Tuzlanskog kantona koga obilježava opredijeljenost usklađivanju održivog ekonomskog razvoja kantona s pravcima zelene tranzicije i digitalne transformacije. Sedmogodišnji period za koji se postavlja ovaj cilj će biti obilježen rastućim zahtjevima za novim tehnologijama koje će omogućiti stvaranje novih proizvoda, usluga, tržišta i novih poslovnih modela. Biće to dinamičan period u kome će se oblikovati nove vrste poslova koji još ne postoje i kojima su potrebne vještine koje mi još nemamo, a oni će podrazumijevati pomijeranje s linearne proizvodnje na cirkularnu ekonomiju. Povećanje ulaganja u istraživanje, inovacije i modernu infrastrukturu pomoći će u kreiranju proizvoda i usluga s visokom dodanom vrijednosti, razvoju novih proizvodnih procesa i otvaranju radnih mjesta u tom procesu. Posebno će biti važna povećana ulaganja u istraživanje i primjenu tehnologije, u područjima kao što su umjetna inteligencija, 5G, analiza podataka i metapodataka čime će se stvarati pretpostavke za konkurentnost preduzeća i njihovo uklapanje u globalne lance vrijednosti.

Imperativ podizanja nivoa konkurentnosti radi opstanka i održivosti privrede treba rezultirati razvijanjem konkurentnog poslovnog okruženja. Razumijevajući potrebu kreiranja povoljnog poslovnog ambijenta u kome će poduzetnici svoje ideje pretvarati u akcije i osnivati nova preduzeća, a preduzeća svih veličina napredovati i rasti, Tuzlanski kanton će nastaviti sa još većim ulaganjima u razvoj savremeno opremljenih poslovnih zona i poduzetničkih potpornih institucija a naročito naučno-tehnoloških parkova. Respektujući postignute rezultate inostranih investitora i njihov doprinos ekonomskom i društvenom razvoju, nastaviti će se ulaganjem u stvaranje investicijskih oaza ravnomjerno raspoređenim u gradovima i općinama Tuzlanskog kantona. I dalje će se poticati razvoj preduzeća u prerađivačkoj industriji, poljoprivredi, turizmu kao važnim pokretačima zapošljavanja i prosperiteta privrede i društva. U skladu sa mogućnostima u narednom periodu će biti potican razvoj napredne proizvodnje koja se ogleda u primjeni znanja i inovativne tehnologije za proizvodnju složenih proizvoda i poboljšanju procesa za smanjenje otpada, onečišćenja, potrošnje materijala i potrošnje energije.

Prvi strateški cilj je zasnovan na sljedećim ključnim pretpostavkama:

- *da se, ulaganja u razvoj poduzetništva, osnivanje novih i rast i razvoj postojećih preduzeća u vodećim industrijskim granama vrše ravnomjerno kako bi se osigurao ravnomjeran privredni razvoj kantona, transformacija preduzeća i povećanje konkurentnosti na domaćem i ino tržištu;*
- *da se, ulaganja u poslovne zone, potporne poduzetničke institucije s posebnim naglaskom na naučno-tehnološke parkove stvore povoljni uslovi za razvoj preduzeća sposobnih da primijene nove tehnologije i*

razvoj investicionih lokacija koje će privući investitore (domaće, inozemne i dijasporu) čija preduzeća će kreirati privlačna i atraktivna radna mjesta koja će zaustaviti emigraciju stanovništva iz kantona;

- da se, uspostavi dinamično tržište rada i da se umrežavanjem obrazovnog sistema i preduzeća kreiraju kroz dualni sistem obrazuju stručni profili neophodni za korištenje digitalnih tehnologija koje će postati glavni faktor konkurentske prednosti u novoj cirkulirajućoj, zelenoj ekonomiji, a koje će rezultirati većim obimom novostvorene vrijednosti i većim blagostanjem za zaposlene i za građane kantona.
- Da se, ulaganjima u istraživanje i razvoj i primjenu tehnologije iskoriste potencijali univerziteta i preduzeća, da se kroz nove oblike umrežavanja i finansiranja (npr. javno-privatna partnerstva) potakne razvoj preduzeća koja će svoje poslovanje pronalaziti u sektorima visokih tehnologija i na taj način stvarati pouzdanu infrastrukturu za rast i razvoj preduzeća u prerađivačkoj industriji, poljoprivredi, turizmu i uslugama.

Pri definisanju prvog strateškog cilja i elemenata koji se odnose na ekonomski razvoj u Strategiji razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021.-2027. godine uzet je u obzir i **Okvir za ciljeve održivog razvoja u BiH** koji utvrđuje zajedničke podciljeve i indikatore za sve nivoe vlasti u BiH (zajednički minimum), gdje su definisani elementi relevantni u odnosu na sljedeće razvojne pravce i akceleratori.

STRATEŠKI CILJ 1 Dinamičan i održiv ekonomski razvoj u povoljnom poslovnom okruženju							
CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA		PRAVCI RAZVOJA					
1 NEMA SIROMAŠTVA 2 NIJELA GLADNIH		Pametan rast		Društvo jednakih mogućnosti		Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom	
8 DOSTOJAN RAD I EKONOMSKI RAST 9 INDUSTRIJA, INOVACIJE I INFRASTRUKTURA		Akceleratori	Podciljevi	Akceleratori	Podciljevi	Akceleratori	Podciljevi
		Povoljno okruženje za poduzetništvo i inovacije	Povećanje investicija u infrastrukturu istraživanja, razvoja i inovacija u javnom i privatnom sektoru;	Aktivacija zapošljavanja ranjivih kategorija	Povećanje zapošljivosti nezaposlenih osoba kroz razvoj socijalnog poduzetništva	Efikasan, otvoren, inkluzivan i odgovoran javni sektor	Odgovorna uprava orijentirana na građane
			Mobiliziranje potencijala dijaspore;				
			Globalni lanci vrijednosti;				
			Olakšavanje poslovanja i podrška brzo rastućim firmama				
		Pametno upravljanje prirodnim	Održivi turizam	Poboljšanje inkluzivnosti obrazovnih sistema	Smanjenje broja osoba bez znanja i vještina i njihova integracija na tržište rada		
		Zeleni rast i čista energija	Razvoj „zelenih“ vještina i poslova				
		Povećanje investicija u infrastrukturu	Jačati infrastrukturu u oblasti digitalnih tehnologija				

Slika 3. Povezivanje Strateškog cilja 1. sa ciljevima održivog razvoja BiH

Ostvarenje strateškog cilja pratit će se kroz odabrane indikatore uticaja nakon kojih će se moći ocijeniti vrsta i stepen promjena u okruženju. Tabela sumira indikatore za koje su definisane početne i ciljne vrijednosti ostvarenja strateških ciljeva.

Tabela 15. Indikatori (uticaja) realizacije Strateškog cilja 1.

STRATEŠKI CILJ 1	Indikator (uticaja)	Izvor	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljna vrijednost (2027.)
DINAMIČAN I ODRŽIV EKONOMSKI RAZVOJ U POVOLJNOM POSLOVNOM OKRUŽENJU	Nivo razvijenosti – indeks/rang	FZZPR	0,81 (6)	1,1 (3)
	Radno sposobno stanovništvo (15-64)	FZZPR	307.156	320.000
	Broj poslovnih subjekata (stanje 31.12.)	FZZPR	21.021	22.000
	Pokrivenost uvoza izvozom (%)	FZZPR	88,3	95

*FZZPR - Federalni zavod za programiranje razvoja

Strateški cilj 2. Razvijen inkluzivni i prosperitetni društveni sektor sa jednakim pravima za sve građane

Inkluzivan društveni razvoj je razvoj koji jača povjerenje u društvu, osobnu i ekonomsku sigurnost i dinamičnost, pravedniju raspodjelu dohotka, bolju socijalnu i političku koheziju (posebice uključivanjem marginaliziranih skupina), bolji pristup odgoju, obrazovanju, obuci i nauci, bolje prilike za sticanje znanja, vještina i kompetencija potrebnih za 21. vijek, te dobro mentalno i javno zdravlje.

Obrazovanje i zdravlje imaju ključnu ulogu u razvoju ljudskog kapitala, nužnog za ubrzan ekonomski razvoj. No, oni su ne samo važni inputi (jer doprinose povećanje produktivnosti i proizvodnje) nego i važni outputi jer izravno utiču na ljudsko blagostanje.

Zdravlje i obrazovanje se neće popravljati automatski, sa ubrzanim rastom i povećanjem dohotka. Nužna je aktivna politika za dostizanje optimalne veličine investicija u obrazovanje i zdravstvo, koja pri tome posebno pazi da ne dolazi do distorzija i jačanja društvenih nejednakosti. Unapređenje obrazovanja postiže se s fokusom na razvoj kapaciteta nastavnika, modernizaciju/digitalizaciju škola i nastavnih procesa, kao i efikasan sistem cjeloživotnog učenja koji će biti podrška nezaposlenima i ranjivim skupinama za uključivanje na tržište rada, poštujući načela društva jednakih mogućnosti i inkluzije. Unapređenje pristupa i kvaliteti usluga zdravstvene zaštite i socijalnih usluga temelji se na efikasnijoj organizaciji rada sistema podržanog informatizacijom poslovnih procesa, boljom opremljenošću medicinskom tehnologijom i ulaganjem u strateški pristup zadržavanju postojećeg osoblja.

Aktiviranje boljeg dijaloga Vlade s organizacijama civilnog društva i uspostava systemske podrške za djelovanje udruženja u ulozi je praćenja transparentnosti rada javne uprave i borbe za jednaka prava svih građana, uključujući prava ranjivih skupina.

Drugi strateški cilj je zasnovan na sljedećim ključnim pretpostavkama:

- *da se, poštujući komparativne prednosti TK, pristupi strateškom razvoju obrazovanja, posebno visokog obrazovanja, te zdravstva, socijalnih usluga i sportsko-kulturnih sadržaja na ravnomjeran, ravnopravan i dosljedan način za sve građane,*
- *da se, istovremeno uz razvojne procese, radi istovremeno na razvoju osnovnih principa individualne građanske, političke i službeničke odgovornosti u pogledu pružanja kvalitetnih javnih usluga na svim nivoima vlasti,*
- *međusobno nadopunjavanje gradova i komplementarnost u ekonomskom, obrazovnom, kulturnom i drugom domenu,*
- *ostvarivanje zajedničkih projekata između pojedinih općina/gradova Kantona u upravljanju cestovnim saobraćajem, uređenju prostora, očuvanju kulturnog i prirodnog naslijeđa.*

Pri definisanju **drugog strateškog cilja** i elemenata koji se odnose na društveni razvoj u Strategiji razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021.-2027. godine uzet je u obzir i Okvir za ciljeve održivog razvoja u BiH koji utvrđuje zajedničke podciljeve i indikatore za sve nivoe vlasti u BiH (zajednički minimum), gdje su definisani elementi relevantni u odnosu na sljedeće razvojne pravce i akceleratorne.

STRATEŠKI CILJ 2 Razvijen inkluzivni i prosperitetni društveni sektor sa jednakim pravima za sve građane				
CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA	PRAVCI RAZVOJA			
	Pametan rast		Društvo jednakih mogućnosti	
	Akceleratori	Podciljevi	Akceleratori	Podciljevi
	Efikasna zdravstvena zaštita za sve	Unapređenje pristupa i kvalitete zdravstvene zaštite	Unapređenje pristupa i kvalitete obrazovanja i obuke	Razvoj kapaciteta nastavnika, modernizacija škola i nastavnih metoda
		Provođenje reformi financiranja zdravstvene zaštite		Smanjenje broja osoba bez znanja i vještina i njihova integracija na tržište rada
		Preventivne zdravstvene mjere		
	Poboljšanje inkluzivnih obrazovnih sistema	Strateški pristup zadržavanju postojećeg osoblja i razvoj ljudskih resursa u oblasti zdravstva	Univerzalno i kvalitetno predškolsko obrazovanje	
		Jednak pristup obrazovanju		Kurikularna reforma na svim nivoima obrazovanja
		Povećanje obuhvata djece predškolskim obrazovanjem (3-6 godina)		Efikasan sistem cjeloživotnog učenja
Smanjenje broja osoba bez znanja i vještina i njihova integracija na tržište rada				

Slika 4. Povezivanje Strateškog cilja 2. sa ciljevima održivog razvoja BiH

Ostvarenje strateškog cilja pratit će se kroz odabrane indikatore uticaja nakon kojih će se moći ocijeniti vrsta i stepen promjena u okruženju. Tabela sumira indikatore za koje su definisane početne i ciljne vrijednosti ostvarenja strateškog cilja 2.

Tabela 16. Indikatori (uticaja) realizacije Strateškog cilja 2.

	Indikator (uticaja)	Izvor	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljna vrijednost (2027.)
STRATEŠKI CILJ 2 RAZVIJEN INKLUZIVNI I PROSPERITETNI DRUŠTVENI SEKTOR SA JEDNAKIM PRAVIMA ZA SVE GRAĐANE	Stepen migracija stanovništva, %	FZS	- 15	+5
	Stopa prirodnog priraštaja stanovništva, na 1.000 stanovnika	FZS	0,0083	0,01
	Vitalni indeks	FZS	82	110
	Broj doktora medicine, na 1000 stanovnika TK	FZS	2,44	2,8
	Broj studenata na 1.000 stanovnika	FZS	22,7	28
	Indeks socijalne isključenosti (HSEI)	FZS	50,32%	40%

*FZS – Federalni zavod za statistiku

Strateški cilj 3. Resursno efikasan i održiv infrastrukturni razvoj

Klimatske promjene su dugoročna prijetnja održivosti planete, dok su na kratak i srednji rok prijetnja životu, snabdijevanju vodom, poljoprivredi, šumskim ekosistemima i staništima u mnogim zemljama. Nedovoljno uvažavanje klimatskih promjena i njihovih štetnih efekata, pojačano lokalnom degradacijom okoliša, rezultira sagledavanjem rasta na temelju pogrešnih indikatora blagostanja i progresa.

Stoga će posebna pažnja biti posvećena revitalizaciji devastiranih prirodnih područja i zaštiti područja od posebnog interesa (kao što je ZP Konjuh), jer je to od ključnog značaja za očuvanje biodiverziteta, šuma, tla, zraka i vodnih resursa. Između ostalog, ova pažnja će rezultirati efikasnijem korištenju ograničenih prirodnih resursa ali i smanjenjem rizika od poplava i erozije zemljišta.

U očuvanju kvalitete zraka, posebno u urbanim sredinama, okolišno održiv razvoj Tuzlanskog kantona će dati prednost okolišno prihvatljivoj gradnji, osiguranju mobilnosti građana kroz okolišno prihvatljive modele, korištenju novih tehnologija za smanjenje i kontrolu emisija iz prometa i ložišta, a sve uz pojačanu koordinaciju.

U narednom periodu potrebno je poseban akcent staviti na osiguranje potrebnih količina vode odgovarajućeg kvaliteta (uz održivo korištenje voda u svim namjenama), uzimajući pri tome u obzir dugoročnu zaštitu raspoloživih vodnih resursa, prvenstveno kroz obnovu i izgradnju vodne infrastrukture za vodosnabdijevanje, te prikupljanje i prečišćavanje otpadnih voda. Potrebno je povećavati obuhvat i poboljšanje javnog vodosnabdijevanja, održavati dobro stanje površinskih i podzemnih voda, kao i smanjivati rizik od ekstremnih hidroloških pojava.

Cilj je posvetiti se usklađivanju modela upravljanja otpadom sa principima savremenog upravljanja otpadom i ciljevima Evropske unije u smislu smanjenja količina otpada za odlaganje, te povećanja količina otpada za reciklažu, ponovno korištenje, te energetske iskorištenje, na način da se minimizira rizik po okoliš i zdravlje ljudi.

Nužno je promijeniti paradigmu energetskeg razvoja i u fokus staviti razvoj obnovljivih izvora energije (OIE). Također je nužno povećavati energijsku efikasnost (EnE), posebno u segmentu potrošnje energije, jer to ima najveći efekat na dekarbonizaciju energetskeg sektora, na smanjenje troškova energije, dostupnosti mjera energetske efikasnosti svim građanima i na taj način uticati na smanjenje energetskeg siromaštva. Sa ciljem unapređenja sposobnosti sprečavanja, zaštite, ublažavanja posljedica i oporavka od globalnih i regionalnih kriza, neophodno je jačati kapacitete sistema zaštite i spasavanja i provoditi planove zaštite i spasavanja na kantonalnom i lokalnom nivou.

Treći strateški cilj je zasnovan na sljedećim pretpostavkama:

- *da se obrati pažnja na sprečavanju opterećivanja i zagađivanja okoliša, kao i poboljšanje i obnovu svih prirodnih resursa;*
- *čuvanje i zaštitu prirodnih resursa, racionalno korištenje resursa i takav način ekonomskog razvoja kojim se može osigurati obnova resursa;*
- *prekogranična i međunarodnu saradnju u zaštiti okoliša;*
- *koordiniranje ekonomskog razvoja i integriranje društvenog i ekonomskog razvoja u skladu sa zahtjevima zaštite okoliša i postojećim resursima;*
- *racionalno i ekonomično upravljanje urbanim ekosistemima (voda, energija, otpad),*
- *smanjenje negativnih uticaja na okoliš kroz primjenu ekološki prihvatljivih saobraćajnih sredstava.*
- *uvođenje mjera zaštite i prepoznavanje područja koja trebaju zaštitu,*
- *Prepoznavanje prirodnog i kulturnog naslijeđa, kao važnih ekonomskih faktora, te preduslova za razvoj turizma.*

Pri definisanju **trećeg strateškog cilja** i elemenata koji se odnose na okolišni i infrastrukturni razvoj u Strategiji razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021.-2027. godine uzet je u obzir i Okvir za ciljeve održivog razvoja u BiH koji utvrđuje zajedničke podciljeve i indikatore za sve nivoe vlasti u BiH (zajednički minimum), gdje su definisani elementi relevantni u odnosu na sljedeće razvojne pravce i akceleratorne.

Slika 5. Povezivanje Strateškog cilja 3. sa ciljevima održivog razvoja BiH

Ostvarenje strateškog cilja pratit će se kroz odabrane indikatore uticaja nakon kojih će se moći ocijeniti vrsta i stepen promjena u okruženju. Tabela sumira indikatore za koje su definisane početne i ciljne vrijednosti ostvarenja strateškog cilja 3.

Tabela 17. Indikatori (uticaja) realizacije Strateškog cilja 3.

	Indikator (uticaja)	Izvor	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljna vrijednost (2027.)
STRATEŠKI CILJ 3 RESURSNNO EFIKASAN I ODRŽIV INFRASTRUKTURNI RAZVOJ	Površina zaštićenih područja u odnosu na ukupnu teritoriju TK	MPUIZO	3,26%	10%
	% domaćinstava priključenih na centralni sistem grijanja	MPUIZO	18,5%	30%
	% Općina/gradova Kantona pokrivenih sistemom monitoringa kvalitete zraka	MPUIZO	23%	53,85%
	% Općina i gradova u pokrivenih sistemima tretmana otpadnih voda	JKP	23%	53,85%
	% Domaćinstava priključenih na kanalizacionu mrežu	JKP	54,47%	65%
	% općina koje primjenjuju odvajanje otpada na mjestu nastanka	MPUIZO	46,15%	84,6%
	Ukupna instalirana snaga kotlova koje koriste obnovljive izvore energije u domaćinstvima	MPUZO	6.000 kW	63.000 kW

* MPUIZO - Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okolice Tuzlanskog kantona

** JKP – Javna komunalna preduzeća

3. PRIORITETI I MJERE SA INDIKATORIMA

Prioriteti predstavljaju ključna polja i smjerove djelovanja za ostvarenje vizije i strateških ciljeva i kao takvi imaju najveći uticaj na razvoj, odnosno ostvarenje strateških indikatora. Definisani prioriteti su grupisani pod relevantnim strateškim ciljevima kako je prikazano u nastavku.

3.1. PRIORITETI ZA STRATEŠKI CILJ 1

Strateški cilj 1 „Dinamičan i održiv ekonomski razvoj u povoljnom poslovnom okruženju“ operacionalizira se kroz 4 prioriteta i 18 mjera⁶, čije ostvarenje će se pratiti preko 49 indikatora.

Tabela 18. Pregled prioriteta i indikatora izlaznih rezultata sa izvorima, polaznim i ciljnim vrijednostima u okviru SC 1

Prioritet	Indikatori izlaznih rezultata	Izvor	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljna vrijednost (2027.)	
Strateški cilj 1.	1.1. Konkurentan poslovni sektor na pravcu zelene tranzicije i digitalne transformacije	Industrijska proizvodnja - indeks	FZZPR	97,9	105
		Broj subjekata poduzetničke infrastrukture (PZ i PPI)	MP	35	45
		Zaposleni - prosjek	FZZPR	99.067	130.000
		Broj implementiranih projekata po modelu javno-privatnog partnerstva	MP	0	3
	1.2. Razvoj održivog konkurentnog i dinamičnog sektora poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva	Broj registriranih poslovnih subjekata u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu (osnovne pravne osobe i obrti)	FZZS	970	1.100
		% sredstava novčane podrške od vrijednosti poreskih prihoda godišnjeg Budžeta	MPŠV	1,23%	3,50%
		Proizvodnja šumskih sortimenata (u hiljadama kubnih metara)	FZZS	163	185
	1.3. Razvoj održivog turizma u Tuzlanskom kantonu	Dolasci turista	FZS	48.883	60.000
		Broj noćenja turista	FZS	91.923	115.000
	1.4. Djelotvorna, otvorena i odgovorna javna uprava	Unaprijeđen sistem upravljanja integriranim razvojem na nivou TK	MP	NE	DA
		Uspostavljen funkcionalan registar organa uprave i upravnih organizacija	MP	NE	DA
		Broj odobrenih aplikacija za finansiranje razvojnih prioriteta TK iz vanjskih izvora	MP	10	20
		% institucija koje implementiraju plan borbe protiv korupcije u cilju provedbe preventivnih mjera za smanjenje mogućnosti za nastanak koruptivnih pojava	TZSK	50%	100%

*MP – Ministarstvo privrede Tuzlanskog kantona

**MPŠV – Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Tuzlanskog kantona

***FZS – Federalni zavod za statistiku

****TZTK – Turistička zajednica Tuzlanskog kantona

***** FZZPR – Federalni zavod za programiranje razvoja

*****TZSK – Tim za sprečavanje korupcije Vlade TK

⁶Mjere su detaljno opisane u Prilogu 3.

PRIORITET 1.1. KONKURENTAN POSLOVNI SEKTOR NA PRAVCU ZELENE TRANZICIJE I DIGITALNE TRANSFORMACIJE

Stabilizacija poslovanja privrednih subjekata nakon negativnih ekonomskih posljedica globalne pandemije COVID-19 je jedan od značajnih faktora daljeg razvoja privrede na području Tuzlanskog kantona. S tim u vezi fokus podrške u oblasti razvoja privrede biti će na unapređenju poslovnog okruženja te olakšanju pristupa finansijskim sredstvima za privredne subjekte i obrtnike kako bi se uspješno nosili sa izazovima očuvanja, rasta i razvoja poslovnih poduhvata ali i izazovima koje nosi globalizacija i sve konkurentnije okruženje, pri čemu podrška namijenjena digitalizaciji i unapređenju inovativnosti dobiva na posebnom značaju. U tom kontekstu ističe se cirkularna ekonomija koja stvara nova zelena radna mjesta. Konkurentan i efikasan industrijski sektor ovisi o sposobnosti industrije da se neprekidno prilagođava i reagira na promjene koje se događaju oko nje. Kroz podršku modernizaciji, digitalizaciji i korištenju obnovljivih izvora energije privrednih društava u oblasti industrije i rudarstva doprinosi se konkurentnom poslovnom sektoru na pravcu zelene tranzicije i digitalne transformacije. Važno je osigurati podršku formiranju novih i unapređenju postojećih subjekata poduzetničke infrastrukture koji će potpomagati preduzeća da budu inovativnija, konkurentnija na domaćem i inostranom tržištu i time usklađenija sa razvojnim ciljevima Europske unije. Boljem poslovnom i investicionom okruženju na području Tuzlanskog kantona doprinijeti će i bolji kapaciteti za izradu i implementaciju projekata po modelu javno-privatnog partnerstva stvarajući dodatni okvir i mogućnosti saradnje i udruživanje napora i finansijskih sredstava javnih i privatnih partnera na ostvarenju razvojnih potencijala i ciljeva Tuzlanskog kantona. Provođenje aktivne politike zapošljavanja i samozapošljavanja zasnovane na potrebama poslodavaca ali i tražilaca posla u funkciji je konkurentnog poslovnog sektora i od posebnog značaja.

Cilj prioriteta je doprinijeti razvoju i konkurentnosti poslovnog sektora Tuzlanskog kantona zasnovanog na savremenim pravcima razvoja – zelenoj tranziciji i digitalnoj transformaciji, unaprijediti poduzetničku infrastrukturu i poslovni ambijent olakšavajući privrednim subjektima Tuzlanskog kantona da fokus usmjere ka progresivnom razvoju temeljenom na inovacijama, novim tehnologijama, obnovljivim izvorima energije i specifičnim i savremenim znanjima i vještinama.

Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz programe podrške unapređenju poslovanja, konkurentnosti i inovativnosti privrednih subjekata Tuzlanskog kantona, razvoja poduzetničke infrastrukture, programe podrške zapošljavanju i samozapošljavanju te realizaciji značajnijih investicionih projekata putem modela javno-privatnog partnerstva. Navedeno se očekuje da rezultira povećanom indeksom industrijske proizvodnje, povećanom borju subjekata poduzetničke infrastrukture kao i većem broju zaposlenih na području Tuzlanskog kantona. Ujedno ostvariće se i veći broj realiziranih projekata po modelu javno-privatnog partnerstva.

Prioritet se operacionalizira kroz 5 mjera čije ostvarenje će se pratiti preko 16 indikatora.

Tabela 19. Pregled mjera unutar Prioriteta 1.1. Konkurentan poslovni sektor na pravcu zelene tranzicije i digitalne transformacije

	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 1.1.	1.1.1. Podrška razvoju industrije i rudarstva	Ukupna vrijednost dodijeljenih koncesija na Tuzlanskom kantonu (KM)	MP	5.000.000	8.000.000
		Vrijednost realiziranih projekata podrške u modernizaciji, digitalizaciji i korištenju obnovljivih izvora energije	MP	0	1.000.000

	(KM)			
	Ostvarene investicije u nova stalna sredstva – princip čistih djelatnosti (Djelatnosti vađenja ruda i kamena, Prerađivačka industrija) (KM)	MP	138.544.000 (2018)	200.000.000 (2018)
1.1.2. Unapređenje poslovanja privrednih subjekata na području Tuzlanskog kantona	Broj podržanih novoosnovanih privrednih subjekata	MP	76	90
	Broj podržanih privrednih subjekata (MSP i obrti) u procesima standardizacije, digitalizacije i unapređenja inovativnosti u poslovanju	MP	0	50
	Broj izvedenih obuka za jačanje upravljačkih kapaciteta obrtnika i poduzetnika	MP	3	5
1.1.3. Razvoj poslovne infrastrukture na području Tuzlanskog kantona	Urađena analiza stanja, potreba, potencijala i mogućnosti razvoja poduzetničke infrastrukture TK	MP	0	1
	Broj poslovnih zona na TK	MP i JLS	29	35
	Broj poduzetničkih potpornih institucija na TK	MP i JLS	6	10
1.1.4. Podrška novim investicijama putem primjene modela javno-privatnog partnerstva	Broj educiranih službenika za pripremu projekata po modelu javno-privatnog partnerstva	MP	40	100
	Broj pripremljenih prijedloga JPP projekata	MP	0	5
	Vrijednost investicija u okviru JPP projekata (KM)	MP	0	30.000.000
1.1.5. Unapređenje zapošljavanja na području Tuzlanskog kantona	Broj dodatno zaposlenih osoba iz ciljane skupine nezaposlenih osoba	JU SZZTK	2.696	18.872
	Broj angažovanih volontera	JU SZZTK	81	567
	Broj zaposlenih i samozaposlenih osoba sa evidencije Službe za zapošljavanje TK	JU SZZTK	345	2.415
	Broj osoba koje su prošle obuku, stručno osposobljavanje i usavršavanje	JU SZZTK	81	567

Prioritet „Konkurentan poslovni sektor na pravcu zelene tranzicije i digitalne transformacije“ doprinosi ostvarenju Strateškog cilja 1. „Dinamičan i održiv ekonomski razvoj u povoljnom poslovnom okruženju“.

Kako bi se doprinijelo dinamičnom i održivom ekonomskom razvoju Tuzlanskog kantona, nužno je fokus staviti na razvoj industrije i rudarstva na području Tuzlanskog kantona kroz unapređenje procesa dodjele koncesija, ali i podršku preduzećima iz datih djelatnosti u modernizaciji, digitalizaciji i osiguranju zelenog rasta, uz osiguranje sigurnosti rada.

Pored toga, s ciljem stabilizacije privrede Kantona nakon iskustvovanja negativnih ekonomskih posljedica COVID 19 pandemija, potrebno je kreirati ambijent u kojima će se očuvati postojeća preduzeća, te potpomoći njihov rast i razvoj kroz direktnu finansijsku pomoć sa fokusom na digitalizaciju i unapređenje poslovanja. Potrebno je kontinuirano motivisati i podržavati nove poduzetnike za ulazak u ranu poduzetničku aktivnost, te osigurati obuke za jačanje upravljačkih kapaciteta poduzetnika i obrtnika.

Razvojem poduzetničke infrastrukture i stvaranja okoline gdje će inovacije postati pokretač razvoja a prvenstveno kroz korištenje usluga poslovnih zona i poduzetničkih potpornih institucija omogućiti će se ubrzani razvoj poduzetničke aktivnosti na području Tuzlanskog kantona, te podizanje konkurentnosti preduzeća kako bi ista osigurala izlazak ali i opstanak i razvoj na inostranim tržištima.

Nadalje, unapređenje kapaciteta za implementaciju projekata po modelu javno-privatnog partnerstva, priprema i implementacija ovih projekata doprinijeti će privlačenju stranih i domaćih investitora i stvaranju osnove za veće i značajnije infrastrukturne razvojne projekte na području Tuzlanskog kantona, koje javna tijela nisu u mogućnosti financirati budžetskim sredstvima.

Provedbom aktivne politike samozapošljavanja i zapošljavanja stvoriti će se uslovi za uključivanje na tržište rada nezaposlenih osoba, poticati dinamika tržišta rada kao i poslovnog sektora te stvarati poticajno okruženje za poslodavce u osiguranju kvalitetnih kadrova koji će biti u funkciji unapređenja njihove konkurentnosti.

Detaljna razrada mjera data je u Prilogu 3 dokumenta.

Ovaj prioritet i pripadajuće mjere u skladu su sa ciljevima održivog razvoja: SDG8: Dostojanstven rad i ekonomski rast i SDG9: Industrija, inovacije i infrastruktura.

*MP- Ministarstvo privrede Tuzlanskog kantona

**JLS – Jedinice lokalne samouprave (gradovi i općine TK)

***JU SZZTK – Javna ustanova Služba za zapošljavanje Tuzlanskog kantona

PRIORITET 1.2. RAZVOJ ODRŽIVOG KONKURENTNOG I DINAMIČNOG SEKTORA POLJOPRIVREDE, VODOPRIVREDE I ŠUMARSTVA

Bogatstvo i raznovrsnost prirodnih resursa, uključujući šume, vode i kvalitetno zemljište, daje konkurentsku prednost Tuzlanskom kantonu te predstavlja značajan segment ukupnog ekonomskog razvoja Kantona. Održiv razvoj poljoprivrede podrazumijeva restrukturiranje i diverzifikaciju postojeće poljoprivredne proizvodnje i poljoprivrednih gazdinstava, u cilju njihovog usklađivanja sa standardima EU, povećavanja kvalitete i produktivnosti, razvoja konkurentnosti i osposobljavanja za konkurentnije nastupanje na tržištu i osiguranje većeg nivoa prihoda. Sistem poticaja poljoprivredi potrebno je unaprijediti u cilju obezbjeđenja efikasnije i pravednije raspodjele poticaja i prilagođavanja zahtjevima za očuvanje okoliša. Šumarstvo, a potom i drvna industrija koja se naslanja na njega, predstavlja jednu od ključnih oblasti razvoja industrije te je ključno stvoriti pretpostavke za održiv razvoj ove oblasti kroz sistemsko uređenje te praćenje zaštite i korištenja ovih resursa. U narednom periodu biti će od velikog značaja kreirati sveobuhvatni program podrške održivoj poljoprivredi te održivom korištenju vodnih i šumskih resursa. Mjere u okviru prioriteta promovišu uravnoteženi ruralni teritorijalni razvoj usmjeren na poboljšanje uslova života i rada poljoprivrednika i ruralnog stanovništva i unapređenje njihove

cjelokupne povezanosti i pristupa infrastrukturi i uslugama podrške u cilju unapređenja konkurentnosti.

Cilj prioriteta je kreirati ambijent u kojem će se na efikasan način poticati razvoj održivog konkurentnog i dinamičnog sektora poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva koji doprinosi cjelokupnom ekonomskom razvoju Tuzlanskog kantona.

Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz programe finansijske i savjetodavne pomoći poljoprivrednim proizvođačima u cilju podizanja njihove konkurentnosti, programe podrške zaštiti i uređenju poljoprivrednog zemljišta u svrhu povećanje nivoa korištenja obradivih površina i uspostave politike održivog upravljanja zemljištem. Prioritet će se realizirati i kroz aktivnosti usmjerene ka uspostavljanje ekološki prihvatljivog i održivog upravljanja šumama i vodnim resursima.

Navedeno se očekuje da rezultuje okrupnjivanjem zemljišnih posjeda i većom efikasnošću poljoprivredne proizvodnje i njene konkurentnosti, većem broju privrednih subjekata u oblasti poljoprivrede, šumarstva i ribolova, povećanju prihoda od poljoprivredne proizvodnje te povećanoj proizvodnji i prodaji šumskih sortimenata. Očekuje se i povećanje udjela sredstava novčane podrške od vrijednosti poreskih prihoda godišnjeg Budžeta, kao i da realizacija prioriteta pozitivno utiče i na očuvanje životne sredine te smanjivanju rizika od prirodnih nesreća na području Tuzlanskog kantona.

Prioritet se operacionalizira kroz 5 mjera čije ostvarenje će se pratiti preko 12 indikatora.

Tabela 20. Pregled mjera unutar Prioriteta 1.2. Razvoj održivog konkurentnog i dinamičnog sektora poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva

	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 1.2.	1.2.1. Zaštita i uređenje poljoprivrednog zemljišta	Broj realiziranih projekata u oblasti zaštite i uređenja poljoprivrednog zemljišta	MPŠV	13	30
		Iznos novčanih sredstava investiran u realizaciju projekata podrške zaštiti i uređenju zemljišta (KM)	MPŠV	345.672,71	850.000,00
	1.2.2. Direktne novčane podrške poljoprivrednim proizvođačima u oblasti biljne i animalne proizvodnje	Broj poljoprivrednih gazdinstava koji su ostvarili pravo na novčanu podršku u oblasti biljne i animalne proizvodnje	MPŠV	3.980	4.500
		Iznos ostvarenih novčanih podrški u oblasti biljne i animalne proizvodnje (KM)	MPŠV	14.296.880	22.501.100
		Učešće zadruga/udruženja u ukupnoj količini otkupljenog mlijeka na TK	MPŠV	50%	75%
	1.2.3. Uspostavljanje ekološki prihvatljivog i održivog upravljanja šumama	Funkcionalna dijagnostno–prognozna služba	MPŠV, KUŠ	0	1
		Vrijednost podržanih projekata za održivo upravljanje šumama	MPŠV	226.730	255.580
	1.2.4. Podrška održivom ruralnom razvoju	Broj korisnika koji su ostvarili pravo na novčanu podršku za investiranje (infrastruktura i oprema, promocija)	MPŠV	72	190
		Iznos ostvarenih novčanih podrški u KM za investiranje (infrastruktura i oprema, promocija)	MPŠV	389.826	1.502.320
		Broj poljoprivrednih proizvođača organiziranih u zadruge/klastere/ organizacije	MPŠV (Zadruge /Klasteri)	1.500	2.100

1.2.5. Savjetodavne, stručne i ostale usluge podrške razvoju poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede	Broj korisnika savjetodavnih usluga u poljoprivredi, vodoprivredi i šumarstvu	MPŠV	0	50
	Broj podržanih stručnih skupova, kongresa, simpozijuma, seminara i sajmovi u oblasti poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva	MPŠV	10	20

Prioritet 1.2. „Razvoj održivog konkurentnog i dinamičnog sektora poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva doprinosi ostvarenju Strateškog cilja 1. „Dinamičan i održiv ekonomski razvoj u povoljnom poslovnom okruženju“.

Povećavanjem nivoa korištenja obradivih površina, zaštite i unapređenja plodnosti tla i uspostavljanjem politike održivog upravljanja zemljištem dugoročno se utiče na očuvanje zemljišta kao neobnovljivog a veoma značajnog resursa za razvoj poljoprivrede Tuzlanskog kantona.

Direktnim novčanim podrškama, pored podrške opstanku poljoprivrednih proizvođača, doprinosi se njihovoj većoj konkurentnosti te jačanju ekonomske stabilnosti poljoprivrednih gazdinstava i poboljšanje životnog standarda njihovih članova.

Uspostavljanjem inventara šuma i šumskog zemljišta omogućava se sistemsko praćenje i održivo upravljanje u oblasti šumarstva, koje je značajno za razvoj privrede na području Tuzlanskog kantona. Osim ekonomskih benefita, očuvanje šuma će ublažiti posljedice klimatskih promjena, te smanjiti rizike od poplava i klizišta.

Realizacijom mjera podrške ruralnom razvoju unaprijedit će se tehnološki, strateški i ljudski kapaciteti potrebni za povećanje produktivnosti poljoprivredne proizvodnje, dok se istovremeno jača održivost ruralnih zajednica kroz diverzifikaciju ruralne ekonomije.

Savjetodavnim uslugama i drugim uslugama podrške će se unaprijediti specifično znanje poljoprivrednih proizvođača, ali i unaprijediti međusobna povezanost poljoprivrednih proizvođača kao i sa eksternim akterima, posebno akademskom zajednicom u cilju kreiranja novih znanja i primjene novih tehnologija koje će doprinijeti održivosti i konkurentnosti poljoprivrede Tuzlanskog kantona.

Detaljna razrada mjera data je u Prilogu 3 dokumenta.

Ovaj prioritet i pripadajuće mjere u skladu su sa ciljevima održivog razvoja SDG 2: Svijet bez gladi i SDG8: Dostojanstven rad i ekonomski rast.

*MPŠV – Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Tuzlanskog kantona

**KUŠ – Kantonalna uprava za šumarstvo

PRIORITET 1.3. POTICATI RAZVOJ ODRŽIVOG TURIZMA U TUZLANSKOM KANTONU

Zahvaljujući brojnim turističkim atrakcijama, raznovrsnosti turističke ponude, postojanju aerodroma na području Kantona ali i dobroj cestovnoj povezanosti sa regijom, stvorene su pretpostavke za progresivniji razvoj turizma u funkciji ukupnog ekonomskog razvoja Tuzlanskog kantona. Za dalji razvoj turizma Kantona potrebno je inoviranje postojećih i razvoj novih sadržaja turističke ponude uz jačanja ljudskih potencijala osposobljenih sa savremenim znanjima i vještinama koji doprinose održivosti turizma Tuzlanskog kantona kao i privlačenju i zadržavanju turista na području Kantona. To posebno dobiva na značaju ukoliko se u obzir uzme činjenica da destinacijski menadžment težište razvoja usmjerava ka umrežavanju različitih javnih i privatnih interesa na dobrobit jačanja i promocije lokacije odnosno destinacije gdje se nameće potreba kvalitativnog usmjeravanja profesionalnom pristupu integriranog menadžmenta kvalitete u destinaciji.

S ciljem razvoja različitih oblika turizma, u okviru turističke ponude neophodno je unapređenje i izgradnja turističke infrastrukture (planinske staze, turistička signalizacija, uređenje izletišta i

odmorišta i sl.) uz opremanje turističkih atrakcija prikladnim objektima turističke ponude te izrada promo materijala i realizacija kampanja sa ciljem promocije i brendiranja Tuzlanskog kantona kao poželjne turističke destinacije (izrada internet stranica, online prezentacija, organizacija stručnih predavanja i izložbi i sl.). U svemu navedenom, poseban značaj ima unapređenje regulatornog okvira koji će olakšati rad turističkih radnika i poslovnih subjekata u turizmu, a ujedno potaknuti turističke poduzetnike u svojoj zoni za formalnu registraciju poslovanja. Izrada Strategije razvoja turizma Tuzlanskog kantona doprinijeće sistemskom pristupu razvoju ove oblasti i efikasnosti planiranja i implementacije prioriteta razvoja turizma Kantona. Turistički proizvodi a uz njih i smještajni kapaciteti trebaju biti jasno osmišljeni, moderno uređeni i prezentovani te strateški komunicirani koristeći dostupne kanale u cilju motivisanja dolaska turista ali i produžetka boravka na području Kantona. Razvoju održivog turizma Tuzlanskog kantona doprinijeće se kroz aktivnosti jačanja svijesti stanovništva, poduzetnika, obrtnika, ali i drugih relevantnih aktera o „pametnom“ raspolaganju turističkim resursima, od kulturnih vrijednosti do prirodnih bogatstava, odnosno upravljanje resursima ostvarujući ekonomske i društvene potrebe, poštujući kulturološki integritet, ekološke principe, procese i biodiverzitet, istovremeno uzimajući u obzir potrebe i turista i njihovih domaćina.

Cilj prioriteta je da se kroz kreiranje raznovrsnih turističkih ponuda, razvoj turističke infrastrukture, promociju Tuzlanskog kantona kao poželjne turističke destinacije i principa održivog turizma doprinese razvoju turizma na području Tuzlanskog kantona. *Realizacija prioriteta* ostvarit će se kroz podršku inoviranju postojećih i uvođenju novih sadržaja turističke ponude, unapređenju turističke infrastrukture, osmišljavanju integrativne marketinške kampanje i propratnih aktivnosti koja će za cilj imati jasno komuniciranje turističkih potencijala i promociju TK kao turističke destinacije uz razvoj ljudskih potencijala i destinacijskog menadžmenta na nivou TK.

Navedeno se očekuje da rezultira u povećanju ostvarenih direktnih prihoda od turizma kao i povećanju broja dolazaka turista na području Tuzlanskog kantona kao i njihovo duže zadržavanje ogledano u povećanom broju noćenja na području Tuzlanskog kantona.

Prioritet se operacionalizira kroz 4 mjere čije ostvarenje će se pratiti preko 9 indikatora.

Tabela 21. Pregled mjera unutar Prioriteta 1.3. Poticati razvoj održivog turizma

	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 1.3.	1.3.1. Inoviranje postojećih i razvoj novih atraktivnih sadržaja turističke ponude sa posebnim akcentom na razvoj smještajnih kapaciteta	Broj turističkih smještajnih kapaciteta na području TK (hoteli i sličan smještaj, odmarališta i slični objekti za odmor, ostali smještaj)	TZTK	63	80
		Vrijednost podržanih projekata inovativnih sadržaja turističke ponude	TZTK	50.000	500.000
	1.3.2. Razvoj turističke infrastrukture i poticanje investicija u turizmu	Broj postavljenih znakova turističke signalizacije	MTTS	0	200
		Dužina markiranih i mapiranih planinarskih staza (km)	TZTK	300	400
		Vrijednost projekata podrške razvoju turističkoj infrastrukturi (izletišta, turistički kompleksi i sl.)	MTTS	201.000 (2020.)	26.000.000
	1.3.3. Promocija i brendiranje Tuzlanskog kantona kao poželjne turističke destinacije	Broj razvijenih i funkcionalnih digitalnih kanala za promociju TK	TZTK	15	25
		Broj nastupa na specijaliziranim sajmovima u inozemstvu	TZTK	7	21

	Vrijednost podržanih projekata turističkih agencija za aranžmane posjete destinacijama na području TK	TZTK	10.000	150.000
1.3.4. Razvoj ljudskih potencijala i destinacijskog menadžmenta kroz Turističku zajednicu TK	Broj turističkih mikrodestinacija na području TK	MTTS/ TZTK	2	6
	Broj osoba koje su prošle obuku iz destinacijskog menadžmenta	TZTK	0	300

Prioritet 1.3 Poticati razvoj održivog turizma u Tuzlanskom kantonu doprinosi ostvarenju Strateškog cilja 1. „Dinamičan i održiv ekonomski razvoj u povoljnom poslovnom okruženju“.

Kroz razvoj turističke ponude na području Tuzlanskog kantona planira se podići svijest o potencijalima bavljenja turizmom posebno u ruralnom području te motivirati stanovništvo da se uključe u razvoj turističkih kapaciteta i ponude. Poseban naglasak biti će na razvoju svijesti i kapaciteta za održivo korištenje resursa u bavljenju turizmom.

Unapređenjem i razvojem turističke infrastrukture, a prvenstveno turističke signalizacije i uređenjem pristupnih puteva kao i mapiranjem turističkih sadržaja, stvorit će se pretpostavke za potpuniji i ugodniji boravak turista na području Tuzlanskog kantona ali, između ostalog, doprinijeti i većoj ulozi kulturno-historijske baštine TK i prirodnih resursa u razvoju turizma.

Korištenjem dostupnih promotivnih alata i promocijom Tuzlanskog kantona kao turističkog brenda doprinijet će se kvalitetnijoj, boljoj promociji turizma na području Kantona.

Za razvoj destinacijskog menadžmenta posebnu ulogu imati će razvoj ljudskih potencijala i saradnja relevantnih aktera a izrazito u oblasti pripreme i implementacije projekata koji će kroz saradnički pristup osigurati privlačenje vanjskih izvora sredstava za realizaciju razvojnih prioriteta u oblasti turizma.

Detaljna razrada mjera data je u Prilogu 3 dokumenta.

Ovaj prioritet i pripadajuće mjere u skladu su sa ciljevima održivog razvoja: SDG8 Dostojanstven rad i ekonomski rast i SDG9: Industrija, obrazovanje i infrastruktura

*MTTS- Ministarstvo trgovine, turizma i saobraćaja Tuzlanskog kantona

**FZS – Federalni zavod za statistiku

***TZTK – Turistička zajednica Tuzlanskog kantona

PRIORITET 1.4. DJELOTVORNA, OTVORENA I ODGOVORNA JAVNA UPRAVA

Dinamičan i održiv ekonomski razvoj zahtjeva efikasan, djelotvoran i transparentan sistem upravljanja javnim finansijama, pravosudni sistem kao i sistem borbe protiv korupcije. Kroz realizaciju prioriteta čiji je fokus i na efikasnom i sveobuhvatnom sistemu upravljanja integralnim razvojem podržati će se sveukupni razvoj Tuzlanskog kantona i doprinijeti unapređenju kvalitete života građana Kantona.

Unapređenje efikasnosti sistema javnih finansija u planiranju i trošenju javnih finansijskih sredstava Tuzlanskog kantona će uporedo sa racionalizacijom tekućih rashoda i izdataka, doprinijeti mobilizaciji javnih finansijskih resursa i povećanju produktivnosti ekonomije, time promičući i princip „Budžet za građane“ čime će se osigurati i veće povjerenje građana u javnu upravu i sistem upravljanja javnim finansijama. Digitalizacijom rada u pravosuđu i unapređenjem efikasnosti pravosudnog sistema smanjit će se troškovi pravosudnog sistema a time i troškovi pravnih lica i građana Kantona, istovremeno doprinoseći unapređenju poslovnog okruženja. Reformom javne uprave Tuzlanskog kantona, organi uprave Tuzlanskog kantona unaprijediti će efikasnost i efektivnost svoga rada kao i

položaj Tuzlanskog kantona u procesu europskih integracija BiH. Unapređenje procesa prevencije i borbe protiv korupcije, kao integralnog i izuzetno bitnog aspekta poslovnog okruženja, osiguraće se kroz kreiranje institucionalnih i regulatornih mehanizama borbe protiv korupcije na nivou Tuzlanskog kantona uz digitalizaciju kanala komunikacije i razmjene informacije između nadležnih institucija i relevantnih aktera u navedenoj oblasti.

Efikasno upravljanje integrisanim razvojem u Tuzlanskom kantonu ostvariće se kroz koordinirano vertikalno i horizontalno djelovanje u navedenoj oblasti, jačanjem kapaciteta javnih službenika za efikasan proces upravljanja razvojem, pripremu projektnih aplikacija, proces europskih integracija i drugo. Rastući obim poslova upravljanja razvojem u skladu sa Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine, jačanje strukture koja upravlja Strategijom razvoja Tuzlanskog kantona, potreba da se razvoj tretira kao multidisciplinarna kategorija i potreba jasnog i jakog pozicioniranja funkcije upravljanja razvojem, samo su neki od razloga koji govore u prilog potrebnom unapređenju i jačanju postojećih kapaciteta za upravljanje integrisanim razvojem. Razvojem e-uprave Kantona osigurati će se veća dostupnost i transparentnost informacija koje dolaze iz organa javne uprave Kantona, te unaprijediti povezanost javnog sektora kako sa privrednim subjektima tako i sa akademskom zajednicom, civilnim sektorom i slično.

Cilj prioriteta je kroz unapređenje efikasnosti sistema upravljanja javnim finansijama, pravosudnog sistema, sistema borbe protiv korupcije te sistema upravljanja razvojem doprinijeti stvaranju djelotvorne, otvorene i odgovorne javne uprave Tuzlanskog kantona, koja svojim radom doprinosi unapređenju poslovnog okruženja i cjelokupne kvalitete života na području Kantona.

Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz aktivnosti na unapređenju transparentnosti u upravljanju javnim finansijama, povećanju efikasnosti pravosudnog sistema, razvoju efikasnog sistema prevencije i borbe protiv korupcije te jačanja institucionalnih i ljudskih kapaciteta za upravljanje razvojem Kantona.

Navedeno se očekuje da rezultira povećanim brojem odobrenih aplikacija za finansiranje razvojnih prioriteta TK iz vanjskih izvora, funkcionalnim registrom organa uprave i upravnih organizacija te povećanim indeksom za horizontalnu i vertikalnu integraciju uz smanjenje indeksa za korupciju.

Prioritet se operacionalizira kroz 4 mjere čije ostvarenje će se pratiti preko 12 indikatora.

Tabela 22. Pregled mjera unutar Prioriteta 1.4. Djelotvorna, otvorena i odgovorna javna uprava

	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 1.4.	1.4.1. Unapređivati transparentnost u upravljanju javnim finansijama	Implementacija programskog budžetiranja	MF	NE	DA
		Broj provedenih revizija	MF	7	18
		% zaduženja u odnosu na visinu prihoda Budžeta TK	MF	6,21%	1,66%
	1.4.2. Povećavati efikasnost pravosudnog sistema	Kroz plan zapošljavanja osigurati adekvatan broj tužilaca, redovnih sudija i dodatnih sudija	MPU	161	170
		Funkcionalan digitalizirani sistem rada u pravosuđu	MPU	NE	DA
		Povećati kapacitete, kvalitet i učinkovitost sistema besplatne pravne pomoći	MPU	1	8
	1.4.3. Razvijati efikasan sistem prevencije i borbe	Funkcionalno profesionalno tijelo za sprečavanje korupcije	TZSK	NE	DA

protiv korupcije	Broj uključenih subjekata u rad i aktivnosti tijela	TZSK	0	200	
	Izrađena i usvojena Strategija za borbu protiv korupcije na području TK	TZSK	NE	DA	
	1.4.4. Horizontalna i vertikalna koordinacija postupanja u procesima upravljanja integriranim razvojem Kantona	Broj obučanih službenika u ključnim oblastima u okviru koncepta upravljanja integralnim razvojem	MP	60	200
		Broj formalno uspostavljenih saradnji na pripremi projektnih aplikacija za finansiranje razvojnih prioriteta TK	MP	7	15
		Popunjenost ljudskih kapaciteta u tijelu za planiranje i upravljanje razvojem	MP	3	6

Prioritet 1.4. Djelotvorna, otvorena i odgovorna javna uprava doprinosi ostvarenju Strateškog cilja 1. „Dinamičan i održiv ekonomski razvoj u povoljnom poslovnom okruženju“.

Kroz unapređenje efikasnosti sistema javnih finansija u planiranju i trošenju javnih finansijskih sredstava planira se doprinijeti i mobilizaciji javnih finansijskih resursa i rastu ekonomije, kao i rasterećenju privrede ujedno vodeći računa o osiguranju ravnoteže u javnoj potrošnji ali i prilivima u Budžet Tuzlanskog kantona.

Transparetnost rada pravosuđa i javne uprave Tuzlanskog kantona osigurati će se kroz realizaciju aktivnosti usmjerenih ka poboljšanju organizacijskih i institucionalnih kapaciteta vezano za djelotvoran rad javnog pravosuđa i uprave.

Izgradnjom efikasnog sistema prevencije i borbe protiv korupcije omogućiti će se koordinirano, sveobuhvatno i sistematsko djelovanje protiv korupcije na području Tuzlanskog kantona, između ostalog i kroz unapređenje regulatornog okvira ali i organizacijskih i institucionalnih kapaciteta u ovoj oblasti.

U sklopu mjere čiji je fokus na efikasnom upravljanju razvojem, između ostalog, ojačati će se ljudski i institucionalni kapaciteti, ali i saradnja i koordinacija različitih nivoa vlasti, horizontalno i vertikalno s ciljem osiguranja osnove za veću podršku ostvarenju razvojnih prioriteta Tuzlanskog kantona, ali i multipliciranja efekata ulaganja sredstava u razvoj.

Detaljna razrada mjera data je u Prilogu 3 dokumenta.

Ovaj prioritet i pripadajuća mjera u skladu su sa ciljevima održivog razvoja: SDG5 Rodna ravnopravnost, SDG16 Mir, pravda i jake institucije i SDG17 Partnerstvom do ciljeva.

*MF – Ministarstvo finansija Tuzlanskog kantona

**MPU – Ministarstvo pravosuđa i uprave Tuzlanskog kantona

***TZSK – Tim za sprečavanje korupcije na Tuzlanskom kantonu

****MP – Ministarstvo privrede Tuzlanskog kanton

3.2. PRIORITETI ZA STRATEŠKI CILJ 2

Strateški cilj 2 „Razvijen inkluzivni i prosperitetni društveni sektor sa jednakim pravima za sve građane“ operacionalizira se kroz 5 prioriteta i 20 mjera⁷, čije ostvarenje će se pratiti preko 64 indikatora.

⁷Mjere su detaljno opisane u Prilogu 3.

Tabela 23. Pregled prioriteta i indikatora izlaznih rezultata sa izvorima, polaznim i ciljnim vrijednostima u okviru SC2

	Prioritet	Indikatori izlaznih rezultata	Izvor	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Strateški cilj 2.	2.1. Unapređenje i modernizacija obrazovanja i nauke	% obuhvata predškolskim obrazovanjem (3-6 god)	FZS	10	50
		% udio radno sposobnog stanovništva sa višom i visokom školom, magisterijem i doktoratom u ukupnoj radnoj snazi	FZS	12,87%	16%
		Rang univerziteta na međunarodnoj ljestvici	RWoU	3107	<3000
	2.2. Razvoj savremenog sistema zdravstvene zaštite	% osoba sa zdravstvenim osiguranjem	FZS	93%	95%
		Stopa mortaliteta, na 1.000 stanovnika	FZS	9,89	8,0
		Informatički uvezana primarna, sekundarna i tercijarna zdravstvena zaštita u TK	MZ	NE	DA
	2.3. Unapređenje sistema socijalne zaštite i položaja ranjivih grupa stanovništva	Stopa fertiliteta	FZS	1,24	1,4
		Stopa nataliteta, na 1.000 stanovnika	FZS	8,9	9,5
		Indeks starosti (odnos 60+ i 0-14)	FZS	107,4	95
		Procenat općina i gradova u TK u kojima je formirano Vijeće mladih	MKSM	61,5%	100%
	2.4. Poticati i razvijati sportsko-kulturne aktivnosti	Broj sportista upisanih u registar sportista	MKSM	0	10.000
		% JLS sa adekvatnim multifunkcijskim sportskim dvoranama	MKSM	77%	100%
		Broj korisnika rekonstruisanih objekata kulture na godišnjem nivou	MKSM	0	12.000
	2.5. Unapređenje javne sigurnosti i održivo upravljanje rizicima od prirodnih i drugih nesreća	Procenat općina i gradova sa formiranim, obučanim i opremljenim Službama za zaštitu i spašavanje	KUCZ	77%	100%
		Procenat ukupne rasvijetljenosti krivičnih djela	MUP	68,78%	75%

*FZS – Federalni zavod za statistiku

** RWoU – Ranking Web of Universities <http://webometrics.info/>

***MZ – Ministarstvo zdravstva Tuzlanskog kantona

****MKSM – Ministarstvo za kulturu, sport i mlade Tuzlanskog kantona

*****KUCZ – Kantonalna uprava civilne zaštite

*****MUP – Ministarstvo unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona

PRIORITET 2.1. UNAPREĐENJE I MODERNIZACIJA OBRAZOVANJA I NAUKE

Odgov i obrazovanje kao ulaganje u budućnost, od velike je važnosti za razvoj Tuzlanskog kantona. Dinamika promjena i konstantni izazovi dinamičnog tržišta rada i potrebe za kvalitetnom i obrazovanom radnom snagom zahtijeva stalno osavremenjivanje obrazovnih programa, ali i unapređenje uslova u kojima se obrazovanje odvija kako bi se odgovorilo na zahtjeve promijenjenih uslova u životnoj okolini. Praktičan odgovor bi se ogledao u intenzivnijoj upotrebi informacijskih tehnologija, usmjerenosti na inovacije kojima se razvija privreda, a istovremeno se povećava kvaliteta života svih građana, čuva okoliš i povećava briga za ranjive skupine. Unapređenje obrazovnih programa, a naročito visokog obrazovanja utemeljenog na naučno-istraživačkom radu, odgovara na

potrebe današnjice, s pogledom na potrebe u budućnosti i osigurava svjetliju i izvjesniju budućnost za generacije koje dolaze. Nadalje, ulagat će se u opremu, znanja i vještine kako bi se povećala spremnost škola za implementaciju kvalitetne nastave na daljinu. Kako su nastavnici ključna snaga obrazovnog sistema, fokus će biti na jačanju kompetencija nastavnika za prihvaćanje novina i kreiranje promjena. U strukovnom obrazovanju i obrazovanju odraslih će se osavremeniti programi i time ih uskladiti s potrebama tržišta rada, te će se poticati cjeloživotno učenje.

Cilj prioriteta je doprinijeti razvoju svih nivoa obrazovanja Tuzlanskog kantona zasnovanog na unapređenju kvalitete osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja, temeljenog na razvojnim strategijama i kurikularnim reformama, rekonstrukcijom i opremanjem objekata odgojno-obrazovnih ustanova i Univerziteta uz kontinuirano poticanje inkluzivnog obrazovanja za sve. S druge strane razvojem naučno-istraživačkog rada cilj je ojačati most između akademske zajednice i privrede Tuzlanskog kantona i inovacijama potaknuti brži ekonomski razvoj.

Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz programe podrške unapređenju infrastrukturnih preduslova za povećanje obuhvata djece predškolskim odgojem i obrazovanjem, razvoja i unapređenja kvalitete osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja poslovanja, kroz kurikularne reforme bazirane na ishodima učenja i programima unapređenja i osavremenjivanja prostornih kapaciteta obrazovnih ustanova i Univerziteta, digitalizaciju obrazovanja na svim nivoima, promociji i poticaju cjeloživotnom učenju i obrazovanju odraslih i programima jačanja naučno-istraživačkog rada i formiranja naučno-tehnoloških parkova. Navedeno se očekuje da rezultira povećanjem obuhvata djece predškolskim obrazovanjem (3-6 god), povećanjem udjela radno sposobnog stanovništva sa višom i visokom školom, magisterijem i doktoratom u ukupnoj radnoj snazi, te boljim rangiranjem Univerziteta na međunarodnoj ljestvici.

Prioritet se operacionalizira kroz 7 mjera čije ostvarenje će se pratiti preko 23 indikatora.

Tabela 24. Pregled mjera unutar Prioriteta 2.1. Unapređenje i modernizacija obrazovanja i nauke

	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 1.3.	2.1.1. Izgradnja i proširenje kapaciteta javnih predškolskih ustanova	Broj općina u kojima funkcioniraju predškolske ustanove	MON	10	13
		Broj djece u predškolskim ustanovama na 1.000 stanovnika	FZS	5,7	7
	2.1.2. Poboljšati kvalitet osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja	Broj implementiranih nastavnih planova i programa na bazi ishoda učenja za sve niveoe obrazovanja	MON PZ	0	5
		Broj izgrađenih, rekonstruisanih i opremljenih objekata odgojno-obrazovnih ustanova	MON PZ	0	4
		Broj učenika osnovne škole na jednog nastavnika	MON PZ	12,3	15
		Broj učenika srednje škole na jednog nastavnika	MON PZ	9,24	12
		Broj studenata na jednog nastavnika	MON	8	11
	2.1.3. Digitalizacija i informatizacija osnovnog i srednjeg obrazovanja	Obuhvat učenika koji koristi uspostavljene platforme za provođenje nastavnog procesa u osnovnim i srednjim školama	MON PZ	0	80%
		Obuhvat škola koje koriste elektronske dnevnik	MON PZ	0	100%
		Broj računara koje koriste učenici, na 100	MON	5	10

	učenika (ukupno osnovna + srednja)	PZ		
2.1.4. Unapređenje digitalizacije visokog obrazovanja	Godišnji iznos sredstava izdvojen iz Budžeta TK za unapređenje digitalne infrastrukture na UNTZ	MON	0	200.000 KM
	Broj podržanih obuka za digitalno osposobljavanje zaposlenih i studenata na UNTZ	MON	0	50
	Broj sufinansiranih relevantnih istraživačkih baza podataka za visokoškolske ustanove na godišnjem nivou	MON	0	3
2.1.5. Unapređenje prostornih kapaciteta Univerziteta u Tuzli	Nivo ispunjenosti prostornih standarda prema standardima i normativima TK	MON	60 %	90%
	Stepen opremljenosti i useljenosti Kampusa	MON	0%	70%
	Stepen opremljenosti i useljenosti UNTP	MON	0%	100%
	Godišnji iznos sredstava iz Budžeta TK namijenjen za podršku kvantitativnom i kvalitativnom unapređenju postojećih kapaciteta	MON	----	200.000 KM
2.1.6. Unapređenje naučno-istraživačkog rada	% godišnjeg prihoda budžeta Kantona za ostvarivanje programa iz člana 16. Zakona	MON	----	0,05%
	Broj formiranih Naučno-tehnoloških parkova na području TK	MON	0	2
	Centar za ekonomsko-društvena istraživanja	MON	NE	DA
2.1.7. Unapređenje sistema obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja	Broj osoba (25-64 godine) koje su pohađale formalno i/ili neformalno obrazovanje	MON	2.500	2.750
	Broj osoba koje su završile certificirane obuke za prekvalifikaciju u IT/STEM sektoru	MON	0	200
	Broj prezentacija obrtničkih zanimanja organiziranih učenicima završnih razreda osnovnih škola	MON	0	400

Prioritet 2.1. Unapređenje i modernizacija obrazovanja i nauke doprinosi ostvarenju Strateškog cilja 2. „Razvijen inkluzivni i prosperitetni društveni sektor sa jednakim pravima za sve građane“.

Unapređenjem usluge predškolskog odgoja, prvenstveno formiranjem novih javnih predškolskih ustanova, izgradnjom novih i proširenjem postojećih prostornih kapaciteta povećati će se obuhvat djece predškolskim odgojem, i učiniti usluge predškolskog odgoja dostupne u svim općinama, čime se stvaraju uslovi za kvalitetniji život mladih bračnih parova u manje razvijenim sredinama.

Izradom i implementacijom razvojnih strategija u oblasti obrazovanja, provođenjem kurikularne reforme bazirane na ishodima učenja, jačanjem kapaciteta nastavnika uključenih u odgojno-obrazovni proces, potporom realizaciji Strategije razvoja Univerziteta u Tuzli i rekonstrukcijom i opremanjem objekata odgojno-obrazovnih ustanova doprinijeti će se kvalitetnijem osnovnom, srednjem i viskom obrazovanju.

Stvaranjem infrastrukturnih preduslova za razvoj i modernizaciju, odnosno digitalizaciju i informatizaciju nastavnog procesa (kreiranje platformi za realizaciju nastavnog procesa i uvođenje elektronskog dnevnika) u skladu sa evropskim standardima i trendovima, omogućiti će se učenicima pristup obrazovnim servisima i nastavnim platformama, a nastavnicima lakšu administraciju i provođenje nastavnog procesa.

Osiguranjem zakonskih uslova za digitalnu transformaciju visokoškolskih ustanova na području Kantona, i uz finansijsku podršku izgradnji i unapređenju digitalne infrastrukture Univerzitet u Tuzli će se učiniti konkurentnijim u evropskom i međunarodnom prostoru visokog obrazovanja.

Kontinuirana koordinacija aktivnosti podrške kvantitativnom i kvalitativnom unapređenju postojećih infrastrukturnih kapaciteta s izgradnjom Kampusa Univerziteta u Tuzli dovesti će do poboljšanja uslova studiranja, naučno-istraživačkog/naučno-umjetničkog rada i zadovoljenja prostornih standarda propisanih Standardima i normativima visokog obrazovanja Tuzlanskog kantona.

Unapređenjem razvoja nauke, tehnologije i visokog obrazovanja podstaći će se društveni i ekonomski razvoj, usmjeriti društvo ka inovacijama i podizanju općeg nivoa tehnologija u privredi i očuvati civilizacijska baština i identitet Tuzlanskog kantona.

Omogućavanjem pristupa kvalitetnim programima prekvalifikacije i cjeloživotnog učenja (u skladu sa potrebama tržišta rada i razvoja privrede Tuzlanskog kantona) i nakon završene škole i studija, omogućiti će građanima Tuzlanskog kantona konkurentniji pristup tržištu rada i brže zapošljavanje i na taj način uticati na smanjenje strukturne nezaposlenosti na kantonu.

Detaljna razrada mjera data je u Prilogu 3 dokumenta.

Ovaj prioritet i pripadajuće mjere u skladu su sa ciljevima održivog razvoja: SDG 4:Kvalitetno obrazovanje

*FZS – Federalni zavod za statistiku

**MON-Ministarstvo obrazovanja i nauke Tuzlanskog kantona

***PZ - Pedagoški zavod Tuzlanskog kantona

PRIORITET 2.2. RAZVOJ SAVREMENOG SISTEMA ZDRAVSTVENE ZAŠTITE

Odlika svakog savremenog i razvijenog društva jeste izgrađen i razvijen sistem zdravstvene zaštite. Kako bi se postigao zadovoljavajući nivo razvoja ovog sektora neophodno je kontinuirano promovirati pravo zdravstvene zaštite za sve građane, poboljšavati pokrivenost zdravstvenim osiguranjem, primjenjivati preventivno učenje o zdravlju, cjeloživotno učenje o zdravom životnom stilu i zdravim izborima, kontinuirano osiguravati i poboljšavati kvalitet zdravstvenih usluga, teritorijalno ravnomjernije pružati zdravstvene usluge i jačati vertikalnu i horizontalnu koordiniranost i spremnost, posebno u kriznim javno-zdravstvenim situacijama poput epidemija i pandemija visoko prenosivih i zaraznih bolesti (poput COVID-19, SARS, MERS, Tuberkuloza, HIV itd.). Unapređenje zdravlja i kvaliteta života podrazumijeva implementaciju koncepta novog javnog zdravstva kroz intersektorski pristup

blagostanju društva, zdrave javne politike i uvođenje koncepta cjeloživotnog učenja o zdravlju, zdravom životnom stilu i zdravim izborima. Programi promocije zdravlja, prevencije bolesti (posebno malignih i bolesti krvotoka) i unapređenja kvaliteta života imaju za cilj uključiti i osnažiti pojedince i zajednicu u praviljenju odabira zdravoga ponašanja i izvršiti promjene koje smanjuju rizik od ranog razvoja hroničnih oboljenja i drugih bolesti. Posebna pažnja u oblasti prevencije i promocije zdravlja se treba usmjeriti na djecu i omladinu kako bi se prevenirao razvoj nezdravih stilova života i kako bi se mladi stimulisali za prihvatanje zdravih stilova života. Neophodna je digitalna transformacija sistema zdravstvene zaštite, sa korištenjem jedinstvenih standardiziranih protokola. Kao osnovni preduslov za povezanost, adekvatnu i blagovremenu razmjenu informacija, neophodno je postojanje baza podataka i znanja na svim nivoima zdravstvenog sektora, podržanih odgovarajućom informatičkom i informacionom strukturom i uvezanih u jedan sistem. To podrazumijeva vertikalnu i horizontalnu razmjenu podataka i informacija svih sudionika u zdravstvenom sektoru i unapređenje protokola za protok informacija.

Cilj prioriteta je doprinijeti razvoju kapaciteta svih nivoa zdravstvene zaštite da adekvatno odgovore zdravstvenim izazovima današnjice (uključujući i lako transmissive zarazne bolesti) i unapređenju prevencije vodećih bolesti na TK, kroz donošenje i implementaciju javnih politika i programa prevencije i jačanje infrastrukturnih, materijalnih i ljudskih kapaciteta urgentnih centara i digitalizaciju sistema zdravstvene zaštite.

Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz programe jačanja materijalno-tehničkih i ljudskih kapaciteta zdravstvenih ustanova, opremanje laboratorija, formiranje Zavoda za hitnu medicinsku pomoć, povećanja broja doktora specijalista, programe prevencije i suzbijanje zaraznih i vodećih bolesti na području Kantona i programe informatizacije i digitalizacije sistema zdravstvene zaštite na području Tuzlanskog kantona. Navedeno se očekuje da rezultira povećanjem broja doktora medicine, smanjenoj stopi mortaliteta te informatički uvezanoj primarnoj, sekundarnoj i tercijarnoj zdravstvenoj zaštiti na TK te unapređenjem cjelokupnog sistema zdravstvene zaštite na području Tuzlanskog kantona.

Prioritet se operacionalizira kroz 3 mjere čije ostvarenje će se pratiti preko 7 indikatora.

Tabela 25. Pregled mjera unutar Prioriteta 2.2. Razvoj savremenog sistema zdravstvene zaštite

	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 2.2.	2.2.1. Jačanje materijalno-tehničkih i ljudskih kapaciteta zdravstvenih ustanova	Broj rekonstruisanih i adaptiranih objekata primarne i sekundarne zdravstvene zaštite	MZ	0	10
		Zavod za hitnu medicinsku pomoć TK	MZ	Nije uspostavljen	Uspostavljen i funkcionalan
	2.2.2. Prevencija i suzbijanje zaraznih i drugih bolesti.	Specifični mortalitet - smrtnost oboljelih od bolesti cirkulatornog sistema sa smrtnim ishodom, na 100.000 stanovnika	MZ ZZJZ	509	400
		Specifični mortalitet- smrtnost oboljelih od tumora sa smrtnim ishodom, na 100.000 stanovnika	MZ ZZJZ	236	150
		Broj opremljenih laboratorija za brzu detekciju zaraznih bolesti	MZ ZZJZ	2	5
	2.2.3. Informatizacija i digitalizacija sistema zdravstvene zaštite	Informatički uvezana primarna, sekundarna i tercijarna zdravstvena zaštita u TK	MZ ZZJZ	NE	DA

	Procenat zdravstvenih ustanova na TK uključenih u jedinstven informacijski sistem	MZ ZZJZ	0	15
--	---	------------	---	----

Prioritet 2.2. Razvoj savremenog sistema zdravstvene zaštite doprinosi ostvarenju Strateškog cilja 2. „Razvijeni inkluzivni i prosperitetni društveni sektor sa jednakim pravima za sve građane“.

Omogućavanjem adekvatne ljudske, materijalno-tehničke i stručne opremljenosti zdravstvenih ustanova za pružanje primarne, sekundarne i tercijarne zdravstvene zaštite, posebno centara urgentne medicine stvaraju se uslovi za kvalitetan rad ljekara odnosno medicinskog i nemedicinskog osoblja, a pacijenti imaju pristup savremenim i kvalitetnim uslugama liječenja.

Edukacijom medicinskih kadrova, jačanjem kapaciteta zdravstvenih ustanova da efikasno odgovore na prisustvo težih zaraznih i drugih oboljenja i uspostavljanjem čvrste i kontinuirane vertikalne i horizontalne koordinacije i komunikacije, preventivno se djeluje na smanjenje broja oboljelih od vodećih uzroka oboljenja, poboljšava kvalitet života građana i smanjuje se pritisak na sistem zdravstvene zaštite na području Kantona.

Stvaranjem infrastrukturnih preduslova i razvojem digitalizacije i informatizacije zdravstvenog sistema na području Tuzlanskog kantona omogućiti će se korištenje jedinstvenih standardiziranih protokola i osigurati preduslov za povezanost, adekvatnu i blagovremenu razmjenu informacija na svim nivoima zdravstvenog sektora, a time i pojednostaviti i skratiti put pacijenta do adekvatnog medicinskog tretmana.

Detaljna razrada mjera data je u Prilogu 3 dokumenta.

Ovaj prioritet i pripadajuće mjere u skladu su sa ciljevima održivog razvoja: SDG 3 -Zdravlje i blagostanje

*MZ – Ministarstvo zdravstva Tuzlanskog kantona

**ZZJZ – Zavod za javno zdravstvo Tuzlanskog kantona

PRIORITET 2.3. UNAPREĐENJE SISTEMA SOCIJALNE ZAŠTITE I POLOŽAJA RANJIVIH GRUPA STANOVNIŠTVA

Pružanje finansijske i druge podrške porodicama koje planiraju rađanje djece i porodicama sa djecom u stanju socijalne potrebe i pružilo bi sigurnost i podstaklo njihovu odluku na rađanje djece, odnosno sprečavanje odvajanje djece od bioloških porodica. S druge strane, sve izražajni problem nasilja u porodici, naročito izražen u vrijeme pandemije i restrikcije kretanja, odnosno u vrijeme smanjenja ekonomske aktivnosti (recesije) i smanjenih novčanih priliva, potrebno je adekvatno adresirati. Za ostvarivanje ovih aktivnosti potrebno je uspostaviti sporazume između nadležnih ministarstava i ustanova radi razmjene podataka o korisnicima i razviti integralni sistem socijalnih karata i registara koji će osigurati pravovremenu i pouzdanu informaciju o stanju i potrebama društva. Potrebno je razvijati socijalne servise u lokalnim zajednicama i omogućiti pristup socijalnim uslugama i naknadama socijalne sigurnosti na pravičan, fer i jednak način. Od ključne važnosti je umrežavanje i koordinacija ustanova i organizacija koje se bave socijalnom zaštitom djece i odraslih, dok je sa druge strane potrebno sistem novčanih davanja usmjeriti prema grupama stanovništva koje su u stvarnoj potrebi te osigurati materijalna izdvajanja za grupe u riziku od siromaštva. Od posebnog značaja je razvijati i podržati programe jačanja porodica i prevencije obiteljskog nasilja, zanemarivanja i zlostavljanja djece, odvajanja djece od porodica, jačanja kompetencija mladih koji napuštaju alternativnu brigu, nezaposlenih mladih osoba, nezaposlenih žena itd., a koji podrazumijevaju savjetodavno-terapijske i socijalno edukativne programe za pojedince i porodice u kriznim situacijama kroz rad porodičnih/psiholoških savjetovališta, odnosno zaštitu, rehabilitaciju i osnaživanje žrtava nasilja na

Tuzlanskom Kantonu kroz rad sigurnih kuća. Potrebno je sa nevladinim sektorom izraditi program i sudjelovati u aktivnostima podizanja svijesti građana o prevenciji nasilja u porodici i stvarati povoljno okruženje kroz unapređenje multisektorske podrške porodicama pogođenim nasiljem na području Tuzlanskog kantona.

U slučaju da je odvajanje djece od porodica neminovno, odnosno da djeca izgube biološke roditelje, neophodno je u saradnji sa nevladinim organizacijama i drugim ustanovama adekvatno podržati programe i aktivnosti jačanja kapaciteta i kvaliteta alternativnog zbrinjavanja djece, prvenstveno u okviru hraniteljstva a zatim porodičnog oblika brige kao i drugih oblika zbrinjavanja, pri čemu ne treba zanemariti poboljšanje kvalitete života djece i odraslih sa invaliditetom, povratnika i raseljenih lica, kao i korisnika javnih kuhinja i mladih u stanju potrebe, a posebnu pažnju posvetiti programima maloljetničke delikvencije.

U okviru ovog prioriteta posebnu pažnju je potrebno posvetiti jačanju saradnje vladinog i nevladinog sektora kroz formiranje koordinacionog tijela i uspostavljanje registra nevladinih organizacija koje djeluju na području TK, te osmisliti kvalitetne sisteme podrške i sufinansiranja projekata organizacija nevladinog sektora, koji imaju razvojni karakter.

Pored podrške porodicama i djeci, a u cilju sveobuhvatne i kvalitetne socijalne zaštite pristupačne svima, u okviru ovog prioriteta poseban značaj se daje unapređenju položaja mladih i boračke populacije, kroz programe uključivanja mladih u rad omladinskih organizacija i aktivnosti usmjerenih na aktivizam mladih, zapošljavanja i samozapošljavanja mladih i boračke populacije kao i programa obuke, preobuke i sticanja životnih vještina ovih ranjivih kategorija stanovništva.

Cilj prioriteta je stvoriti bolje uslove za život ranjivih kategorija stanovništva, a posebno porodica, djece, mladih, osoba sa invaliditetom i boračke populacije kako bi se poboljšao kvalitet njihovog života i smanjio rizik od siromaštva. Također cilj prioriteta je promovirati toleranciju, nenasilje i rodnu ravnopravnost u porodici i društvu, te smanjiti rizik odvajanja djece od porodica.

Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz programe podrške socijalnoj uključenosti marginaliziranih grupa, programe podrške porodici, program podrške žrtvama nasilja u porodici, kreiranje normativnog okvira za jačanje pravične i jednakopravne podrške, programe sufinansiranja projekata NVO i jačanja saradnje nevladinog i vladinog sektora s ciljem kvalitetnije podrške ranjivim kategorijama i sveobuhvatnom razvoju TK, programe podrške mladima i programe unapređenja statusa boračke populacije na TK. Navedeno se očekuje da rezultira povećanjem stopa fertiliteta i nataliteta, smanjenjem indeksa starosti odnosno povećanje broja mlađe populacije u odnosu na stariju. Dodatno, doprinijeti će se stvaranju većeg broja vijeća mladih u TK koji će zastupati interese mladih te promicati njihov bolji položaj u društvu.

Prioritet se operacionalizira kroz 5 mjera čije ostvarenje će se pratiti preko 19 indikatora.

Tabela 26. Pregled mjera unutar Prioriteta 2.3. Unapređenje sistema socijalne zaštite i položaja ranjivih grupa stanovništva

	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 2.3.	2.3.1. Podržati socijalnu uključenost marginaliziranih grupa i bolju ciljanost socijalne zaštite	Uspostavljen registar ustanova i organizacija koje djeluju u oblasti socijalne zaštite	MRSPP	NE	DA
		Prosječan broj stanovnika na jednog socijalnog radnika	MRSPP	12.537	4.000
		Usvojena Strategija socijalnog uključivanja	MRSPP	NE	DA

	Godišnji iznos sredstava za vaninstitucionalne usluge smještaja djece	MRSPP	250.000	500.000
	Godišnji iznos sredstava za vaninstitucionalne usluge smještaja lica sa invaliditetom	MRSPP	85.000	200.000
	Iznos izdvajanja za vaninstitucionalni smještaj djece na mjesečnom nivou za jedno dijete	MRSPP	236 KM	400 KM
	Uspostavljen registar ustanova i organizacija koje djeluju u oblasti socijalne zaštite	MRSPP	NE	DA
2.3.2. Podrška jačanju socijalno-društvenih programa, socijalnog rada i pronatalitetnih mjera i politika	Prosječan broj podržanih porodica kroz socijalne usluge na godišnjem nivou	MRSPP	900	1.500
	Broj podržanih porodica sa troje i više djece na godišnjem nivou	MRSPP	300	350
2.3.3. Jačanje saradnje javnog i nevladinog sektora	Izrađen i godišnje ažuriran registar nevladinih organizacija koje djeluju na području TK	MP	NE	DA
	Iznos godišnjeg izdvajanja za projekte organizacija civilnog društva koji se implemetiraju na području TK (KM)	MP	100.000	300.000
	Formirano koordinaciono tijelo na nivou kantona	MP	NE	DA
2.3.4. Jačanje institucionalnih kapaciteta u području implementacije politike prema mladima	Broj implementiranih mjera prema mladima na godišnjem nivou	MKSM	1	6
	Iznos godišnjeg izdvajanja za program za mlade (KM)	MKSM	150.000	1.100.000
	Iznos godišnjeg nivoa izdvajanja za sredstva za rad Vijeća mladih TK	MKSM	0	20.000
2.3.5. Unapređenje statusa boračke populacije na području TK	Broj dodatno zaposlenih i samozaposlenih osoba iz ciljane skupine	MBP	85	3.300
	Broj podržanih pripravnika i volontera	MBP	340	400
	Prosječan iznos stipendije po jednom studentu/đaku/jedan mjesec	MBP	80 KM	100 KM
	Broj korisnika koji su ostvarili pravo na prvo zaposlenje (na nivou jedne godine)	MBP	40	60

Prioritet 2.3. Unapređenje sistema socijalne zaštite i položaja ranjivih grupa stanovništva doprinosi ostvarenju Strateškog cilja 2. „Razvijeni inkluzivni i prosperitetni društveni sektor sa jednakim pravima za sve građane“.

Unapređenjem targetiranja socijalnih davanja na osnovu stvarnih potreba, postići će se stabilizacija ukupnih izdvajanja i potencijalno povećati naknade postojećim korisnicima iz istih finansijskih sredstava. Međusektorska saradnja bi se osigurala kroz razvoj i realizaciju programa i mjera Strategije za socijalnu uključenost, usmjerenih na socijalno isključene grupe stanovništva ili one u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti.

Stvaranjem uslova za što kvalitetniji život djece, mladih i odraslih, a posebno osoba sa invaliditetom, osoba u stanju socijalne potrebe, porodica sa djecom, kao i djece i osoba bez porodične podrške, smanjiti će se negativne društvene pojave poput maloljetničke delinkvencije, bolesti ovisnosti, svi oblici nasilja, i sl.

Stvaranjem bolje saradnje i koordinacije razvojnih aktivnosti između javnog sektora i nevladinog sektora, omogućiće se multiplikacija razvojnih efekata.

Kroz bolje uslove za život mladih, smanjio bi se negativan trend odlaska mladih ljudi sa područja Tuzlanskog kantona izvan granica države i pozitivno bi se uticalo na unutrašnju migraciju stanovništva na području Kantona.

Unapređenjem i povećanjem efikasnosti tržišta rada kroz implementaciju programa aktivne politike zapošljavanja i samozapošljavanja boračke populacije i članova njihove porodice kreira se stimulirajuće okruženje za olakšan pristup tržištu rada i povećanja njihove ekonomske neovisnosti kroz programe zapošljavanja i samozapošljavanja boračke populacije. Stipendijama i beneficijama za pripadnike boračke populacije i članova njihove porodice pokušava se uticati na povećanje interesa ciljane grupe učenika i studenata za školovanjem kod upisa na visokoškolske ustanove, obavljanje pripravničkog i volonterskog staža, i na taj način se jačaju njihove kompetencije koje ih čine konkurentnima na budućem tržištu rada.

Detaljna razrada mjera data je u Prilogu 3 dokumenta.

Ovaj prioritet i pripadajuće mjere u skladu su sa ciljevima održivog razvoja: SDG 4:Kvalitetno obrazovanje, SDG 1 – Svijet bez siromaštva, SDG 5 – rodna ravnopravnost, SDG8 – dostojanstven rad i ekonomski rast.

*MRSPP – Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak Tuzlanskog kantona

**MKSM - Ministarstvo kulture, sporta i mladih Tuzlanskog kantona

***MBP – Ministarstvo za boračka pitanja Tuzlanskog kantona

PRIORITET 2.4. POTICATI I RAZVIJATI SPORTSKO-KULTURNE AKTIVNOSTI

Sport je jedna od nepravedno zapostavljenih oblasti u Tuzlanskom kantonu. Uz takmičarske sportske aktivnosti, definicija sporta danas u potpunosti uključuje motoričke i tjelesne aktivnosti, koje ne samo da potiču porast sportskih aktivnosti nego promoviraju zdravlje, usvajanje zdravih životnih navika i sprečavanje pojave hroničnih bolesti kod stanovništva, kao što su pretilost, dijabetes tipa 2, kardiovaskularna oboljenja, mentalne bolesti itd. Kako bi se navedeno postiglo, potrebna je stalna promocija bavljenja sportom cjelokupne populacije, posebno djece u školama od najranije dobi, uključivanje u sportske aktivnosti lica s invaliditetom i osoba treće dobi, ali da bi isto bilo efikasno potrebno je imati kvalitetnu, pristupačnu i adekvatnu sportsku infrastrukturu. Nužno je obezbijediti uslove za ravnomjernu zastupljenost bavljenja sportom na području cijelog Kantona, te izraditi planove izgradnje, obnove, rekonstrukcije i održavanja sportskih objekata i prostora za rekreaciju, kao bitne pretpostavke za uspješno bavljenje sportom.

Pored navedenog, neophodno je obezbijediti odgovarajući stručni kadar, unaprijediti stručni rad za profesionalno i rekreacijsko bavljenje sportom, kao i poticaje za postignute rezultate na međunarodnim takmičenjima. Za praćenje aktualnih prilika u svim segmentima sporta i rekreacije, neophodno je izvršiti digitalizaciju sporta, što podrazumijeva uspostavu jedinstvene baze podataka iz

svih raspoloživih izvora uključujući i sportske klubove. Ovakva baza podataka je pretpostavka za kvalitetno donošenje odluka u oblasti sporta na području TK.

S druge strane, modernizacijom infrastrukture u oblasti kulture obezbijediće se preduslovi za kvalitetnije obavljanje kulturnih djelatnosti u skladu sa savremenim kretanjima u struci. To podrazumijeva proširivanje uloge ustanova kulture, kao nosilaca aktivnosti u razvoju i unapređenju kulturnog turizma, zatim pružanje aktivne podrške razvoju kreativnih industrija, te stavljanje kapaciteta navedenih ustanova u svrhu unapređenja naučno istraživačkog rada.

Cilj prioriteta je stvoriti bolje uslove za što kvalitetniji rad sportsko-rekreativnih klubova i društava, sa jedne strane i osigurati promociju i značaj očuvanja kulturno-historijske baštine stanovnika Tuzlanskog kantona. Pored sportskih aktivnosti, sportska infrastruktura će se koristiti i za promociju i održavanje kulturnih i privrednih manifestacija na području Tuzlanskog kantona.

Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz programe izgradnje sportskih sala i dvorana pri osnovnim i srednjim školama na području Tuzlanskog kantona, koje pored sportskih aktivnosti mogu biti korištene za organiziranje i tradicionalnih i kulturnih manifestacija, izgradnje sportskih dvorana, otvorenih sportskih terena, bazena, rekreacionih staza i dječijih igrališta. Navedeno se očekuje da rezultira uspostavljanjem registra i upisom u registar svih sportskih društava i sportista sa područja TK, izradom i realizacijom Strategije razvoja sporta i povećanjem broja korisnika objekata od kulturno-historijskog značaja za Tuzlanski kanton.

Prioritet se operacionalizira kroz 3 mjere čije ostvarenje će se pratiti preko 9 indikatora.

Tabela 27. Pregled mjera unutar Prioriteta 2.4. Poticati i razvijati sportsko-kulturne aktivnosti

	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 2.4.	2.4.1. Unapređenje uslova za razvoj i bavljenje sportom	Broj izgrađenih sportskih sala	MON	0	2
		Broj izgrađenih sportskih dvorana	MKSM	0	2
		Broj izgrađenih sportsko-rekreativnih terena na otvorenom	MKSM	0	5
	2.4.2. Unapređenje sistema rada sportskih organizacija na području Tuzlanskog kantona	Izrađen registar sportskih klubova/udruženja i sportista	MKSM	NE	DA
		Vrijednost programa podrške sportskim organizacijama i sportistima (KM)	MKSM	855.000	3 miliona
		Usvojena Strategija razvoja sporta	MKSM	NE	DA
	2.4.3. Unapređenje uslova za kulturno-historijski razvoj	Broj rekonstruisanih i dograđenih objekata u oblasti kulture	MKSM	0	24
		Broj izgrađenih objekata u oblasti kulture;	MKSM	0	18
		Broj kulturnih manifestacija koji se organiziraju tokom godine	MKSM	75	90

Prioritet 2.4. Poticati i razvijati sportsko-kulturne aktivnosti, doprinosi ostvarenju Strateškog cilja 2. „Razvijen inkluzivni i prosperitetni društveni sektor sa jednakim pravima za sve građane“.

Unapređenjem i izgradnjom sportske infrastrukture omogućiti će se odvijanje kulturnih, privrednih i sportskih, manifestacija na području Tuzlanskog kantona, te poboljšati uslovi za rad sportskih klubova i udruženja odnosno jačanje vrhunskog sporta na području TK. Sve navedeno predstavlja preduslov za stalnu promociju bavljenja sportom cjelokupne populacije Tuzlanskog kantona.

Uspostavljanjem registara pravnih i fizičkih lica u oblasti sporta, kao i izradom Strategije razvoja sporta obezbijediti će se kvalitetniji uslovi za razvoj sporta na području Kantona, te će se uspostaviti sistemsko i strateško usmjeravanje aktivnosti na one oblasti koje će ostvarivati najveće razvojne efekte u oblasti sporta. Implementacijom mjere stvaraju se bolji uslovi za rad sportskih organizacija koje kroz kvalitetno usmjeravanje programa podrške predstavljaju najvećeg partnera za povećanje baze sportista (djece i omladine) a u cilju što boljih rezultata na polju kvalitetnog i vrhunskog sporta.

Modernizacijom infrastrukture u oblasti kulture obezbijediće se preduslovi za kvalitetnije obavljanje kulturnih djelatnosti u skladu sa savremenim kretanjima u struci, odnosno stvoriti će se pretpostavke da ustanove kulture mogu obavljati svoju djelatnost na način kako je to propisano zakonima koji regulišu kulturne djelatnosti na području TK.

Detaljna razrada mjera data je u Prilogu 3 dokumenta.

Ovaj prioritet i pripadajuće mjere u skladu su sa ciljevima održivog razvoja: SDG 3 –zdravlje i blagostanje

*MKSM - Ministarstvo kulture, sporta i mladih Tuzlanskog kantona

PRIORITET 2.5. UNAPREĐENJE JAVNE SIGURNOSTI I ODRŽIVO UPRAVLJANJE RIZICIMA OD PRIRODNIH I DRUGIH NESREĆA

Uspostava efikasnog sistema zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća podrazumijeva poboljšanje infrastrukture, posebice transportne i zemljišne (poljoprivredne) infrastrukture (sistemi ranog upozoravanja, protivgradna zaštita, zaštita od poplava i sl.), tehničkih i ljudskih kapaciteta, ujedno i uspostavu efikasnog sistema koordinacije na svim nivoima vlasti u cilju osiguranja većeg stepena pripravnosti i mogućnosti brzog i efektivnog odgovora za potrebe spašavanja, sanacije i obnove područja.

Potrebno je unaprijediti nivo stručnosti u razumijevanju i upravljanju rizicima od prirodnih i drugih nesreća, te ulagati u razvoj i implementaciju preventivnih mjera ublažavanja ovih rizika. To podrazumijeva i periodičnu izradu i ažuriranje Procjene ugroženosti Tuzlanskog Kantona od prirodnih i drugih nesreća i sveobuhvatne mape rizika, izradu okvira za planiranje hitnog odgovora na prirodne i druge nesreće, uključujući mapiranje sigurnih zona (lokacija i skloništa), izradu plana evakuacije, te definisanje mjera direktne asistencije ugroženim osobama i upravljanja ugroženom imovinom, detaljnu razradu prostornih planova ranjivih područja, usvajanje i implementaciju sigurnosnih standarda, tehnologija i tehnika u građevinarstvu u cilju povećanja otpornosti objekata na prirodne nesreće, izradu sistema ranog upozoravanja, te informisanje i podizanje svijesti stanovništva o značaju preventivnih mjera upravljanja rizicima, zaštite, spašavanja, sanacije i obnove. Od posebnog značaja raditi na opremanju i obučavanju pripadnika Civilne zaštite kao i na kontinuiranoj edukacijskih učesnika sistema zaštite i spašavanja – vatrogasci, gorska služba spašavanja, jedinice ZIS-a u privrednim subjektima, zdravstvene institucije, nevladin sektor.

Pored uspostave efikasnog Sistema ZIS-a, neophodno je unaprijediti stanje lične i imovinske sigurnosti i zaštite ljudskih prava na području Tuzlanskog kantona, što se može postići unapređenjem pravnog okvira i upravljanja resursima jedinica za održavanje javnog reda i mira.

Cilj prioriteta je da se kroz jačanje kapaciteta struktura Civilne zaštite, policijskih snaga i unapređenjem zakonske regulative, unaprijedi lična i imovinska sigurnost građana Tuzlanskog kantona.

Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz programe opremanja struktura civilnih zaštita, pomoć u saniranju posljedica prirodnih i drugih nesreća, podizanja razine svijesti o pitanjima smanjenja rizika od katastrofa, jačanjem mehanizma sigurnosti i zaštite građana kroz unapređenje pravnog okvira, kontinuirane edukacije svih učesnika sistema zaštite i spašavanja, unapređenja rada policije u zajednici i unapređenja upravljanja resursima Ministarstva unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona. Navedeno se očekuje da rezultira povećanjem broja općina i gradova sa formiranim, obučanim i opremljenim Službama za zaštitu i spašavanje i povećanjem broja ukupne rasvijetljenosti krivičnih djela.

Prioritet se operacionalizira kroz 2 mjere čije ostvarenje će se pratiti preko 6 indikatora.

Tabela 28. Pregled mjera unutar Prioriteta 2.5. Unapređenje javne sigurnosti i održivo upravljanje rizicima od prirodnih i drugih nesreća

	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 2.5.	2.5.1. Jačanje kapaciteta općina i gradova za pružanje odgovora na prirodne i druge nesreće te ublažavanje i otklanjanje direktnih posljedica prirodnih i drugih nesreća	Broj struktura civilne zaštite opremljenih adekvatnom opremom	KUCZ	0	13
		Broj obučanih pripadnika civilne zaštite	KUCZ	0	120
		Broj učesnika edukacije sistema zaštite i spašavanja	KUCZ	0	200
	2.5.2. Unapređenje stanja lične i imovinske sigurnosti i zaštite ljudskih prava na području Tuzlanskog kantona	Broj prekršaja	MUP	1.981	1.900
		Broj slučajeva obiteljskog nasilja	MUP	147	<100
		Broj saobraćajnih nesreća	MUP	3.124	2.900

Prioritet 2.5. Unapređenje javne sigurnosti i održivo upravljanje rizicima od prirodnih i drugih nesreća, doprinosi ostvarenju Strateškog cilja 2. „Razvijen inkluzivni i prosperitetni društveni sektor sa jednakim pravima za sve građane“.

Unapređenjem kapaciteta zajednice da prevenira, odgovori i sanira negativne posljedice prirodnih i drugih opasnosti smanjuje rizike i povećava sigurnost građana i imovine. Pored zaštite života i imovine građana Tuzlanskog kantona, unaprijeđeni kapaciteti će omogućiti smanjenje reprezentativnih rizika i za privredne subjekte koji djeluju na području TK, čime se stvara povoljnije okruženje za privlačenje novih investicija i povećanje postojećih ekonomskih aktivnosti.

Unapređenjem zakonske regulative, organizacije rada i upravljanja Ministarstvom unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona i Upravom policije, značajno se utiče na poboljšanje lične i imovinske sigurnosti i zaštite ljudskih prava građana.

Detaljna razrada mjera data je u Prilogu 3 dokumenta.

Ovaj prioritet i pripadajuće mjere u skladu su sa ciljevima održivog razvoja: SDG 16 –Mir, pravda i snažne institucije, SDG 15 – očuvanje života na zemlji

*KUCZ - Kantonalna uprava civilne zaštite

**MUP – Ministarstvo unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona

3.3. PRIORITETI ZA STRATEŠKI CILJ 3

Strateški cilj 3, „Resursno efikasan i održiv infrastrukturni razvoj“ operacionalizira se kroz 3 prioriteta i 10 mjera⁸, čije ostvarenje će se pratiti preko 25 indikatora.

Tabela 29. Pregled prioriteta i indikatora izlaznih rezultata sa izvorima, polaznim i ciljnim vrijednostima u okviru SC3

Prioritet	Indikatori izlaznih rezultata	Izvor	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljna vrijednost (2027.)	
Strateški cilj 3.	3.1. Unapređenje zaštite okoliša, komunalne infrastrukture i planskog korištenja prirodnih resursa i prostora	Procenat uključenosti prostornih podataka u jedinstveni informacijski sistem	MPUZO	0	100%
		Uspostavljen integrirani sistem zaštite okoliša i upravljanja prostorom	MPUZO	NE	DA
		Stepen obuhvata stanovništva sistemom javnog vodosnabdijevanja	JKP	72,15%	85%
		% JLS koje imaju adekvatne deponije komunalnog otpada.	MPUZO	23%	50%
		Procenat stanovništva i pravnih lica priključenih na kanalizacione sisteme	JKP	54,47	65%
		Pokrivenost JLS sistemom redovnog monitoringa osnovnih parametara zaštite okoliša	MPUZO	53%	85%
	3.2. Poticanje korištenja obnovljivih izvora energije i mjera energetske efikasnosti u javnim objektima	Ukupna površina prostora grijanih putem sistema centralnog grijanja(m ²)	MPUZO	2.123.783 (2018.)	4.000.000
		Potrošnja energije u javnim objektima	EAO	Utvrđiti početno stanje nakon svakog pojedinačnog audita, 2021.-2027.	-30%
		Smanjena emisija CO ₂ kao rezultat primjene obnovljivih izvora energije i mjera EE u javnom i privatnom sektoru	EAO	0	5.000 t
	3.3. Modernizacija saobraćajne infrastrukture	% dužine autocesta u ukupnoj dužini cesta na TK	JP Autoceste FBiH	0	4,56%
% dužine magistralnih cesta u ukupnoj dužini cesta na TK		JP Ceste FBiH	12,59%	15,20%	
Promet putnika		MTTS JP MAT	593.050	950.000	

*MPUZO - Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okolice Tuzlanskog kantona

**Javna komunalna preduzeća

***MTTS – Ministarstvo turizma, trgovine i saobraćaja Tuzlanskog kantona

****EAO - Energetski auditi objekata

*****JP Ceste FBiH – Javno preduzeće Ceste Federacije BiH

*****JP MAT – Javno preduzeće Međunarodni aerodrom Tuzla

⁸Mjere su detaljno opisane u Prilogu 3.

PRIORITET 3.1. UNAPREĐENJE ZAŠTITE OKOLIŠA, KOMUNALNE INFRASTRUKTURE I PLANSKOG KORIŠTENJA PRIRODNIH RESURSA I PROSTORA

Tuzlanski kanton sprovodi niz aktivnosti na zaštiti okoliša, prilagođavanju klimatskim promjenama, zaštiti prostora, zemljišta, voda, šuma kao i bio i geo raznovrsnosti, adekvatnijeg tretiranja otpada čime se doprinosi unapređenju javnog zdravlja. U tom kontekstu neophodno je i dalje jačanje institucionalnih kapaciteta Ministarstva za prostornog uređenja i zaštitu okoliša i lokalnih zajednica, kroz podršku uvođenja prostornih informacionih sistema i digitalizacije prostorno planskih podataka za praćenje korištenja prostora, odnosno provođenje planova prostornog uređenja. Drugim riječima, digitalizacija procesa obrade i izdavanja urbanističko – planskih dokumenata će osigurati brže i efikasnije rješavanje zahtjeva stranaka u postupku izdavanja urbanističkih saglasnosti i odobrenja za građenje, osigurati bolju primjenu propisa o prostornom uređenju i građenju kojima su definisani načini upravljanja i iskorištavanja prostorom i uspostava baza podataka koje će biti osnov za uspješno i odgovorno upravljanje prostorom. Sa druge strane, izrada i primjena Prostornog plana za područje Tuzlanskog kantona za period 2026.-2046.predstavljat će osnovu za dalji održivi razvoj u periodu nakon isteka ove Strategije.

Pored efikasnijeg korištenja planske dokumentacije nužno je održivo upravljanje otpadom uz uvođenje ekonomske cijene usluga i adekvatnog sistema naplate, koji će rezultirati povećanjem obuhvata stanovništva organizovanim prikupljanjem i odvozom otpada. Potrebno je provesti analize efikasnosti i ekonomičnosti postojećeg sistema upravljanja otpadom (komunalni, posebne kategorije i sve druge vrste otpada) te predložiti ekonomski i okolišno održive sisteme upravljanja otpadom i stvoriti uslove za sanitarno odlaganje otpada za najmanje 5 godina u svim općinama TK. To podrazumijeva eliminiranje i saniranje nelegalnih odlagališta otpada, te izgradnju regionalnih sanitarnih deponija i regionalnih centara za upravljanje otpadom. Potrebno je okončati odlaganje otpada na nesanitarnim deponijama, minimizirati količinu otpada koja se odlaže na postojeće sanitarne deponije, te povećati broj sanitarnih deponija.

Pored sistematskog upravljanja otpadom od posebnog značaja je proširenje postojećeg sistema monitoringa zraka kako bi se omogućilo detaljno i kontinuirano praćenje i prezentacija kvaliteta zraka. Neophodno je uspostavljanje mreže za automatski monitoring kvaliteta zraka i izrada katastra zagađivača zraka Potrebno je je kontinuirano pratiti realizaciju NERP-a i unapređivati sistem monitoringa lokalnih zagađenja i mjerenje uticaja zagađenja na zdravlje, uključujući mortalitet i transparentno informisati javnost.

Kao dio napora da se uspostavi kvalitetan sistem zaštite okoliša, posebno se ističe potreba za izgradnjom nove i modernizacijom postojeće vodne infrastrukture, s ciljem održavanja dobrog stanja površinskih i podzemnih voda radi zaštite akvatične flore i faune i potreba korisnika voda. Neophodno je nastaviti s izradom planova upravljanja vodama za vodna područja kojima gravitira Tuzlanski kanton. U cilju smanjenja rizika pri ekstremnim hidrološkim pojavama neophodno je provesti mjere za povećanje stepena zaštite od poplava, provesti mjere za smanjenje erozije, uspostaviti programe i mjere prilagođavanja klimatskim promjenama i za borbu protiv suša. Nužno je jačanje kontrole ispuštanja otpadnih voda u vodotoke i provoditi aktivnosti na smanjenju tereta zagađenja od urbanih/sanitarnih otpadnih voda, te smanjenju emisije štetnih i toksičnih materija koje stvaraju pojedini industrijski zagađivači. U tom kontekstu neophodno je zaštititi, urediti i održivo iskoristiti resurse akumulacije Modrac, kao najvećeg i najznačajnijeg višenamjenskog vodnog resursa za Tuzlanski kanton i Federaciju BiH.

Cilj prioriteta je modernizacijom i digitalizacijom planova za upravljanje prostorom stvoriti kvalitetne predulove za razvoj Kantona i plansko uspostavljanje i implementaciju mjera sistema zaštite okoliša.

Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz programe izrade prostorno planskih i okolišnih dokumenata, digitalizacije sistema za planiranje i efikasno korištenje prostora, uspostave funkcionalnog sistema upravljanja otpadom, proširenja postojećeg sistema monitoringa zraka, uređenja i zaštite vodnih resursa, zaštite akumulacije jezera Modrac i priobalnih područja, tretmana i odvodnje otpadnih voda. Navedeno se očekuje da rezultira povećanjem procenta uključenosti prostornih podataka u jedinstveni informacijski sistem, uspostavljenim integriranim sistemom zaštite okoliša i upravljanja prostorom, povećanim stepenom obuhvata stanovništva sistemom javnog vodosnabdijevanja, povećanjem broja domaćinstava i pravnih lica priključenih na kanalizacione sisteme, povećanjem pokrivenosti stanovništva sistemom redovnog monitoringa osnovnih parametara zaštite okoliša.

Prioritet se operacionalizira kroz 4 mjere čije ostvarenje će se pratiti preko 13 indikatora.

Tabela 30. Pregled mjera unutar Prioriteta 3.1. Unapređenje zaštite okoliša i planskog korištenja prirodnih resursa i prostora

	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 3.1.	3.1.1. Izrada planske dokumentacije i informacijskih sistema za efikasno korištenje prostora i za zaštitu okoliša	Usvojen Prostorni plan za područje Tuzlanskog kantona za period 2026.-2046. godina	MPUZO	NE	DA
		Uspostavljen jedinstveni informacijski sistem (GIS-a) prostornog planiranja i prostornih podataka Tuzlanskog kantona	MPUZO	NE	DA
		Usvojen Kantonalni plan zaštite okoliša Tuzlanskog kantona 2021.-2027.	MPUZO	NE	DA
		Usvojen Kantonalni plan upravljanja otpadom 2021.-2027.	MPUZO	NE	DA
	3.1.2. Uspostava funkcionalnog sistema upravljanja otpadom	Procenat stanovnika obuhvaćenih organiziranim prikupljanjem otpada	MPUZO	65%	80%
		Broj posuda za prikupljanje otpada	MPUZO	25.000	29.000
		% recikliranog komunalnog otpada	MPUZO	10%	20%
		Broj vozila za zbrinjavanje komunalnog otpada	MPUZO	74	85
	3.1.3. Proširenje postojećeg sistema monitoringa zraka	Broj JLS u kojima se vrši kontinuirano mjerenje kvalitete zraka	MPUZO	6	8
		Broj analizatora za praćenje kvaliteta zraka	MPUZO	30	40
	3.1.4. Izgradnja nove i modernizacija postojeće vodne infrastrukture	Parametri kvalitete vode u vodotokovima na TK se nalaze u prihvatljivim referentnim vrijednostima	MPVŠ	NE	DA
		Sanirana brana jezera Modrac	MPVŠ	NE	DA
		Procenat pokrivenosti stanovništva koje gravitira Jezeru Modrac kanalizacionim sistemima	MPVŠ	0%	80%

Prioritet 3.1. Unapređenje zaštite okoliša i planskog korištenja prirodnih resursa i prostora, doprinosi ostvarenju Strateškog cilja 3. „resursno efikasan i održiv infrastrukturni razvoj“.

Unapređenjem efikasnosti korištenja prostora i prostornih podataka postigao bi se uravnoteženi i održivi razvoj Kantona, kao ambijenta poželjnog za investiciono ulaganje, rad i življenje. Također je cilj izraditi prostorne planove i planove zaštite okoliša koji će stvoriti osnovu za pripremu i implementaciju adekvatnih mjera zaštite okoliša.

Povećanjem broja stanovnika koji su obuhvaćeni organiziranim prikupljanjem otpada smanjiti će se pritisak otpada na zemljište i okoliš. To podrazumijeva sanaciju lokalnih deponija, uklanjanje i sanaciju divljih deponija i nabavku adekvatne opreme za prikupljanje čvrstog otpada.

U cilju sveobuhvatnijeg i kvalitetnijeg izvještavanja o rezultatima mjerenja kvalitete zraka na cjelokupnom području TK, izvršiti će se nabavka novih analizatora za praćenje kvaliteta zraka, kao i nabavka novog softvera.

Izgradnjom novih sistema vodosnabdijevanja i modernizacijom postojećih općinskih/gradskih i mjesnih sistema vodosnabdijevanja zadovoljile bi se potrebe stanovništva i privrednih subjekata Tuzlanskog kantona. Također je neophodno postojeće općinske/gradske i mjesne kanalizacione sisteme proširiti i/ili modernizovati i njihovo funkcionisanje uskladiti sa propisima u oblasti zaštite voda.

Detaljna razrada mjera data je u Prilogu 3 dokumenta.

Ovaj prioritet i pripadajuće mjere u skladu su sa ciljevima održivog razvoja: SDG 13 – očuvanje klime, SDG 14 – očuvanje vodenog svijeta i SDG 15 – očuvanje života na zemlji

* MPUZO - Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša Tuzlanskog kantona

PRIORITET 3.2. POVEĆANJE ENERGIJSKE EFIKASNOSTI

Povećanje energetske efikasnosti (EnE), posebno u segmentu potrošnje energije, ima najveći efekat na dekarbonizaciju energetskog sektora, smanjenje troškova energije, kao i na povećanje produktivnosti i konkurentnosti privrednih subjekata i javnog sektora. Kod njenog povećanja fokus se stavlja na poboljšanje energetske karakteristika zgrada, posebno u vlasništvu ili na korištenju organizacija javnog sektora, kao i na tehničkoj i finansijskoj podršci malim i srednjim preduzećima (MSP) i javnim komunalnim preduzećima, održavanje provođenja energetskih audita, Izradu Studije energetske efikasnosti s ciljem identifikacije potreba i najboljih rješenja za primjenu mjera EE, izrade SEKAP-a (Akcioni plan za Održivo korištenje energije i adaptaciju na klimatske promjene), izrade kantonalnog trogodišnjeg akcionog plana energetske efikasnosti i uvođenje sistema energetskog menadžmenta na području Tuzlanskog kantona. Od posebnog značaja su aktivnosti na utopljanju škola i primjeni inovativnih rješenja u održivom upravljanju energijom u javnim objektima – školama.

Neophodno je kreirati finansijski okvir za program poticaja mjera energetske efikasnosti i primjene OIE u stambenom sektoru na području Kantona. Izrada studija energetske efikasnosti i smanjenja emisija štetnih gasova u zrak u sektoru saobraćaja i podrška razvoju održivog transporta su programi koji pored energetske efikasnosti imaju uticaj i na smanjenje pritiska štetnih plinova na zrak. S obzirom da su sistemi grijanja na fosilna goriva vrlo neefikasni, od posebnog značaje je posvetiti pažnju izgradnji novih i proširenju postojećih sistema daljinskog grijanja koji će dovesti do efikasnijeg korištenja energenata i smanjenja emisije štetnih plinova u zrak.

Cilj prioriteta je da se primjenom novih tehnologija, materijala i usluga, te korištenjem obnovljivih izvora energije i sistema daljinskog grijanja unaprijedi stanje zaštite okoliša, smanje energetske gubici,

te ostvari ušteda u budžetima. Cilj je u dugom roku doprinijeti rastu bruto-dodane vrijednosti, zahvaljujući energetske uštedama i većoj konkurentnosti u globalnim lancima vrijednosti.

Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz programe korištenja obnovljivih izvora energije i mjera energetske efikasnosti u javnim objektima, implementacijom strateškog projekta „Inovativnim umom do ICT pametnih škola“ (Pametne škole 2), programom unapređenja energetske efikasnosti stambenog sektora i izradom studije energetske efikasnosti i smanjenja emisija štetnih gasova u zrak u sektoru saobraćaja, izradom SEKAP-a i druge planske dokumentacije vezane za energetske efikasnost te implementacijom programa unapređenja daljinskog sistema grijanja. Navedeno se očekuje da rezultira povećanjem ukupne površine prostora grijanih putem sistema centralnog grijanja, smanjenom potrošnjom energije u javnim objektima, smanjenom emisijom CO₂ kao rezultat primjene obnovljivih izvora energije i mjera EE u javnom i privatnom sektoru.

Prioritet se operacionalizira kroz 3 mjere čije ostvarenje će se pratiti preko 7 indikatora.

Tabela 31. Pregled mjera unutar Prioriteta 3.2. Povećanje energetske efikasnosti

	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 3.2.	3.2.1. Poticanje korištenja obnovljivih izvora energije i mjera energetske efikasnosti u javnim objektima	Broj školskih objekata na kojima je izvršena energetska obnova	MPUZO	8	35
		Broj utopljenih javnih objekata	MPUZO	276	380
		Broj ukupno zamijenjenih kotlova sa kotlovima na pelet i toplotnim pumpama	MPUZO	214	380
	3.2.2. Unapređenje energetske efikasnosti stambenog i saobraćajnog sektora	Broj stambenih objekata koji su primijenili mjere energetske efikasnosti	MPUZO	0	500
		Udio korištenja energije iz obnovljivih izvora energije u ukupnoj potrošnji	MPUZO	Utvrđiti početno stanje nakon audita u 2021.	10%
	3.2.3. Proširenje mreže snabdijevanja toplotnom energijom u daljinskom sistemu grijanja	Broj gradova/općina u kojem se sistem daljinskog grijanja prakticira	MPUZO	2	5
		Snaga toplinske energije daljinskog sistema grijanja kojom se snabdijevaju domaćinstva i poslovni subjekti	MPUZO	270 MWth ⁹	340 MWth

⁹Grad Tuzla 220 MWth i Grad Lukavac 50 MWth

Prioritet 3.2. Povećanje energijske efikasnosti, doprinosi ostvarenju Strateškog cilja 3. „Resursno efikasan i održiv infrastrukturni razvoj“.

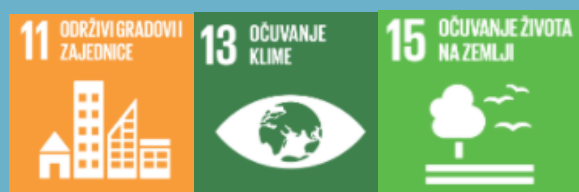
Provedba mjera energijske efikasnosti na svim javnim objektima u nadležnosti TK rezultirati će smanjenjem potrošnje energije i zavisnih troškova. Preciznije, realizacijom mjera EE doprinijeti će se poticanju primjene ekonomski isplativih i energetski efikasnih tehnologija, materijala i usluga.

Provedbom mjera energijske efikasnosti u stambenom sektoru i saobraćaju smanjio bi se pritisak i zagađenje zraka na području TK a izgradnjom staza za održivi transport (biciklističkih staza) unaprijedilo bi se i zdravlje građana Kantona i promovisao bi se zdrav stil života.

Obezbjedenjem toplotne energije iz sistema daljinskog grijanja osiguraće se unapređenje kvaliteta života stanovništva i snabdijevanje dijela poslovnih subjekata na području TK u dovoljnim količinama ovog energenta.

Detaljna razrada mjera data je u Prilogu 3 dokumenta.

Ovaj prioritet i pripadajuće mjere u skladu su sa ciljevima održivog razvoja: SDG 11 – održivi gradovi zajednice, SDG 13 –očuvanje klime i SDG 15 – očuvanje života na zemlji.

* MPUZO - Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša Tuzlanskog kantona

PRIORITET 3.3. MODERNIZACIJA SAOBRAĆAJNE INFRASTRUKTURE

U kontekstu zaštite okoliša, saobraćaj na području Tuzlanskog kantona ima značajan utjecaj na zagađenje zraka, ujedno i okoliša. S tim u vezi, u cilju smanjenja lokalnog zagađenja koje prouzrokuje transport neophodno je raditi na povećanju nivoa saobraćajne usluge na području kantona, povećanju protoka vozila, smanjenja gustine saobraćaja. Navedeno će dovesti do smanjenja zagađenja zraka naročito u urbanim područjima, ali ujedno i do povećanja privrednih aktivnosti zbog prohodnosti cestovnog saobraćaja, povećanja tehničko-eksploatacione brzine saobraćajne, smanjenja emisije izduvnih gasova i povećanja nivoa bezbjednosti saobraćaja. Što je najvažnije, izgradnjom autocesta i brzih cesta koje povezuju Kanton sa evropskim regionom i magistralnih cesta koje povezuju Tuzlanski kanton sa drugim kantonima izvršila bi se saobraćajna deblokada Tuzlanskog kantona. Ulaganje u cestovnu infrastrukturu podrazumijeva izgradnju autoceste/brze ceste Tuzla-Orašje i brze ceste Tuzla-Doboj i izgradnju magistralne ceste prema Sarajevu, što je od posebnog značaja za Tuzlanski kanton.

Pored cestovnog saobraćaja, ulaganjem u modernizaciju infrastrukture i proširenje kapaciteta Međunarodnog aerodroma Tuzla, dodatno bi se utjecalo na otvaranje Tuzlanskog kantona ka regijama ne samo Evrope već i svijeta, čime bi se omogućio brzi transport roba i putnika ka najudaljenijim destinacijama Evrope i svijeta. Ulaganje u infrastrukturu aerodroma bi podrazumijevalo izgradnju Atrija, uređenje pristupnih avionskih staza, osavremenjivanje uzletno-sletne piste i proširenje terminala, što će u konačnici dovesti do povećanja broja putnika i prevezene robe.

Cilj prioriteta je da se realizacijom izgradnje autocesta/brzih cesta, magistralnih cesta i modernizacijom Međunarodnog aerodroma Tuzla izvrši saobraćajna deblokada Tuzlanskog kantona te doprinese unapređenju kvalitete zraka, a time i zaštiti okoliša na nivou TK.

Realizacija prioriteta ostvarit će se kroz programe izgradnje autocesta/brzih cesta, programe izgradnje magistralnih cesta, rekonstrukcije, rehabilitacije i sanacije regionalnih cesta i modernizacije infrastrukture Međunarodnog aerodroma Tuzla. Navedeno se očekuje da rezultira izgrađenim 115 km autocesta/brzih cesta, 59 km magistralnih cesta, realizacijom 15 projekata rekonstrukcije,

rehabilitacije i sanacije regionalnih cesta (ukupno 60,85 km) i proširenim kapacitetima aerodroma sa kojeg će se prevesti preko 750.000 putnika i preko 5.000 t robe godišnje, i koji će omogućiti servisiranje 3 bazna aviona.

Prioritet se operacionalizira kroz 3 mjere čije ostvarenje će se pratiti preko 5 indikatora.

Tabela 32. Pregled mjera unutar Prioriteta 3.3. Modernizacija saobraćajne infrastrukture

	Mjera	Indikatori	Izvor	Polazna vrijednost (2019.)	Ciljna vrijednost (2027.)
Prioritet 3.3.	3.3.1. Izgraditi mrežu autocesta i magistralnih cesta na području Tuzlanskog kantona	Izgrađeno kilometara autoceste/brze ceste	MTTS	0	115
		Izgrađeno kilometara magistralne ceste	MTTS	0	59
	3.3.2. Rekonstrukcija, rehabilitacija i sanacija mreže regionalnih cesta na području Tuzlanskog kantona	% Rekonstruisane, rehabilitirane, sanirane i unaprijeđene infrastrukture regionalnih cesta TK	MTTS, JU Direkcija regionalnih cesta TK	5,25%	6,25%
	3.3.3. Jačati infrastrukturu zračnog saobraćaja	Broj baznih aviona koji se opslužuju na aerodromu Tuzla	MTTS	2	3
		Količina robe koja se prometuje preko Zračne luke Tuzla (t)	MTTS JP MAT	100	5000

Prioritet 3.3. Modernizacija saobraćajne infrastrukture, doprinosi ostvarenju Strateškog cilja 3. „Resursno efikasan i održiv infrastrukturni razvoj“.

Izgradnjom mreže autocesta/brzih cesta i magistralnih cesta na području Tuzlanskog kantona obezbjeđuje se saobraćajna deblokada Tuzlanskog kantona i povezivanje Tuzlanskog kantona sa evropskim koridorima. Implementacija projekta izgradnje autoceste/brze ceste Tuzla-Orašje i Tuzla-Doboj i jednog projekta izgradnje magistralne ceste prema Sarajevu unaprijediće povezanost TK sa drugim centrima u BiH.

Izgradnjom mreže regionalnih cesta na području Tuzlanskog kantona osigurati će se saobraćajna deblokada Tuzlanskog kantona prema drugim kantonima i kvalitetnije interno povezivanje pojedinih dijelova Tuzlanskog kantona.

Izgradnjom dodatne infrastrukture na aerodromu Tuzla stvoriće se preduslovi za povećanje broja letova, samim time povećanje broja prevezenih putnika, i uspostave kontinuiranog Cargo saobraćaja, što direktno utiče na sveukupni razvoj Tuzlanskog regiona, ali i šire.

Detaljna razrada mjera data je u Prilogu 3 dokumenta.

Ovaj prioritet i pripadajuće mjere u skladu su sa ciljevima održivog razvoja: SDG 9 – Industrija inovacije i infrastruktura

* MTTS - Ministarstvo trgovine, turizma i saobraćaja Tuzlanskog kantona

**JP MAT – Javno preduzeće Međunarodni aerodrom Tuzla

4. STRATEŠKI PROJEKTI

Uspješnoj implementaciji Strategije razvoja Tuzlanskog kantona doprinijeti će i implementacija 7 strateških projekata kao intervencija najvećeg značaja za ostvarenje strateških ciljeva. Strateški projekti imaju višestruki efekat na razvoj Tuzlanskog kantona. Rezultati strateških projekata trebaju da doprinesu pozitivnom uticaju na poboljšanje kvaliteta života građana te da omoguće održivi rast i razvoj. Očekivani iznosi strateških projekata (Izgradnja Kampusa Univerziteta u Tuzli, Zaštita akumulacije jezera Modrac – I Faza, Uspostava Centra urgentne medicine pri JZU UKC Tuzli, Formiranje Naučno-Tehnoloških parkova u Tuzli i Živinicama) čije financiranje se predviđa sredstvima Budžeta TK i drugim izvorima uključeni su u indikativni financijski okvir, dok očekivani iznosi strateških projekata izgradnje mreže autocesta/brzih cesta na području TK (izgradnja autoceste/brze ceste Tuzla-Brčko-Orašje (rijeka Sava), kao dijela autoceste/brze ceste Sarajevo-Tuzla-Beograd, izgradnja brze ceste Zvornik-Tuzla-Doboj, izgradnja dionice magistralne ceste M-18 Šićki Brod – Kladanj), čije finansiranje se predviđa iz Budžeta F BiH nisu uključeni u iznos indikativnog financijskog okvira.

Uz navedenih sedam strateških projekata za Tuzlanski kanton identificirano je dodatnih 10 ključnih strateških projekata sadržanih u mjerama kojima se realiziraju prioriteta i strateški ciljevi. Ključni strateški projekti su intervencije od velikog značaja koje se implementiraju u okviru mjere. Očekivani iznosi za finansiranje ključnih strateških projekata sadržani su u iznosima mjera predstavljenih u indikativnom financijskom okviru.

Implementacija svih identificiranih projekata, naročito u dijelu realizacije budžetskih sredstava, će u velikoj mjeri zavistiti od efekata pandemije, kao i jačine njenog uticaja na ekonomiju, stoga i u ovom dijelu ističemo visok nivo rizika po ostvarenje projiciranih iznosa.

U nastavku dajemo kratak opis, očekivane efekte i indikativni financijski okvir za 7 strateških projekata kao intervencija najvećeg značaja za ostvarenje strateških ciljeva i 10 ključnih strateških projekata kao intervencija od značaja za ostvarenje mjera.

4.1. STRATEŠKI PROJEKTI

Strateški projekat 1. Izgradnja autoceste/brze ceste Tuzla-Brčko-Orašje (rijeka Sava), kao dijela autoceste/brze ceste Sarajevo-Tuzla-Beograd

Vlada Tuzlanskog kantona je 2000. godine prepoznala važnost izgradnje autoceste/brze ceste Tuzla-rijeka Sava u kontekstu unapređenja društveno-ekonomskog razvoja Tuzlanskog kantona i BiH preko poboljšanja transportne infrastrukture. Intenzivna izgradnja stambenih i privrednih objekata duž magistralne ceste M-1.8 sa velikim brojem priključaka, praćena intenzivnim rastom saobraćajnog protoka vozila, djelovala je na pad nivoa saobraćajne usluge, tj. dovela je do smanjenja dozvoljene brzine vožnje, smanjenja nivoa bezbjednosti učesnika u saobraćaju i opšteg pogoršanja saobraćajne situacije. Vlada Tuzlanskog kantona i Ministarstvo prometa i komunikacija je 2000. godine nakon provedenog javnog konkursa provela izradu preliminarne studijske dokumentacije za projekat izgradnje autoputa Tuzla-rijeka Sava. Godine 2001. urađena je Studija izbora trase autoputa Tuzla-rijeka Sava uz višekriterijsku analizu (multikriterijska analiza). Godine 2007. JP Ceste FBiH su pokrenule inicijativu da se uradi Saobraćajna studija na relaciji rijeka Sava (Orasje) – Šićki Brod – Živinice, gdje je zaključak studije bio da su sprovedena istraživanja pokazala da postojeća cestovna infrastruktura na relaciji rijeka Sava (Orasje) – Šićki Brod – Živinice ne zadovoljava kako sadašnje tako ni buduće potrebe saobraćajne tražnje. Rezultati provedenih istraživanja pokazuju da je neophodno nastaviti sa aktivnostima zadovoljavanja postojećih i očekivanih saobraćajnih potreba. Tokom 2011. godine JP

Ceste FBiH provele su aktivnosti izrade seta studijsko-projektne dokumentacije koja obuhvata tri dokumenta: Studiju izvodljivosti autoputa rijeka Sava (Orašje) – Tuzla (Šićki Brod), Idejni projekat autoputa rijeka Sava (Orašje) – Tuzla (Šićki Brod) i Studiju uticaja na okoliš autoputa rijeka Sava (Orašje) – Tuzla (Šićki Brod). Planom rada JP Autoceste Federacije BiH za 2020. godinu planirano je provođenje aktivnosti izrade idejnog i glavnog projekta autoceste Tuzla-Brčko-Orašje, nakon čega će se pristupiti utvrđivanju finansijske konstrukcije za projekat autoceste Tuzla-Brčko-Orašje. Za navedeni projekat ranije su urađene Studije izvodljivosti, te druge Studije u kojima je učestvovao ili bio nosilac Rudarsko-geološki fakultet u Tuzli, sa navedenim aktivnostima je počelo daleke 1997. godine.

Projekat se odnosi na izgradnju autoceste/brze ceste Tuzla-Brčko-Orašje (rijeka Sava), kao dijela autoceste/brze ceste Sarajevo-Tuzla-Beograd u dužini od 61,00 – 65,00 km u zavisnosti od izabrane varijante trase.

Očekivani efekat: Izgradnjom autoceste/brze ceste na području Tuzlanskog kantona obezbijediti će se saobraćajna deblokada Tuzlanskog kantona i povezivanje Tuzlanskog kantona sa evropskim koridorima, prvenstveno sa autoputem A1. Na ovaj način će se otvoriti cestovni saobraćaj prema ključnim zemljama regije i Evrope omogućiti će brži protok roba, usluga i putnika a samim time i brži privredni razvoj Tuzlanskog kantona. Očekuje se da autocesta/brza cesta Tuzla-Brčko-Orašje počne sa izgradnjom do 2027. godini u dužini od 65 km.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je 800.000.000 KM, i finansira se u potpunosti iz ostalih izvora finansiranja, odnosno Budžeta Federacije BiH, Budžeta JP “Autoceste FBiH”, kreditnih sredstava od međunarodnih kreditnih institucija i drugih izvora.

Strateški projekat 2. Izgradnja brze ceste Zvornik-Tuzla-Doboj

Izgradnja brze ceste Zvornik-Tuzla-Doboj se planira sa dvije kolovozne trake sa po dvije saobraćajne trake uz regulaciju korita rijeke Spreče. Na ovaj način bi se obezbijedila kvalitetna saobraćajna veza Tuzlanskog kantona sa Dobojem i autoputem V-c sa jedne strane i Zvornikom i Republikom Srbijom sa druge strane. Usporedna regulacija korita rijeke Spreče uz izgradnju ove moderne saobraćajnice bi riješila jedan od najvećih problema općina/gradova koji gravitiraju toku rijeke Spreče, obezbijedila bi se značajna površina sada plavnog područja za razvoj poljoprivrede, formiranje novih industrijskih zona, dalji razvoj i širenje gradova Lukavac, Gračanica i Doboj Istok. Primarna namjena ove ceste je da se planirani multimodalni terminal Tuzla poveže sa mrežom autocesta i brzih cesta u FBiH. Dodatno opravdanje za planiranje ovakvog projekta, leži u činjenici da je u TEN-T mrežu, uvršten koridor postojeće ceste M-4 Doboj-Tuzla-Zvornik, uz preporuku da se pravci na TEN-T mreži planiraju kao saobraćajnice višeg ranga. Poboljšana komunikacija u ovom koridoru omogućavala bi adekvatno povezivanje Tuzle i Banja Luke kvalitetnom cestovnom komunikacijom u okviru cjelokupnog razvoja naznačene TEN-T mreže. Istočni krak ove komunikacije od Dubrava prema Međašima treba planirati u kontekstu regionalnog povezivanja sa regijama u susjednoj Srbiji.

Očekivani efekat: Izgradnjom brze ceste Zvornik-Tuzla-Doboj na području Tuzlanskog kantona obezbijediti će se saobraćajna deblokada Tuzlanskog kantona i prema Republici Srbiji, kao i povezivanje Tuzlanskog kantona sa V-c koridorom, koji vodi ka zemljama EU i ka jugu BiH. Na ovaj način će se otvoriti cestovni saobraćaj prema ključnim zemljama regije, Evrope ali i dijelova BiH, te će omogućiti brži protok roba, usluga i putnika prema ovim destinacijama a samim time i brži privredni razvoj Tuzlanskog kantona. Očekuje se da brza cesta Zvornik – Tuzla – Doboj počne sa izgradnjom do 2027. godine u dužini od 50 km.

Indikativni financijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je 800.000.000 KM i finansira se u potpunosti iz ostalih izvora finansiranja, odnosno Budžeta Federacije BiH, Budžeta JP "Autoceste FBiH", kreditnih sredstava od međunarodnih kreditnih institucija i drugih izvora.

Strateški projekat 3. Izgradnja dionice magistralne ceste M-18 Šićki Brod – Kladanj

Izgradnjom dionice magistralne ceste M-18 Šićki Brod – Kladanj obezbijedilo bi se znatno poboljšanje stanja postojeće mreže cesta kojim se Tuzlanski kanton povezuje sa ostalim dijelovima Bosne i Hercegovine, te bi se obezbijedila brža i bolja veza Tuzlanskog kantona sa glavnim gradom Bosne i Hercegovine, te ostalim dijelovima BiH. Pored navedenog obezbijedile bi se velike mogućnosti za ubrzan razvoj zračne luke Međunarodni aerodrom Tuzla, te korištenje navedene zračne luke za potrebe šire populacije koja gravitira u i van projektnog područja magistralne ceste M-18 Tuzla - Sarajevo. Ako se uzme u obzir da magistralna cesta M-18 povezuje Tuzlanski kanton preko Zeničko-dobojskog kantona sa Sarajevskim kantomom, te da predstavlja najčešće korištenu putnu komunikaciju od strane građana i privrednika, jasno se vidi da bi izgradnjom dionice magistralne ceste M-18 Šićki Brod – Kladanj (granica Tuzlanskog kantona) bile povezane najrazvijenije i najmnogoljudnije regije na području Federacije Bosne i Hercegovine. Ukupna dužina dionice magistralne ceste M-18 Šićki Brod – Kladanj (granica TK) iznosi oko 58,80 km. Poddionice: Šićki Brod – Đurđevik 17,30 (km); Đurđevik – Stupari 10,67 (km); Stupari – Brloški potok 4,53 (km); Brloški potok – Vitalj 7,30 (km); Vitalj – Kladanj 5,80 (km); Kladanj – Podpaklenik 13,20 (km).

Kako bi se postigao puni efekat (smanjilo vrijeme putovanja od Tuzle do Sarajeva sa 2,5 sata na 1,5 sat i povećala sigurnost učesnika u saobraćaju), potrebno je nastaviti sa modernizacijom i izgradnjom ovog važnog cestovnog pravca prema Tuzli i Sarajevu.

Očekivani efekat: Izgradnjom i modernizacijom magistralne ceste M-18 značajno bi se smanjilo vrijeme putovanja između Tuzle i Sarajeva, te ostalih mjesta koja se povezuju ovom važnom cestovnom komunikacijom. Pored smanjenja vremena putovanja, povećao bi se nivo usluge, povećao bi se stepen sigurnosti učesnika u saobraćaju, smanjila bi se emisija štetnih gasova iz motornih vozila i time bi se obezbijedio bolji kvalitet života građana koji egzistiraju na području uticaja ovog važnog cestovnog pravca. Očekuje se da se dionica magistralne ceste M-18 Šićki Brod – Kladanj (granica TK) izgradi do 2027. godine u dužini od 59 km.

Indikativni financijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je 616.000.000 KM, i finansira se u potpunosti iz ostalih izvora finansiranja, odnosno Budžeta Federacije BiH.

Strateški projekat 4. Izgradnja Kampusu Univerziteta u Tuzli

Strateški projekt Izgradnja Kampusu Univerziteta u Tuzli pored zadovoljenje prostornih standarda JU Univerzitet u Tuzli treba podići nivo kvaliteta studiranja, istraživanja i nauke, pružiti mogućnost građanima da uživaju korist visokog obrazovanja cijeli život. Skupština Tuzlanskog kantona svojim zaključkom zatražila je od Vlade Tuzlanskog kantona da Izgradnju Kampusu proglasi strateškim projektom od posebnog značaja za Tuzlanski kanton, te poduzme neophodne radnje za pokretanje realizacije ovog generacijskog projekta. Vlada FBiH je Odlukom br. V 957/10 od 14.12.2010. godine Univerzitetu u Tuzli dodijelila bivšu Kasarnu „Husein kapetan Gradašćević“ sa 61 objektom, površine cca 70.000,00 kvadratnih metara i zemljište površine cca 41 ha, za izgradnju Kampusu Univerziteta. Navedeni prostor je namijenjen za izgradnju Kampusu Univerziteta, te je u proteklom periodu izrađeno i usvojeno idejno rješenje Kampusu kao strateške odrednice razvoja Univerziteta. Realizacija

navedenog projekta predstavlja iznimno kompleksan zadatak koji će zahtijevati sinergijsko djelovanje Univerziteta i okruženja, prvenstveno osnivača (Vlade TK), ali uže i šire društveno-političke zajednice, te privrednih subjekata.

Očekivani efekti: Realizacija ovog projekta omogućiti će potpuno zadovoljenje prostornih standarda visokog obrazovanja, podići kvalitet uslova studiranja, boravka studenata i univerzitetskog osoblja, a izgradnjom Univerzitetskog naučno-tehnološkog parka biće osigurani uslovi za osnovna, primijenjena i razvojna istraživanja čime će se unaprijediti razvoj nauke, tehnologije i visokog obrazovanja, potaći saradnja s privredom i okruženjem i tako doprinijeti integriranom razvoju Kantona.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta će biti utvrđena u procesu izrade plansko-projektne dokumentacije, a u sedmogodišnjem periodu očekuje se finansiranje iz Budžeta TK u iznosu od 14.000.000 KM, a 16.000.000 KM iz drugih izvora finansiranja (vlastita sredstva, Javno-privatna partnerstva, Budžet FBiH, sredstva od EU i međunarodnih istraživačkih projekata, donacije, kreditna sredstva uz garancije Vlade TK)

Strateški projekat 5. Zaštita akumulacije jezera Modrac – I Faza

Akumulacija Modrac je najveći i najznačajniji višenamjenski vodni objekat u Tuzlanskom kantonu, FBiH i BiH. Površina sliva od 1.189 km² većim dijelom pripada FBiH (992,01 km²), dok je preostali dio u RS. Dio sliva koji pripada FBiH administrativno pripada gradovima i općinama Lukavac, Živinice, Tuzla, Banovići, Kalesija, Kladanj i Sapna, i naseljen je sa oko 500.000 stanovnika. Također, u slivu akumulacije locirano je više desetaka privrednih objekata. Sve komunalne i industrijske otpadne vode u slivu akumulacije ispuštaju se uglavnom bez ikakvog prečišćavanja u površinske vodotoke. Posljedica navedenog stanja jeste izuzetno loš kvalitet vode akumulacije, koji po većini parametara ne odgovara zakonskim maksimalnim dozvoljenim koncentracijama. Nakon realizacije aktivnosti izgradnje postrojenja za prečišćavanje komunalnih otpadnih voda u Živinicama, sljedeća aktivnost koju treba realizirati u okviru kompletne zaštite na području sliva, jeste izgradnja sistema za odvodnju otpadnih voda u naseljima na obali akumulacije gdje praktično ne postoje kanalizacioni sistemi, kao i izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda, prije njihove dispozicije direktno u vodu akumulacije.

Očekivani efekti: Pozitivan uticaj na prirodni okoliš ogleda se u poboljšanju kvaliteta vode akumulacije Modrac, kao najvećeg i najznačajnijeg višenamjenskog vodnog resursa u FBiH i BiH. Indirektno, projekat ima uticaj na povećanje socijalne uključenosti i povećanje zaposlenosti, jer se poboljšanjem kvaliteta vode akumulacije otvaraju mogućnosti za razvoj turizma i sporta, kao i poboljšanje javne vodoopskrbe zahvatom vode iz akumulacije. Očekivani rezultati implementacije projekta su da je procenat pokrivenosti stanovništva koje gravitira Jezeru Modrac kanalizacionim sistemima najmanje 80% i da se svi parametri kvalitete vode nalaze u prihvatljivim referentnim vrijednostima.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je 17.000.000 KM, i očekivanja su da se projekat u narednih 7 godina u potpunosti finansira iz sredstava razvojnih fondova EU.

Strateški projekat 6. Uspostava Centra urgentne medicine pri JZU UKC Tuzli

Projekat se odnosi na rješavanje problema organizacije pružanja hitne medicinske pomoći u stanjima kada su pacijentima ugroženi životi ili zdravlje, na način da se obezbijedi prostor u kojem bi pružanje svih usluga, koje zahtjeva zbrinjavanje hitnih stanja u medicini, bilo organizirano na jednoj lokaciji. To će u značajnoj mjeri unaprijediti kvalitet i efikasnost u pružanju ove vrste usluga. Pored toga,

projektom će se riješiti i problem magacinskog prostora za skladištenje lijekova i medicinskih sredstava u Bolničkoj apoteci, te značajno proširiti prostorni kapaciteti koji se koriste za pružanje ambulantnih usluga. Projektom je predviđen i prostor za veliki restoran za osoblje UKC-a Tuzla i druge osobe. Također, izgradnjom višespratne garaže, riješio bi se problem ograničenih kapaciteta za parkiranje vozila i u značajnoj mjeri bi se rasteretio i saobraćaj u mirovanju i saobraćaj u kretanju u krugu UKC-a Tuzla.

Očekivani efekti: Očekivani efekti projekta ogledaju se u ojačanim kapacitetima zdravstvenih ustanova da brzo i efikasno zbrinu urgentna stanja u oblasti zdravstva, kako u normalnim uslovima tako i u slučajevima katastrofa, vanrednih situacija i epidemija, čime se direktno utiče na poboljšanje nivoa zdravstvene zaštite ali i kvalitete života na TK. Očekivani rezultat projekta je formiran i opremljen Centar urgentne medicine pri JZU UKC Tuzla.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je 40.000.000 KM, od čega se očekuje finansiranje iz Budžeta TK u iznosu od 30.000.000 KM, a 10.000.000 KM iz drugih izvora finansiranja (Budžet FBiH, sredstva od EU i međunarodnih istraživačkih projekata, donacije, kreditna sredstva razvojnih banaka).

Strateški projekat 7. Formiranje Naučno-tehnoloških parkova u Tuzli i Živinicama

Osnovni cilj osnivanja naučno-tehnoloških parkova je objedinjavanje privrednih i intelektualnih resursa TK u jednu cjelinu, kako bi se poboljšali i unaprijedili trenutni uslovi poslovanja kompanija i znanje skoncentrisalo na jednom mjestu. Svrha formiranja naučno tehnoloških parkova u Tuzli i Živinicama jeste: jačanje saradnje postojećih kompanija iz oblasti informaciono-komunikacionih tehnologija (IKT) na realizaciji većih projekata, koje kompanije pojedinačno ne bi mogle da izvedu; razvoj potrebne infrastrukture za lakše poslovanje kompanija, privlačenje velikih stranih kompanija u Tuzlanski kanton; razvoj fakulteta i univerziteta u regionu u skladu sa razvojem IKT-a, zapošljavanje većeg broja mladih stručnjaka; kao i njihov ostanak u TK, razvoj ljudskih resursa; podsticanje inovacija i stvaranje ekonomski povoljnog okruženja; stimulisanje osnivanja i finansiranja novih preduzeća; uspostavljanje ekonomije zasnovane na znanju i inovacijama; itd.

Očekivani efekti: Implementacija ovog projekta će imati višestruke multiplicirajuće efekte a prije svega omogućiti će bolju komunikaciju i saradnju akademske zajednice i naučnog rada sa realnim sektorom, omogućavajući lakši pristup privrednika naučnim inovacijama i kvalitetnijem stručnom kadru, posebno iz oblasti Informaciono – komunikacionih tehnologija, ne zanemarujući i ostale sektore privrednog razvoja. Pored direktno uticaja na ekonomski razvoj kantona, implementacija projekta će imati uticaj i na razvoj obrazovanja, kao i novih kreativnih ideja o jačanju ekonomske aktivnosti uz održivo upravljanje prirodnim resursima. Očekivani rezultat projekta su formirana dva naučno-tehnološka parka na području TK (Tuzla i Živnice)

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekata će biti utvrđena na osnovu izrađena plansko-projektne dokumentacije, a u sedmogodišnjem periodu očekuje se finansiranje iz Budžeta TK u iznosu od 2.000.000 KM, a ostalo iz drugih izvora finansiranja (Budžet Grada Živinice, vlastiti prihodi Univerziteta u Tuzli Javno-privatna partnerstva, Budžet FBiH, sredstva od EU i međunarodnih istraživačkih projekata, donacije, kreditna sredstva uz garancije Vlade TK).

4.2. KLJUČNI STRATEŠKI PROJEKTI

Ključni strateški projekat 1. Inovativnim umom do ICT pametnih škola (Pametne škole 2) (veza sa M3.2.1.)

„Inovativnim umom do ICT pametnih škola" ili skraćeno „Pametne škole 2" je prekogranični projekat koji se implementira u okviru INTERREG IPA CBC programa prekogranične saradnje Hrvatska – Bosna i Hercegovina – Crna Gora 2014.-2020. i pripada projektima prioritetne ose "Zaštita okoliša i prirode, poboljšanje prevencije rizika i promocija održive energije i energetske efikasnosti". Projekat će doprinijeti ostvarivanju održivog i ugljen-neutralnog energetskog sistema u projektnoj regiji, a implementiraju ga Centar za razvoj i podršku CRP Tuzla, Tuzlanski kanton i Brodsko-posavska županija (HR). Glavne aktivnosti kojima će se projekat baviti u periodu od 27 mjeseci su: 1) Energetska obnova 33 školska objekta u projektnom području, od čega je 18 objekata u Tuzlanskom kantonu 2) Implementacija inovativnih edukativnih metoda, u cilju proširenja znanja učenika o potrošnji energije, energetske efikasnosti i obnovljivim izvorima energije 3) Prekogranično 4-mjesečno takmičenje osnovnih i srednjih škola u projektnom području u uštedi energije (primjenom ne-investicijskih metoda, tj. promjenom ponašanja), pri čemu će svaka od dvije škole pobjednice (jedna u BPŽ i jedna u TK) kao nagradu dobiti instaliranje centraliziranog sistema upravljanja energijom (CEMS) 4) Dva 4-dnevna seminara za obuku energetskih menadžera za ključne uposlenike 33 škole koje će biti energetske obnovljene, oba sa prekograničnim učešćem.

Očekivani efekti: Projektom će se proizvesti 6.217.693 kWh obnovljive energije, napraviti uštede od 4.217.693 kWh energije u 33 energetske obnovljene školske objekta, doprinijeti smanjenju emisije CO₂ u količini od 1.834 t, te omogućiti kreiranje zelenih radnih mjesta od 1.535 čovjek-mjeseci.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je 3. 629.639,23 KM od čega je sufinansiranje iz Budžeta TK 298.825,85 KM. Europska Unija učestvuje u sufinansiranju projekta sa 3.085.193,33 (85%), dok ostali izvori finansiranja koji dolaze od projektnih partnera iznose 245.620,05 KM.

Ključni strateški projekat 2. Osnivanje javnih predškolskih ustanova u Kalesiji, Sapni, Teočaku i Čeliću (veza sa M2.1.1.)

Strateški projekat osnivanja javnih predškolskih ustanova u Kalesiji, Sapni, Teočaku i Čeliću ima za cilj omogućiti smještaj djece predškolske dobi zaposlenih i nezaposlenih roditelja u predškolske ustanove radi odgoja, obrazovanja te brige o djeci. S obzirom da na području ovih općina ne postoje predškolske ustanove, na ovaj način bi se povećao obuhvat djece predškolskim odgojem, što je izuzetno važno za razvoj djece. Analize ukazuju da obuhvat svim vidovima POO-a i obrazovanja u Bosni i Hercegovini iznosi 14,26% populacije od 0-6 godina (u čemu djeca ispod 3 godine starosti učestvuju sa 9,5% od ukupnog broja obuhvaćene djece). S druge strane obuhvat djece predškolskim odgojem u dobi od 4-6 godina iznosi visokih 93%. Naučna istraživanja u oblastima pedagogije i psihologije potvrđuju da su dugoročni pozitivni efekti ranog institucionalnog obuhvata djece POO-m sljedeći: povećanje obrazovnih rezultata u školi koji su mjerljivi čak do završetka srednje škole; manje napuštanja škole i procesa obrazovanja; značajno smanjenje socioekonomske nejednakosti; manje specijalnih obrazovnih programa u kasnijem školovanju (za djecu sa poteškoćama u učenju i razvoju); poboljšanje govora, pismenosti, samokontrole, ponašanja, emotivnih vještina, matematičkih sposobnosti, samopouzdanja, prilagođavanja novim socijalnim uslovima, itd. Najveći efekat predškolskih programa za djecu od 3-5 godina je u kognitivnom domenu. Upravo ovim projektom će se omogućiti poticajno razvojno okruženje za djecu (uključujući i djecu sa teškoćama u razvoju kao i djecu ranjivih kategorija) i u onim

sredinama TK gdje to do sada nije bilo prisutno. Projekat će omogućiti i roditeljima da svoju budućnost i profesionalni razvoj planiraju u ovim mjestima življenja, čime će se podići kvalitet života a time u uticati na njihov ostanak u navedenim mjestima.

Očekivani efekti: Unapređenjem usluga predškolskog odgoja u općinama TK koje do sada nisu imale ovaj vid usluga će se djeci omogućiti kvalitetnija priprema za školu, a time i bolji rezultati tokom osnovnog i srednjeg obrazovanja. Mjera će olakšati roditeljima da svoju budućnost i profesionalni razvoj planiraju navedenim općinama, čime će se podići kvalitet života, ali i pozitivno utjecati na demografske tokove unutar TK.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je 2.000.000 KM, a u sedmogodišnjem periodu očekuje se finansiranje iz Budžeta TK u iznosu od 700.000 KM, a 1.300.000 KM iz drugih izvora finansiranja (sredstva općina, Budžet FBiH, sredstva od EU i međunarodnih istraživačkih projekata, donacije).

Ključni strateški projekat 3. Izrada prostornog plana za područje Tuzlanskog kantona za period 2026.-2046. godina (veza sa M3.1.1.)

Plansko uređenje prostora je preduslov za očuvanje prostora kao opšteg dobra i kao takvo nužno ga je zaštititi donošenjem planskih dokumenata, kojim bi se definisalo korištenje, zaštita i upravljanje prostorom. S obzirom da postojeći Prostorni plan Tuzlanskog kantona ističe 2025. godine, neophodno je pristupiti pripremama i izradi novog strateškog dokumenta koji se odnosi na prostorno planiranje, odnosno izradu Prostornog plana za područje Tuzlanskog kantona za period 2026.-2046. godina, kao i izradu razvojnih i detaljnih planskih dokumenata u sastavu Prostornog plana Tuzlanskog kantona, u skladu sa Zakonskom o prostornom uređenju i građenju. U okviru projekta neophodno je utvrditi postojeće i planirane namjene korištenja zemljišta Tuzlanskog kantona kao što su: građevinska zemljišta, privredne zone, infrastrukturni sistemi, poljoprivredno i šumsko zemljište, kulturno-historijski i turistički potencijali, prirodne vrijednosti, podaci o zaštiti okoliša, podaci o mineralnim sirovinama i eksploatacionim poljima, klizištima i stepenu stabilnosti terena i drugim podacima unutar Prostornog plana TK.

Očekivani efekti: Upravljanjem prostorom ostvaruju se uslovi za održivi ekonomski i društveni razvoj, kao i za adekvatnu i efikasnu zaštitu okoline, odnosno racionalno korištenje prirodnih i historijskih dobara na načelu integralnog pristupa u planiranju prostora. Obzirom da osnovu planiranja integriranog razvoja Tuzlanskog kantona čini Prostorni plan, izradom Prostornog plana za period 2026.-2046. godina osigurati će se kontinuitet u kvalitetnom i održivom planiranju razvoja Tuzlanskog kantona, u svim njegovim sektorima razvoja (ekonomskom, društvenom i održivom infrastrukturnom razvoju).

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je 750.000 KM, i finansira se u potpunosti iz Budžeta TK.

Ključni strateški projekat 4. Uspostavljanje jedinstvenog informacionog sistema (GIS-a) na području TK (veza sa M3.1.1.)

Cilj projekta je uspostavljanje i održavanje jedinstvenog web geografsko-informacionog sistema (GIS-a) kao podrška razvoju Tuzlanskog kantona, u skladu sa zakonskom obavezom usklađivanja domaćeg zakonodavstva sa INSPIRE direktivama EU. Aktivnosti na uspostavi projekta uzeće svi nosioci nadležni

za pojedine tematske skupine prostornih podataka (sva kantonalna ministarstva i njihove upravne organizacije). U realizaciju projekta biće uključeno Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša TK kao nosilac pripreme projekta, te izabranim nosiocom izrade projekta. Projekat je od opšteg društvenog značaja, a povratni pokazatelji će biti vidljivi kroz poboljšanje protoka informacione mase. Dakle, povrat investicije je indirektan, a očituje se u bržem razvoju opšte društvenog i privredno-ekonomskog razvoja TK. Današnji trendovi vezani za široku raspoloživost geoinformacija imaju direktan uticaj na kvalitet rada svih organizacija, a pogotovo upravnih i onih koji se bave pružanjem usluga građanima, a projekat bi omogućio centralizacija podataka i transparentnu prezentaciju svih podataka putem Interneta.

Projekat za značajan zbog sve veće potrebe za pristupom raspoloživim geoinformacijama od strane svih službenika i ostalih subjekata unutar zakonodavne i izvršne vlasti. To će se postići kroz centralizaciju podataka i uvođenjem jedinstvene metodologije geoinformacione tehnologije u svim organizacijama, koja će poboljšati interakciju službenika u smislu međusobne razmjene informacija, poruka i zadataka te rezultirati bržem donošenju odluka u zahvatima u prostoru. Očekuje se moderna on-line interaktivna WEB GIS aplikacija sa user-friendly korisničkim interfejsom, pretraživanje i analiza podataka po različitim parametrima putem upita ali na različitim korisničkim nivoima.

Realizacijom projekta omogućiti će se brži pristup podacima o korištenju zemljišta Tuzlanskog kantona kao što su podaci o: građevinskom zemljištu, privrednim zonama, infrastrukturnom sistemu, poljoprivrednom i šumsko zemljištu, kulturno-historijskim i turističkim potencijalima i prirodnim vrijednostima, demografskim podacima, administrativnim granicama, zaštiti okoliša, ali i podacima o pokrivenosti zemljišta eksploatacionim poljima, klizištima i stepenu stabilnosti terena, a sve u integraciji sa podacima katastra.

Očekivani efekti: Realizacijom projekat omogućio bi se svim potencijalnim investitorima pristup vrlo bitnim informacijama o odabiru lokacije ili katastarske parcele za gradnju proizvodnog pogona, svim informacija koje se odnose na to da li je predmetna parcela u planskim dokumentima predviđena kao građevinsko zemljište, da li ima ograničavajućih faktora na lokaciji, kao što su klizišta, poplavna područja, ili pak da li je na lokaciji prostorno planskim dokumentima planirana neka druga namjena. Sve navedeno čini poslovno okruženje povoljno za nova ulaganja, a samim time i razvoj privrede. Očekivani rezultat je da GIS sistem postane funkcionalan do 2027. godine.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je 700.000 KM, i finansira se u potpunosti iz Budžeta TK.

Ključni strateški projekat 5. Izgradnja sistema daljinskog grijanja u Gradu Živinice (veza sa M3.2.2.)

Rješavanje problema grijanja u gradovima i općinama Tuzlanskog kantona te ekonomičnost iskorištenja energije nameće se kao obaveza cjelishodnog rješavanju snabdijevanja toplotnom energijom mnogih gradova u BiH pa tako i Živinica. Uz veoma primjetan rast i razvoj grada Živinice na svim poljima, postoje dva značajna infrastrukturna problema, vodosnabdijevanje i toplifikacija grada i prigradskih naselja, još uvijek su ne riješeni. Osim uticaja "velikih" zagađivača sa susjednih gradova/općina (Tuzle i Lukavca), u gradskoj zoni Živinica su locirani brojni zagađivači. U vezi sa raznim mogućnostima snabdijevanja grada toplotnom energijom, u današnjim uslovima je najcjelishodnije centralno snabdijevanje toplotnom energijom iz postrojenja za koje se prema relevantnim kriterijima pokaže da je najpogodnije između svih opcija koje se imaju na raspolaganju. Na

osnovu prethodnog dogovora se početkom 2002. godine pristupilo potpisivanju Protokola kao početnog akta za realizaciju zajedničkog projekta „Toplifikacija gradova Tuzle, Lukavca i Živinica“. Na osnovu potpisanog Protokola Općina Živinice je definisala početni konzum koji bi zadovoljio Živinice za naredni period od 20 do 25 godina, a ujedno se odgovarajućim analizama došlo do podatka o maksimalno predviđenom konzumu od 70 MW. U martu 2005. godine urađen je Investicioni program sa ekonomskom obradom, Projekta toplifikacije grada Živinica (bez obrade sekundarnog dijela), dok je 2011. godine izrađena studija predizvodljivosti toplifikacije grada Živinica.

Ovaj projekat ima namjeru da izvođenjem potrebnih radova pokrene etapnu realizaciju projekata kako bi se za stanovništvo i poslovne subjekte općine Živinice obezbijedila potrebna toplotna energija distribuirana iz Termoelektrane Tuzla. Kako bi se postigao postavljeni cilj, ovaj projekat obuhvata više srodnih i međusobno povezanih grupa aktivnosti i to: sprovođenje javne nabavke radova za provedbu izgradnje sistema daljinskog grijanja za općinu Živinice; izvođenje i nadzor nad izvođenjem radova izgradnje magistralnog vrelovoda dužine 10,5 km i kapaciteta 45 MW; izvođenje i nadzor nad izvođenjem radova izgradnje sekundarne distributivne mreže u općini Živinice.

Očekivani efekti: Obezbjedenjem toplotne energije iz sistema daljinskog grijanja osiguraće se unapređenje kvaliteta života stanovništva i snabdijevanje dijela poslovnih subjekata u gradu Živinice dovoljnim količinama ovog energenta. Također će se smanjiti ogroman pritisak na zrak odnosno umanjiti će se zagađenje zraka koje u zimskim mjesecima dostiže i vrijednosti koje su označene kao visoko nezdrave za boravak ljudi.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je 10.000.000 KM, i očekivanja su da se projekat u narednih 7 godina finansira iz Budžeta TK u iznosu od 1.000.000 KM, dok se iz sredstava elektroprivrede, Grada, UNDP, Fonda za zaštitu okoliša očekuje finansiranje u iznosu od u visini od 9.000.000 KM.

Ključni strateški projekat 6. Business Start Up Fond Tuzlanskog kantona (veza sa M1.1.2.)

Strateški projekat Business Start UP Fond Tuzlanskog kantona kreiran je s ciljem obezbjeđenja lakšeg pristupa kapitalu za pokretanje poslovnih poduhvata, što se naglašava kao jedna od najvećih prepreka u razvoju poduzetništva u Bosni i Hercegovini. Projekat obuhvata uspostavu grant sheme i kreditno-garantne linije za nove poslovne poduhvate za osobe sa područja Tuzlanskog kantona, te provođenje programa unapređenja poduzetničkih vještina (putem edukacija, mentorskih programa, savjetodavnih sastanaka i sl.) u cilju stvaranja uslova za samozapošljavanje i pokretanje novih poslovnih poduhvata.

Projektom je planirana realizacija poslovnih edukacija iz nekoliko oblasti koje su od značaja za pokretanje i razvoj vlastitog poslovnog poduhvata, sa akcentom na pripremu poslovnih planova. Najbolje ocijenjene poslovne ideje, dobivaju grant i kreditna finansijska sredstva za pokretanje i opremanje vlastitog poslovnog poduhvata, te finansijska sredstva za sufinansiranje vlastitog i novog zapošljavanja. Kao dodatni aspekt projekta ističe se i program podrške opstanku novih poslovnih poduhvata, koji obuhvata kreiranje marketinške podrške u cilju obezbjeđenja vidljivosti novih poslovnih poduhvata na tržištu Tuzlanskog kantona, te mentorska podrška koja će novim poduzetnicima biti pružena u cilju opstanka poslovnih poduhvata. Projekat obuhvata snažne aktivnosti promocije, te uspostavljanje partnerstva sa Ekonomskim fakultetom na realizaciji programa edukacije i pripreme poslovnih planova, sa Udruženjem NERDA na realizaciji kreditno-garantne linije te sa J.U. Službom za zapošljavanje TK na animiranju učesnika i obezbjeđenju sredstava za sufinansiranje poreza

i doprinosa novozaposlenih osoba. Također će se uspostaviti saradnja sa subjektima poduzetničke infrastrukture, komorama i udruženjima privrednika sa područja Tuzlanskog kantona kako bi njihovi predstavnici bili uključeni u program edukacija i svojim znanjem i iskustvima doprinijeli kvalitetu projekta.

Očekivani efekti: Projekat doprinosi razvoju poduzetničkog duha i unapređenju poduzetničkih vještina i znanja, te se njegovom implementacijom direktno utiče na povećanje zaposlenosti stanovništva i povećanje broj subjekata male privrede na Tuzlanskom kantonu. Projekat, također, doprinosi boljoj saradnji između javne uprave, obrazovnih institucija, nevladinog i privrednog sektora, što u konačnici utiče i na unapređenje kvaliteta javnih usluga i implementacije zajedničkih aktivnosti i projekata između javnog i privatnog sektora.

Indikativni financijski okvir: Ukupna vrijednost projekta za period 2021.-2027. godina iznosi 2.475.000 KM, od čega će 375.000 biti potrebno planirati u vidu grant sredstava iz Budžeta TK, 1.500.000 u vidu subvencioniranih kreditnih sredstava, 375.000 KM za sufinansiranje zapošljavanja od strane Federalnog zavoda za zapošljavanje, te će se nastojati obezbijediti dodatna sredstva iz donatorskih izvora u visini od 500.000 za finansiranje mentorskih usluga i promotivnih aktivnosti novih poslovnih poduhvata.

Ključni strateški projekat 7. Jačanje administrativnih kapaciteta u cilju provedbe projekata po modelu javno-privatnog partnerstvo (veza sa M1.1.4.)

Kantonalna i lokalne vlasti Tuzlanskog kantona prepoznale su model javno-privatnog partnerstva kao jedan dinamičan razvojni proces koji može poslužiti kao efikasno sredstvo za uspostavljanje saradnje između javnog i privatnog sektora na realizaciji razvojnih projekata, a u svrhu unapređenja kvalitete života stanovnika Tuzlanskog kantona i doprinosa cjelokupnom privrednom razvoju Kantona. U situaciji kada su budžetska sredstva ograničena ili nedostupna, implementacija projekata po modelu JPP-a omogućava privlačenje stranih i domaćih investicija i stvaranja osnove za veći zamah u oblasti značajnijih infrastrukturnih razvojnih projekata na prostoru Kantona. S obzirom da nova EU investiciona politika potiče investicije privatnog sektora, neophodno je poboljšati znanje i kapacitete u ovoj oblasti, te razmijeniti iskustva sa partnerima iz EU koji su uspješno implementirali JPP projekte. Ministarstvo privrede Tuzlanskog kantona je u okviru izrade prvog Zbirnog pregleda potencijalnih JPP projekata identificiralo više od 40 potencijalnih JPP projekata sa lokalnog i kantonalnog nivoa čija je ukupna vrijednost blizu 340 miliona konvertibilnih maraka, te je u cilju njihove uspješne implementacije neophodno dalje jačanje administrativnih kapaciteta u Tuzlanskom kantonu.

Projekat jačanja administrativnih kapaciteta u Tuzlanskom kantonu obuhvata aktivnosti na upoznavanju sa institucionalnim okvirom i praksom u oblasti javno-privatnog partnerstva u državama članicama EU, razmjeni iskustava u području identifikacije potencijalnih projekata, aktivno učestvovanju u procesu pripreme i ugovaranja projekata po modelu JPP, te bi od strane eksperata iz država članica EU bila izvršena procjena institucionalnog okvira za JPP u Tuzlanskom kantonu, u cilju davanja preporuka i daljeg unapređenja okvira za realizaciju investicija po modelu JPP-a.

Očekivani efekti: Projekat doprinosi jačanju administrativnih kapaciteta kantonalnih i lokalnih javnih tijela, usvajanju novih vještina i znanja, te kreiranju alata u cilju kvalitetnije pripreme i provedbe projekata po modelu JPP-a. Realizacijom projekta omogućiti će se obezbjeđenje sredstava za prioritetne infrastrukturno-razvojne projekte od značaja za Tuzlanski kanton. Projekat direktno doprinosi kreiranju administrativnih preduslova za privlačenje novih investicija kako bi stanovnicima

Kantona bilo omogućeno korištenje većeg broja, sadržajnijih i kvalitetnijih javnih usluga u oblasti zdravstva, obrazovanja, sporta, komunalnih i drugih javnih usluga.

Indikativni finansijski okvir: Procijenjena ukupna vrijednost projekta iznosi 500.000 KM, a ista bi bila obezbijedena kroz Twinning instrument Evropske unije za institucionalnu saradnju između javnih uprava država članica EU i država korisnica.

Ključni strateški projekat 8. Opremanje općinskih i gradskih struktura civilne zaštite (veza sa M2.5.1.)

Svrha projekta „Opremanje općinskih i gradskih struktura civilne zaštite“ je nabavka i opremanje struktura civilne zaštite sa odgovarajućim materijalno-tehničkim sredstvima i opremom radi preduzimanja odgovarajućih mjera u akcijama zaštite i spašavanja. Aktivnosti projekta će obuhvatiti jačanje strukture civilne zaštite u svim općinama i gradovima Tuzlanskog kantona i na taj način povećati spremnost jedinica Civilne zaštite da adekvatno i najkraćem roku odgovore na pojavu prirodnih i drugih opasnosti u smanje njihov negativan uticaj na živote i imovinu ljudi i privrednih subjekata na Tuzlanskom kantonu.

Pored zaštite života i imovine građana Tuzlanskog kantona, unaprijeđeni kapaciteti će omogućiti smanjenje reprezentativnih rizika i za privredne subjekte koji djeluju na području TK, čime se stvara povoljnije okruženje za privlačenje novih investicija i povećanje postojećih ekonomskih aktivnosti. Ovim projektom se povećava sigurnost građana i društvene infrastrukture, čime se direktno utiče na poboljšanje kvalitete života i odluke da građani, a naročito mladi, planiraju svoju budućnost u TK.

Očekivani efekti: Pored pozitivnih efekata na ekonomski i društveni razvoj, jačanje kapaciteta struktura CZ omogućava i kvalitetnije preventivno djelovanje na pojavu reprezentativnih rizika uzrokovanih od prirodnih i drugih opasnosti i na taj način se direktno utiče na očuvanje prirodnih resursa.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je 1.050.000 KM, i u potpunosti bi se finansirao iz drugih izvora finansiranja, odnosno sredstva iz Fonda za posebne naknade za zaštitu od prirodnih i drugih nesreća u FBiH.

Ključni strateški projekat 9. Izrada i implementacija Strategije o uključivanju i podršci djece sa posebnim potrebama u osnovnim i srednjim školama (veza sa M2.1.2.)

Iz perspektive inkluzivnog modela obrazovanja osnovne i srednje škole u TK, ne zaostajući za FBiH i BiH, unatoč infrastrukturnim ulaganjima, još uvijek rade u lošim ili neodgovarajućim prostornim i materijalnim uslovima s jedne strane, niti su nastavnici i drugo školsko osoblje adekvatno obučeni za rad sa djecom kojima je potrebna podrška u učenju. Upravo ovakvo stanje je rezultat neplanskog pristupa inkluzivnom obrazovanju, odnosno nepostojanje jasnih strateških pravaca koji bi omogućili akterima osnovnog i srednjeg obrazovanja jasne smjernice u kojem pravcu razvijati kapacitete i inkluzivnu nastavu pretočili u svakodnevnu pozitivnu praksu. Strategijom bi se stvorili okviri za unapređenje kapaciteta (ljudskih i infrastrukturnih) za veći obuhvat djece sa posebnim potrebama osnovnim i srednjim obrazovanjem, što podrazumijeva angažovanje asistenata u nastavi za djecu koja zahtijevaju takvu vrstu podrške.

Cilj projekta je izrada i implementacija strategije koja će omogućiti dostupnost i kvalitetnije obrazovanje djece sa posebnim potrebama u redovnim osnovnim i srednjim školama.

Očekivani efekti: Očekivani efekat mjere ogleda se i u tome da djeca sa posebnim obrazovnim potrebama razvijaju svoj puni potencijal kroz kvalitetnu podršku, da su bliži ostvarenju samostalnog i polusamostalnog življenja, čime se povećava kvalitet ne samo njihovog života, već i života porodice i osoba koje se direktno brinu o njima.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je 800.000 KM, od čega se očekuje finansiranje iz Budžeta TK u iznosu od 300.000 KM, a 500.000 KM iz drugih izvora finansiranja (Budžet FBiH, sredstva od EU i međunarodnih istraživačkih projekata, donacije).

Ključni strateški projekat 10. Planinarska transverzala „Put Srebreničke povelje“ (veza sa M1.3.2.)

Planinarska transverzala „Put Srebreničke povelje“ nije samo staza, to je pečat 1000-godišnje bosanske državnosti. Ova transverzala uključuje brojne historijske, prirodne i društvene znamenitosti Bosne i Hercegovine. Transverzala nudi široj klijenteli dio bosanske historije, geografije, prirodnih ljepota, planinarenja, bosanske kuhinje, narodnih običaja, bosanske arhitekture, seoske domaće hrane, čistih voda i zraka i mirisnih šuma. Volonteri iz 6 planinarskih društava Tuzlanskog kantona svake godine rade na uređivanju staze, a to su: PD „Konjuh“ Tuzla, PD „Majevisa“ Srebrenik, PD „Poštar“ Tuzla, PD „Drenik“ Živinice, PD „Miljkovac“ Kladanj i PD „Varda“ Banovići. Dionica transverzale Srebrenik-Krivaja je od 2018. godine u zvaničnoj upotrebi. Godišnja posjećenost transverzali i njenim dionicama je cca. 3000-4000 planinara, a od toga broj prenoćišta se mjeri oko 40 % ili preko 1000 prenoćišta. Dionica povezuje slijedeće gradove/općine: Srebrenik, Tuzla, Kalesija, Živinice, Kladanj i Banovići. Ujedno povezuje 7 planinarskih domova. Dionica Srebrenik – Krivaja koje je dužine 60 km je završena, ali je i dalje neophodno njeno održavanje, popravak i dopune u svrhu kvalitetnijeg sadržaja. Naime, u okviru transverzale planirano je otvaranje prenoćišta u ruralnim područjima u privatnom smještaju, a za strane planinare i smještaj u hotelima u Srebreniku, Tuzli, Živinicama, Kladnju i Banovićima. Uz navedeno, na godišnjem nivou je potrebno redovno uređivati staze i upravljati transverzalom.

Očekivani efekti: Realizacija ovog projekta dovesti će do povećanog broja dolaska domaćih i stranih planinara kao turista. Transverzala će indirektno povezati ostale uslužne djelatnosti: hotelijerstvo, gastronomija, prevoz - avionski i drumski i trgovinu. Posebno, prilika je da indirektno razvijamo Aerodrom Tuzla dolaskom planinara iz Evrope. Prakticiranje naše historije i kulture preko transverzale je dalekosežan i strateški značaj, finansijski nemjerljiv, ali dugoročno održiv u svrhu društvenih odnosa na Balkanu.

Indikativni finansijski okvir: Ukupna vrijednost projekta je procijenjena na 390.000 KM od čega će 210.000 KM odnosno 54% biti finansirano iz Budžeta Kantona, a 46% iz ostalih izvora.

5. INDIKATIVNI FINANSIJSKI OKVIR

Indikativni finansijski okvir implementacije Strategije razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021.-2027. godina sadrži pregled finansijskog okvira prema strateškim ciljevima, prioritetima, mjerama kao i strateškim projektima u navedenom planskom periodu (Tabela 32).

Tabela 33. Indikativni finansijski okvir implementacije Strategije razvoja TK za period 2021.-2027. godina

INDIKATIVNI FINANSIJSKI OKVIR STRATEGIJE RAZVOJA TUZLANSKOG KANTONA ZA PERIOD 2021.-2027. GODINA						
Oznaka strateškog cilja, prioriteta i mjere	Udio u ukupnom iznosu (%)	Ukupno (u 000 KM)	Budžet institucije (u 000 KM)	Ostali izvori		
				Iznos (u 000 KM)	Naziv potencijalnog izvora	
1.	STRATEŠKI CILJ 1. DINAMIČAN I ODRŽIV EKONOMSKI RAZVOJ U POVOLJNOM POSLOVNOM OKRUŽENJU	43,90%	356.603.870	170.583.720	186.020.150	
1.1.	Konkurentan poslovni sektor na pravcu zelene tranzicije i digitalne transformacije	12,78%	103.811.800	35.011.720	68.800.150	
1.1.1.	Podrška razvoju industrije i rudarstva		2.820.000	2.320.000	500.000	EU, ostali izvori
1.1.2.	Unapređenje poslovanja privrednih subjekata na području Tuzlanskog kantona		20.890.000	16.000.000	4.890.000	EU 27%, JLS 73%
KSP_6	Business Start Up Fond Tuzlanskog kantona		2.475.000	375.000	2.100.000	
1.1.3.	Razvoj poslovne infrastrukture na području Tuzlanskog kantona		22.993.760	6.650.000	16.343.760	EU, JLS
SP_7	Formiranje Naučno- Tehnoloških parkova u Tuzli i Živicama		700.000	500.000	200.000	EU, JLS
1.1.4.	Podrška novim investicijama putem primjene modela javno-privatnog partnerstva		2.190.000	940.000	1.250.000	EU, Grad Živnice, FBiH
KSP_7	Jačanje administrativnih kapaciteta u cilju provedbe projekata po modelu javno- privatnog partnerstvo		500000	0	500.000	
1.1.5.	Unapređenje zapošljavanja na području TK		54.918.040	9.101.720	45.816.390	Federalni Zavod za zapošljavanje
1.2.	Razvoj održivog konkurentnog i dinamičnog sektora poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva	25,98%	211.053.000	110.803.000	100.250.000	
1.2.1.	Zaštita i uređenje poljoprivrednog zemljišta		7.350.000	5.950.000	1.400.000	EU, ostali izvori
1.2.2.	Direktne i novčane podrške poljoprivrednim proizvođačima u oblasti biljne i animalne proizvodnje		169.617.700	82.117.700	87.500.000	FBiH
1.2.3.	Uspostavljanje ekonomski održivog i ekološki prihvatljivog upravljanja šumama		21.500.000	14.000.000	7.500.000	EU 40%, JP Šume TK 60%
1.2.4.	Podrška održivom ruralnom		9.718.240	6.988.240	2.730.000	F BiH

	razvoju					
1.2.5.	Savjetodavne, stručne i ostale usluge podrške razvoju poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede		2.867.060	1.747.060	1.120.000	-
1.3.	Razvoj i promocija održivog turizma Tuzlanskog kantona	4,46%	36.239.000	20.169.000	16.070.000	
1.3.1.	Inoviranje postojećih i razvoj novih atraktivnih sadržaja turističke ponude sa posebnim akcentom na razvoj smještajnih kapaciteta		5.900.000	4.500.000	1.400.000	Turistička zajednica TK
1.3.2.	Razvoj turističke infrastrukture i poticanje investicije u turizmu		25.700.000	13.480.000	12.220.000	EU, JLS
KSP_10	Planinarska transverzala „Put Srebreničke povelje“		390.000	210.000	180.000	
1.3.3.	Promocija i brendiranje Tuzlanskog kantona kao poželjne turističke destinacije		2.639.000	1.689.000	950.000	Turistička zajednica TK, Budžeti JLS, ostali donatori
1.3.4.	Razvoj ljudskih potencijala i destinacijskog menadžmenta kroz Turističku zajednicu TK		2.000.000	500.000	1.500.000	EU, Turistička zajednica TK
1.4.	Djelotvorna, otvorena i odgovorna javna upravna	0,68%	5.500.000	4.600.000	900.000	
1.4.1.	Unaprjeđivati transparentnost u upravljanju javnim finansijama		500.000	350.000	150.000	EU
1.4.2.	Povećavati efikasnost pravosudnog sistema		1.000.000	500.000	500.000	EU
1.4.3.	Razvijati efikasan sistem prevencije i borbe protiv korupcije		3.500.000	3.500.000	0	-
1.4.4.	Horizontalna i vertikalna koordinacija postupanja u procesima upravljanja integriranim razvojem Kantona		500.000	250.000	250.000	-
2.	STRATEŠKI CILJ 2. RAZVIJEN INKLUZIVNI I PROSPERITETNI DRUŠTVENI SEKTOR SA JEDNAKIM PRAVIMA ZA SVE GRAĐANE	28,41%	230.783.630	169.456.630	61.327.000	
2.1.	Unapređenje i modernizacija obrazovanja i nauke	5,20%	42.210.000	20.360.000	21.850.000	
2.1.1.	Izgradnja i proširivanje kapaciteta javnih predškolskih ustanova		2.200.000	700.000	1.500.000	Ostali izvori
KSP_2	Osnivanje javnih predškolskih ustanova u Kalesiji, Sapni, Teočaku i Čeliću		2.000.000	700.000	1.300.000	
2.1.2.	Poboljšati kvalitet osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja		1.300.000	900.000	400.000	Ostali izvori

KSP_9	Izrada i implementacija Strategije o uključivanju i podršci djece sa posebnim potrebama u osnovnim i srednjim školama		700.000	300.000	400.000	
2.1.3.	Digitalizacija i informatizacija osnovnog i srednjeg obrazovanja		360.000	360.000	0	-
2.1.4.	Unapređenje digitalizacije visokog obrazovanja		3.100.000	1.400.000	1.700.000	EU, ostali izvori
2.1.5.	Unapređenje prostornih kapaciteta Univerziteta u Tuzli		33.000.000	15.400.000	17.600.000	Ostali izvori
SP_4	Izgradnja Kampusa Univerziteta u Tuzli		30.000.000	14.000.000	16.000.000	
2.1.6.	Unapređenje naučno-istraživačkog rada		2.000.000	1.500.000	500.000	Ostali izvori
2.1.7.	Unapređenje sistema obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja		250.000	100.000	150.000	Ostali izvori
2.2.	Razvoj savremenog sistema zdravstvene zaštite	6,64%	53.927.000	32.500.000	21.427.000	
2.2.1.	Jačanje materijalno-tehničkih i ljudskih kapaciteta zdravstvenih ustanova		40.500.000	30.500.000	10.000.000	Ostali izvori
SP_6	Uspostava Centra urgentne medicine pri JZU UKC Tuzli		40.000.000	30.000.000	10.000.000	
2.2.2.	Prevenција i suzbijanje zaraznih i drugih bolesti.		3.000.000	2.000.000	1.000.000	EU, ostali izvori
2.2.3.	Informatizacija i digitalizacija sistema zdravstvene zaštite.		10.427.000	0	10.427.000	Ostali izvori
2.3.	Unapređenje sistema socijalne zaštite i položaja ranjivih grupa stanovništva	13,40%	108.869.630	101.469.630	7.400.000	
2.3.1.	Podržati socijalnu uključenost marginaliziranih grupa i bolju ciljanost socijalne zaštite.		28.400.000	23.000.000	5.400.000	Ostali izvori
2.3.2.	Podrška jačanju socijalno-društvenih programa, socijalnog rada i pronatalitetnih mjera i politika		11.999.630	10.499.630	1.500.000	Ostali izvori
2.3.3.	Jačanje saradnje javnog i nevladinog sektora.		2.300.000	1.800.000	500.000	Ostali izvori
2.3.4.	Jačanje institucionalnih kapaciteta u području implementacije politike prema mladima		5.000.000	5.000.000	0	-
2.3.5.	Unapređenje statusa boračke populacije na području TK		61.170.000	61.170.000	0	-
2.4.	Poticati i razvijati sportsko-kulturne aktivnosti	1,86%	15.127.000	15.127.000	0	
2.4.1.	Unapređenje uslova za razvoj i bavljenje sportom		5.000.000	5.000.000	0	-
2.4.2.	Unapređenje sistema rada sportskih organizacija na		2.000.000	2.000.000	0	-

	području Tuzlanskog kantona					
2.4.3.	Unapređenje uslova za kulturno-historijski razvoj		8.127.000	8.127.000	0	-
2.5.	Unapređenje javne sigurnosti i održivo upravljanje rizicima od prirodnih i drugih nesreća	1,31%	10.650.000	0	10.650.000	
2.5.1.	Jačanje kapaciteta općina i gradova za pružanje odgovora na prirodne i druge nesreće te ublažavanje i otklanjanje direktnih posljedica prirodnih i drugih nesreća		3.150.000	0	3.150.000	Sredstva posebne naknade za zaštitu od prirodnih i drugih nesreća u FBiH
KSP_8	Opremanje općinskih i gradskih struktura civilne zaštite		1.050.000	0	1.050.000	Sredstva posebne naknade za zaštitu od prirodnih i drugih nesreća u FBiH
2.5.2.	Unapređenje stanja lične i imovinske sigurnosti i zaštite ljudskih prava na području Tuzlanskog kantona		7.500.000	0	7.500.000	Ostali izvori
3.	STRATEŠKI CILJ 3 RESURSNO EFIKASAN I ODRŽIV INFRASTRUKTURNI RAZVOJ	27,69%	224.984.860	54.722.340	170.262.520	
3.1.	Unapređenje zaštite okoliša, komunalne infrastrukture i planskog korištenja prirodnih resursa i prostora	11,03%	89.640.860	39.172.340	50.468.520	
3.1.1.	Izrada planske dokumentacije i informacionih sistema za efikasno korištenje prostora i za zaštitu okoliša		1.520.000	1.520.000	0	-
KSP_3	Izrada prostornog plana za područje Tuzlanskog kantona za period 2026.-2046. godina		750.000	750.000	0	
KSP_4	Uspostavljanje jedinstvenog informacionog sistema (GIS-a) na području TK		700.000	700.000	0	
3.1.2.	Uspostava funkcionalnog sistema upravljanja otpadom		3.000.000	3.000.000	0	-
3.1.3.	Proširenje postojećeg sistema monitoringa zraka		500.000	500.000	0	
3.1.4.	Izgradnja nove i modernizacija postojeće vodne infrastrukture		84.620.860	34.152.340	50.468.520	EU sredstva, Budžeti JLS
SP_5	Zaštita akumulacije jezera Modrac – I Faza		17.000.000	0	17.000.000	EU sredstva
3.2.	Povećanje energetske efikasnosti	7,37%	59.846.000	11.800.000	48.046.000	EU sredstva, Budžeti JLS
3.2.1.	Poticanje korištenja obnovljivih izvora energije i mjera energetske efikasnosti u javnim objektima		26.846.000	1.300.000	25.546.000	

3.2.2.	Unapređenje energetske efikasnosti stambenog i saobraćajnog sektora		7.000.000	3.500.000	3.500.000	Kreditna sredstva JLS, EU, ostali izvori
KSP_1	Inovativnim umom do ICT pametnih škola (Pametne škole 2)		3.629.640	298.830	3.330.810	EFRR i IPA II fondova Evropske unije u okviru INTERREG IPA CBC
3.2.3.	Proširenje mreže snabdijevanja toplotnom energijom u daljinskom sistemu grijanja		26.000.000	7.000.000	19.000.000	JP Elektroprivreda, Općine/gradovi, Fond za zaštitu okoliša, UNDP, EU, Sufinansiranje građana
KSP_5	Izgradnja sistema daljinskog grijanja u Gradu Živinice		10.000.000	1.000.000	9.000.000	JP Elektroprivreda, JLS, građani, UNDP, Fond za zaštitu okoliša
3.3.	Modernizacija saobraćajne infrastrukture	9,29%	75.498.000	3.750.000	71.748.000	
3.3.1.	Izgraditi mrežu autocesta/brzih cesta na području Tuzlanskog kantona		50.000	50.000	0	Budžet F BiH
SP_1	Izgradnja autoceste/brze ceste Tuzla-Brčko-Orašje (rijeka Sava), kao dijela autoceste/brze ceste Sarajevo-Tuzla-Beograd		800.000.000	0	800.000.000	Budžet Federacije BiH i JP Autoceste FBiH
SP_2	Izgradnja brze ceste Zvornik-Tuzla-Doboj		800.000.000	0	800.000.000	Budžet Federacije BiH i JP Autoceste FBiH
SP_3	Izgradnja dionice magistralne ceste M-18 Šiški Brod – Kladanj		616.000.000	0	616.000.000	Budžet Federacije BiH i JP Ceste FBiH
3.3.2.	Izgraditi mrežu regionalnih cesta na području Tuzlanskog kantona		46.390.000	50.000	46.340.000	JU Direkcija regionalnih cesta TK
3.3.3.	Jačati infrastrukturu zračnog saobraćaja	3,58%	29.058.000	3.650.000	25.408.000	Kreditna sredstva, Budžet FBiH, JPP i ostali izvori
	UKUPNO STRATEGIJA		812.372.360	394.762.690	417.609.670	
	% učešća izvora sredstava		100,00%	48,59%	51,41%	

Tabela 34. Indikativni finansijski okvir implementacije Strategije razvoja TK za period 2021.-2027. godina po izvorima

PREGLED PO IZVORIMA (iznosi u KM i procenti)			
Budžetska sredstva	Kreditna sredstva	Sredstva EU	Ostale donacije
u 000 KM	u 000 KM	u 000 KM	u 000 KM
394.762,70	28.908,00	122.122,30	266.579,40
48,59%	3,56%	15,03%	32,81%

* Struktura učešća finansiranja (u %) prioriteta i strateških ciljeva u ukupnom iznosu finansiranja strateškog dokumenta.

** Struktura finansiranja po izvorima finansiranja.

6. OKVIR ZA PROVOĐENJE, PRAĆENJE, IZVJEŠTAVANJE I EVALUACIJU STRATEGIJE RAZVOJA

Poštivajući odredbe regulatornog okvira za planiranje i upravljanje razvojem, prije svega Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH, Tuzlanski kanton ispunio je sve zakonske odredbe u kontekstu uspostave sistema za efikasno upravljanje razvojem. Formalnu funkciju tijela za razvojno planiranje i upravljanje razvojem na nivou Tuzlanskog kantona ima Odjeljenje za razvoj u okviru Ministarstva privrede Tuzlanskog kantona, dok su uspostavljena i funkcionalna druga tijela odnosno koordinacioni i participativni mehanizmi - Kantonalni odbor za razvoj i Vijeće za razvojno planiranje i upravljanje razvojem Kantona. U svrhu efikasne implementacije, ali praćenja ostvarenja i izvještavanja o realizaciji Strategije razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021.-2027. godina neophodno je u narednom planskom periodu osigurati bolju horizontalnu koordinaciju i raditi na osnaživanju uloge pojedinačnih ministarstava i drugih kantonalnih tijela u procesu razvojnog planiranja i upravljanja razvojem. Navedeno će se dijelom osigurati i kroz primjenu Uredbe o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji Bosne i Hercegovine, a koja će osigurati jedinstven pristup u izradi trogodišnjih i godišnjih planova rada, kao i godišnjih izvještaja o radu svih organa javne uprave uz usaglašavanje programa rada sa planovima vezanim za provedbu Strategije. Time će se doprinijeti i aktivnijoj ulozi ministarstava i drugih organa uprave Tuzlanskog kantona u planiranju, praćenju, implementaciji i izvještavanju o realizaciji strateških intervencija.

Od posebnog značaja biti će i uspostava funkcionalnog sistema praćenja ostvarenja definisanih indikatora u ministarstvima i drugim organima uprave Tuzlanskog kantona i jedinica lokalne samouprave na nivou TK, kako bi se osiguralo efikasno dostignuća strateških intervencija, a time i poduzimanje korektivnih akcija i/ili korigiranje definisanih indikatora.

6.1. IMPLEMENTACIJA

Implementacija Strategije razvoja propisana je Zakonom o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH, kao i Uredbom o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji BiH.

U skladu sa Uredbom o izradi strateških dokumenata u FBiH za strategiju razvoja kantona, tijelo za poslove razvojnog planiranja i upravljanja razvojem, u skladu sa principima izrade strateških dokumenata u FBiH, koordinira izradu akcionog plana svake planske godine po principu 1+2. Navedeni akcioni plan je osnova izrade smjernica za trogodišnje planiranje.

Uredba o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji BiH propisuje izradu i usvajanje trogodišnjih i godišnjih planova rada organa uprave, uključujući i one na kantonalnom nivou. Uredbom je definisan proces izrade i usvajanja trogodišnjih i godišnjih planova rada, godišnjih izvještaja o radu te godišnjeg izvještaja o razvoju uz definisane nosioce i rokove.

Proces trogodišnjeg planiranja rada započinje izradom Smjernica za trogodišnje planiranje koje priprema premijer Tuzlanskog kantona u saradnji sa Odjeljenjem za razvoj Tuzlanskog kantona. Proces izrade i usvajanja Smjernica usklađen je sa izradom Akcionog plana za implementaciju Strategije razvoja Tuzlanskog kantona, koji se izrađuje svake planske godine po principu 1+2, a čiju izradu koordinira navedeno Odjeljenje. Trogodišnji plan rada kantonalnih organa uprave je implementacioni dokument koji operacionalizira strateške ciljeve, prioritete i mjere iz Strategije razvoja TK u skladu s

nadležnostima organa uprave te predstavlja osnovu za izradu Dokumenta okvirnog budžeta i Programa javnih investicija Tuzlanskog kantona. *Trogodišnji plan rada* se usvaja svake godine, a prilikom izrade istog preuzimaju se mjere iz Strategije razvoja sa pripadajućim indikatorima, kao i polazne i ciljne vrijednosti indikatora za svaku godinu trogodišnjeg perioda. Definisane mjere iz Strategije razvoja su programi u trogodišnjem planu rada, dok se svaki program u trogodišnjem planu rada utvrđuje i kao program u Dokumentu okvirnog budžeta (DOB-u) sa dodijeljenom šifrom. U odnosu na svaku utvrđenu mjeru ili program utvrđuju se aktivnosti/projekti čija realizacija u trogodišnjem periodu doprinosi ostvarenju mjere, prioriteta i strateškog cilja iz Strategije razvoja.

Godišnji plan rada je provedbeni dokument koji, pored redovnih aktivnosti sadrži i aktivnosti na godišnjem nivou koje će se poduzimati kako bi se implementirali strateški ciljevi, prioriteta i mjere iz usvojenih strateških dokumenata. Godišnji plan rada se priprema na osnovu usvojenih trogodišnjih planova. U godišnji plan rada kantonalni organi uprave preuzimaju odabrane programe iz trogodišnjeg plana rada.

6.2. MONITORING I IZVJEŠTAVANJE

Član 14. stav (1) Uredbe o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji BiH propisuje monitoring kao sistematično i kontinuirano prikupljanje, analiziranje i korištenje podataka i indikatora radi mjerenja napretka realizacije strateških i implementacionih dokumenata, u svrhu poduzimanja odgovarajućih mjera radi eventualnih korekcija i izvještavanja o ostvarenim rezultatima. Zakon o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH, kao i navedena Uredba propisuju obavezu monitoringa realizacije trogodišnjeg plana rada, odnosno godišnjeg plana rada, kao i izvještavanje svake organizacione jedinice u kantonalnom organu uprave. U procesu monitoringa uspostavljaju se i redovno ažuriraju elektronske evidencije indikatora ostvarenja strateških ciljeva, prioriteta i mjera iz strateških dokumenata, te indikatora iz godišnjeg plana rada, i navedene evidencije ujedno su osnov za izradu godišnjeg izvještaja o radu kao i izvještaja o razvoju Tuzlanskog kantona.

Godišnji izvještaj o radu je implementacioni dokument koji sadrži pregled i analizu izvršenja programa (mjera) i aktivnosti/projekata iz godišnjeg plana rada kantonalnog organa uprave i priprema se s ciljem praćenja provođenja planiranih programa (mjera) i aktivnosti/projekata i ocjene doprinosa u ostvarivanju glavnog programa kantonalnog organa uprave. U godišnjem izvještaju o radu precizno se navodi jesu li i u kojoj mjeri izvršene planirane aktivnosti iz godišnjih programa rada, ostvareni očekivani rezultati, utrošena planirana sredstva za izvršenje aktivnosti, i za eventualno neizvršavanje, navode se razlozi za neizvršenje ili objašnjenje za djelomično izvršavanje.

Na nivou Tuzlanskog kantona godišnje izvještaje o radu izrađuju svi kantonalni organi uprave a Ured Vlade Tuzlanskog kantona zadužen je za objedinjavanje navedenih izvještaja i izradu jedinstvenog izvještaj o radu Vlade Tuzlanskog kantona i to najkasnije do 15. februara tekuće godine za prethodnu godinu.

Izveštaj o razvoju Tuzlanskog kantona je implementacioni dokument kojim se na godišnjem nivou prikazuje stepen implementacije, opšti razvojni trendovi kao i napredak u ostvarenju strateških ciljeva iz Strategije razvoja Tuzlanskog kantona. Izveštaj o razvoju izrađuje Odjeljenje za razvoj Ministarstva privrede Tuzlanskog kantona koje ujedno vrši i koordinaciju procesa monitoringa, evaluacije i izvještavanja o realizaciji Strategije.

Za monitoring i izvještavanje o implementaciji Strategije razvoja Tuzlanskog kantona značajno je i kantonalno Vijeće za razvoj koje razmatra godišnji izvještaj o razvoju, daje preporuke za unapređenje implementacije Strategije te time direktno utječe i na kvalitetu pripremljenog izvještaja.

Vlada Tuzlanskog kantona zadužena je za usvajanje Izvještaja o razvoju, koje je uz godišnje izvještaje o radu objavljuje na zvaničnoj na web stranici Vlade.

6.3. EVALUACIJA

Evaluacija je proces kojim se određuje vrijednost i značaj intervencije, odnosno programa, projekta ili sveukupne strategije razvoja, prema unaprijed definisanim kriterijima. Zakon o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH, kao i Uredba o evaluaciji strateških dokumenata u Federaciji BiH, definisali su proces evaluacije strateških dokumenata u Federaciju BiH te u skladu sa navedenim, za strateške dokumente na nivou kantona obavezna je evaluacija u toku.

Evaluacija u toku se provodi s ciljem utvrđivanja stepena implementacije strateških dokumenata, ostvarivanja, te efektivnosti i efikasnosti planiranih mjera i direktnih rezultata prema zacrtanim ciljevima i očekivanjima, kao i sumiranja rezultata i obezbjeđenja ulaznih elemenata za slijedeće strateške dokumente. Evaluacija u toku se provodi obavezno u predzadnjoj godini implementacije strateških dokumenata u Federaciji, a postignuti rezultati dostupni su i koriste se u toku izrade novih strateških dokumenata. U 2026. godini, koja je pretposljednja godina implementacije Strategije razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021.-2027. godina putem nezavisnog evaluatora izvršiti će se evaluacija u toku. Evaluaciju u toku moguće je uraditi i na polovini perioda implementacije Strategije odnosno 2024.godine ukoliko se utvrdi potreba, a prvenstveno radi praćenja ostvarenja ciljeva, prioriteta i mjera zacrtanih Strategijom razvoja.

Tabela 35. Pregled aktivnosti i odgovornosti za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja Tuzlanskog kantona

Osnovne aktivnosti i odgovornosti za provođenje, praćenje, izvještavanje i evaluaciju strategije razvoja	
Aktivnosti ^(*)	Nadležnost (ko?)
Priprema/ažuriranje Kalendara aktivnosti nadležnog tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK	Nosilac procesa: Pomoćnik ministra za razvoj (rukovodilac Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK) Učesnici procesa: Ostali službenici Odjeljenja za razvoj Ministarstva privrede Tuzlanskog kantona (Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK) u saradnji sa KOR-om
Priprema mehanizama i alata za praćenje i izvještavanje o ostvarenju strategije razvoja (uključujući lokalizirane ciljeve održivog razvoja BiH)	Nosilac procesa: Pomoćnik ministra za razvoj (rukovodilac Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK) Učesnici procesa: Ostali službenici Odjeljenja za razvoj Ministarstva privrede Tuzlanskog kantona (Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK) u saradnji sa KOR-om
Izrada Akcionog plana za implementaciju Strategije 1+2	Nosilac procesa: Pomoćnik ministra za razvoj (rukovodilac Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK) Učesnici procesa: Ostali zaposlenici Odjeljenja za razvoj Ministarstva privrede Tuzlanskog kantona (Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK) u saradnji sa KOR-om
Definisanje Smjernica na osnovu strateško-programskih dokumenata za naredni 1+2 planski ciklus	Nosilac procesa: Premijer Tuzlanskog kantona zajedno sa ministrom privrede i pomoćnikom ministra za razvoj (rukovodilac Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK) Učesnici u procesu: Rukovodioci nadležnih organa uprave TK; Ostali zaposlenici Odjeljenja za razvoj Ministarstva privrede Tuzlanskog kantona (Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK)/KOR
Priprema trogodišnjih i godišnjih planova rada službi, uključujući projekte iz strategije razvoja i vezane redovne aktivnosti	Nosilac procesa: Rukovodioci nadležnih organa uprave TK, sekretari/pomoćnici u organima uprave Učesnici procesa: Pomoćnik ministra za razvoj (rukovodilac Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK) i Koordinator KOR-a

Izrada Trogodišnjeg i Godišnjeg plana rada TK (za narednu godinu)	Nosilac procesa: Rukovodioci nadležnih organa uprave TK Učesnici procesa: Pomoćnik ministra za razvoj (rukovodilac Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK), ostali zaposlenici Odjeljenja za razvoj Ministarstva privrede Tuzlanskog kantona (Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK)/KOR
Uključivanje ključnih strateških projekata i aktivnosti u plan Budžeta (za narednu godinu)	Nosilac procesa: Pomoćnik ministra za razvoj (rukovodilac Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK)/Odjeljenje za planiranje budžeta Ministarstva finansija TK Učesnici procesa: Rukovodioci nadležnih organa uprave TK, sekretari/pomoćnici u organima uprave, KOR
Usklađivanje godišnjih planova rada organa uprave i Godišnjeg plana rada Vlade TK sa usvojenim Budžetom (za narednu godinu)	Nosilac procesa: Pomoćnik ministra za razvoj (rukovodilac Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK) zajedno sa Uredom Vlade TK, Rukovodioci organa uprave TK, ostali zaposlenici Odjeljenja za razvoj Ministarstva privrede Tuzlanskog kantona (Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK), KOR Učesnici procesa: Rukovodioci nadležnih tijela
Usvajanje Godišnjeg plana rada Vlade TK (za narednu godinu)	Nosilac procesa: Skupština TK i Vlada TK Učesnici procesa: Vlada TK i Skupština TK
Razrada projekata iz Godišnjeg plana rada	Nosilac procesa: Pomoćnik ministra za razvoj (rukovodilac Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK, Koordinator KOR-a Učesnici procesa: Ostali zaposlenici Odjeljenja za razvoj Ministarstva privrede Tuzlanskog kantona (Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK), KOR, Nadležni organi uprave TK
Praćenje i privlačenje eksternih izvora finansiranja projekata	Nosilac procesa: Pomoćnik ministra za razvoj (rukovodilac Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK, Koordinator KOR-a, Nadležni organi uprave TK Učesnici procesa: Ostali zaposlenici Odjeljenja za razvoj Ministarstva privrede Tuzlanskog kantona (Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK), KOR
Praćenje provođenja Godišnjeg plana rada tijela uprave i ostvarenja strateških ciljeva	Nosilac procesa: Pomoćnik ministra za razvoj (rukovodilac Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK) Učesnici procesa: Ostali zaposlenici Odjeljenja za razvoj Ministarstva privrede Tuzlanskog kantona (Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK) u saradnji sa KOR-om; Sekretari ministarstava
Izrada godišnjih izvještaja o radu organa uprave TK	Nosilac procesa: Rukovodioci organa uprave TK Učesnici procesa: sekretari/pomoćnici u organima uprave TK; Pomoćnik ministra za razvoj (rukovodilac Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK), ostali službenici Odjeljenja za razvoj Ministarstva privrede Tuzlanskog kantona (Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK) u saradnji sa KOR-om
Uključivanje javnosti u praćenje provođenja strategije razvoja	Nosilac procesa: Pomoćnik ministra za razvoj (rukovodilac Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK, Koordinator KOR-a Učesnici procesa: Ostali službenici Odjeljenja za razvoj Ministarstva privrede Tuzlanskog kantona (Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK) u saradnji sa KOR-om
Priprema i razmatranje Izvještaja o razvoju (za prethodnu godinu)	Nosilac procesa: Pomoćnik ministra za razvoj (rukovodilac Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK, Koordinator KOR-a, Vijeće za razvoj TK Učesnici procesa: Ostali službenici Odjeljenja za razvoj Ministarstva privrede Tuzlanskog kantona (Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK), KOR, Rukovodioci organa uprave
Priprema i razmatranje Godišnjeg izvještaja o radu Vlade (za prethodnu godinu)	Nosilac procesa: Organi uprave TK, Odjeljenje za razvoj Ministarstva privrede Tuzlanskog kantona (Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK) i Ured Vlade TK Učesnici procesa: Rukovodioci organa uprave TK
Usvajanje i objavljivanje Izvještaja o razvoju (za prethodnu godinu)	Nosilac procesa: Vlada TK, Odjeljenje za razvoj Ministarstva privrede TK (Tijelo za planiranje i upravljanje razvojem TK) Učesnici procesa: Ured Vlade TK i Ured za zajedničke poslove organa uprave TK-sektor za informisanje
Usvajanje i objavljivanje Godišnjeg izvještaja o radu Vlade (za prethodnu godinu)	Nosilac procesa: Skupština TK i Vlada TK Učesnici procesa: Ured Vlade TK, Služba Skupštine TK
Ostale važne aktivnosti: ▪ Uspostavljanje i unapređenje međuopćinske saradnje ▪ Pokretanje procesa evaluacije strategije razvoja	Nosilac procesa: Pomoćnik ministra za razvoj (rukovodilac Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK, Koordinator KOR-a Učesnici procesa: Ostali službenici Odjeljenja za razvoj Ministarstva privrede Tuzlanskog kantona (Tijela za planiranje i upravljanje razvojem TK), KOR

ZAHVALE

Zahvaljujemo se svim učesnicima u procesu izrade Strategije razvoja Tuzlanskog kantona za period 2021.-2027. godina, koji su svojim doprinosom obezbijedili kvalitet izrade ključnog strateškog dokumenta Tuzlanskog kantona.

Konsultanti na izradi Strategije razvoja Tuzlanskog kantona:

- Prof.dr. Bahrija Umihanić, glavni konsultant i konsultant za ekonomski razvoj
- Almir Zulić, konsultant za društveni razvoj i zaštitu okoliša

Predstavnici Odjeljenja za razvoj Ministarstva privrede koji su koordinirali izradom Strategije razvoja Tuzlanskog kantona:

- Erna Kusturica, pomoćnik ministra za razvoj
- Suad Mehinović, stručni savjetnik za razvojno planiranje i upravljanje razvojem
- Edina Salamović, stručni savjetnik za razvoj i javno-privatno partnerstvo

Članovi Kantonalnog odbora za razvoj koji su sudjelovali u izradi Strategije razvoja Tuzlanskog kantona:

- Senad Ovčina, Koordinator Kantonalnog odbora za razvoj, Stručni savjetnik za nevladin sektor, Ured premijera Tuzlanskog kantona
- Enver Ćosićkić, Sekretar Vlade, Ured Vlade Tuzlanskog kantona
- Velida Mujkić, Sekretar ureda, Ured premijera Tuzlanskog kantona
- Anto Iljkić, Sekretar ministarstva, Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak
- Anisa Mukić, Šef Odsjeka za izvršenje budžeta, Ministarstvo finansija
- Mustafa Šahović, Pomoćnik ministra za finansije, Ministarstvo za boračka pitanja
- Emir Softić, Sekretar ministarstva, Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okolice
- Jela Lukić, Upravni inspektor, Ministarstvo pravosuđa i uprave
- Nenad Lukanović, Pomoćnik ministra za saobraćaj, Ministarstvo trgovine, turizma i saobraćaja
- Safet Begić, Sekretar ministarstva, Ministarstvo unutrašnjih poslova
- Enisa Hasanagić, Sekretar Skupštine, Skupština Tuzlanskog kantona
- Selma Bešić-Čerkezović, Stručni savjetnik za kulturu i informisanje, Ministarstvo za kulturu, sport i mlade
- Elmir Tukić, Šef Odsjeka za obrazovanje i nauku, Ministarstvo obrazovanja i nauke
- Amir Azabagić, Stručni savjetnik, Ministarstvo zdravstva
- Sahmir Sarajlić, Stručni savjetnik, Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
- Džemila Agić, Direktorica, Centar za ekologiju i energiju Tuzla
- Amra Jaganjac, Projekt menadžer, Udruženje za razvoj NERDA
- Selma Aličić, Direktorica, Amica-Educa
- Nedret Kikanović, Predsjednik, Kantonalna privredne komore Tuzla
- Azra Ćatović, načelnik u Službi za statistiku za područje Kantona Tuzla u Tuzli
- Belma Mujkić, Sekretar, Obrtnička komora Tuzlanskog kantona
- Jasmila Pašić, Projekt menadžer, Centri civilnih inicijativa

Članovi Tematskih grupa koji su sudjelovali u izradi Strategije razvoja Tuzlanskog kantona:

- Abdulah Gutić, Pomoćnik općinskog načelnika za privredu i budžet, Općina Kalesija
- Adem Mostarlić, Pomoćnik načelnika za stambeno-komunalne poslove, društvene djelatnosti i zajedničke poslove, Općina Banovići
- Adi Mujčić, Stručni savjetnik, Općina Srebrenik
- Admir Aljić, Stručni savjetnik u Službi za lokalni ekonomski razvoj, finansije i trezor, Grad Živinice
- Admira Salković, Sekretar ministarstva, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede
- Adnana Beganlić, Predavač, IPI Akademija
- Aida Kavazović, Viši stručni saradnik za društvene djelatnosti, Općina Lukavac
- Alen Lalić, Stručni saradnik za procedure javnih nabavki, Ministarstvo unutrašnjih poslova
- Almir Halilović, Stručni savjetnik u Službi za opću upravu, društvene djelatnosti, BIZ i raseljene osobe, Grad Živinice
- Almir Žilić, Direktor, Kantonalna direkcija robnih rezervi
- Amela Teskeredžić, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, IPI Akademija
- Amir Mrkonjić, Pomoćnik načelnika za prostorno uređenje, planiranje, razvoj i poduzetništvo, Općina Banovići
- Belkisa Avdagić, Ekonomista za analize i planiranja, JP Spreča Tuzla
- Damir Altumbabić, Akademija dramskih umjetnosti, JU Univerzitet u Tuzli
- Damir Avdaković, Šef odsjeka za razvoj općine, Općina Dobož Istok
- Damir Bećirović, Profesor, IPI Akademija
- Dinka Huremović, Stručni savjetnik za trgovinu i turizam, Ministarstvo trgovine, turizam i saobraćaja
- Dragan Pelemiš, Pomoćnik direktora KU CZ, Kantonalna uprava civilne zaštite
- Dželmina Huremović, Pomoćnica ministra za trgovinu i turizam, Ministarstvo trgovine, turizma i saobraćaja
- Dženad Selimbašić, Pomoćnik Općinskog načelnika Službe za budžet, finansije i poduzetništvo u Službi za budžet, finansije i poduzetništvo, Općina Kladanj
- Edin Duraković, Izvršni direktor za marketing i razvoj, JP Međunarodni aerodrom Tuzla
- Edin Skokić, Predavač, IPI Akademija
- Edina Kurtić, Rukovodilac Sektora, Kantonalna privredna komora TK
- Edina Šehrić, Pravni fakultet, IPI Akademija
- Ekrem Suljanović, Odgovorni projektant, JP Spreča Tuzla
- Elvira Salihović, Pomoćnik ministra, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede
- Emina Turbić, Sekretar jedinstvenog organa uprave, Grad Gradačac
- Enes Bešić, Šef službe za opću upravu, društvene djelatnosti i boračka pitanja društvene djelatnosti i boračka pitanja, Općina Čelić
- Enes Omerović, Stručni savjetnik, Općina Sapna
- Enida Fatušić, Stručni savjetnik za imovinsko-pravne poslove, Općina Lukavac
- Erhad Brkić, Savjetnik Gradonačelnika, Grad Gračanica
- Ervina Avdibegović, Pomoćnik Općinskog načelnika, Općina Kladanj
- Esmir Spahić, Stručna služba za poslove gradonačelnika, Grad Tuzla
- Fahrija Hergić, Stručni saradnik u Službi za urbanističko planiranje, komunalne, geodetske i imovinsko pravne poslove, Grad Živinice
- Fatima Gušić, Stručni savjetnik, Općina Sapna
- Fernada Helić-Čamdžić, Šef Odsjeka za lokalni razvoj, Grad Gračanica

- Gabriel Pinkas, Prodekan za naučno-istraživački rad, Filozofskog fakulteta, JU Univerzitet u Tuzli
- Haris Delić, Asistent, IPI Akademija
- Hariz Agić, Pedagoški zavod
- Hasidin Hodžić, Stručni savjetnik, Općina Sapna
- Hata Mujčinović, Pomoćnik općinskog načelnika za opću upravu i društvene djelatnosti, Općina Kalesija
- Hazim Halilović, Pomoćnik općinskog načelnika za komunalne poslove i civilnu zaštitu, Općina Kalesija
- Huremović Danijela, Voditeljica sigurne kuće, UG Vive Žene Tuzla
- Indira Sofić, Upravna organizacija Zavod za urbanizam Tuzla, Grad Tuzla
- Ismet Sokoljanin, Program manager, Fondacija Tuzlanske zajednice
- Izudin Šarić, Portparol Ministarstva, Ministarstvo unutrašnjih poslova
- Jasmin Hogić, Stručni savjetnik za lokalni i ekonomski razvoj, Općina Srebrenik
- Jasmin Mumbašić, Viši stručni suradnik, Općina Teočak
- Jasmina Đulović, Šef odsjeka za upravno-pravne poslove, Ministarstvo unutrašnjih poslova
- Jasmina Mehanović, Šef službe za urbanizam, stambeno-komunalne, imovinsko-pravne i geodetske poslove, Općina Čelić
- Jasna Jašarević, Izvršna direktorica, Fondacija Tuzlanske zajednice
- Lejla Elezović, Pomoćnik ministra za sport i mlade, Ministarstvo za kulturu, sport i mlade
- Ljubinka Bodiroga, Stručni savjetnik, Općina Sapna
- Maid Karić, Stručni saradnik za poslove saobraćaja, Općina Lukavac
- Malik Ikanović, Stručni savjetnik za visoko obrazovanje i nauku, Ministarstvo obrazovanja i nauke
- Meldina Kokorović Jukan, Dekanica Ekonomskog fakulteta, JU Univerzitet u Tuzli
- Meliha Krekić, Rukovodilac Stručne službe Općinskog vijeća i Općinskog načelnika, Općina Kladanj
- Mensura Aščerić, Dekanica Farmaceutskog fakulteta, JU Univerzitet u Tuzli
- Merima Aljić, Savjetnica, Turistička zajednica Tuzlanskog kantona
- Merima Delić, Stručni saradnik za stambeno komunalne poslove, Općina Banovići
- Mersiha Džindo, Stručna služba za poslove gradonačelnika, Grad Tuzla
- Mina Halilčević, Stručni savjetnik u Službi za opću upravu, društvene djelatnosti, BIZ i raseljene osobe, Grad Živinice
- Miralem Fazlić, Stručni savjetnik, Općina Srebrenik
- Miralem Halilović, Predsjednik Tima, Tim za sprječavanje korupcije u Tuzlanskom kantonu
- Miralem Smajić, Pomoćnik ministra, Ministarstvo zdravstva
- Mirela Kravić, Koordinator za unapređenje rada sa nezaposlenim osobama, poslodavcima, lokalnim zajednicama i drugim institucijama, JU Služba za zapošljavanje TK
- Mirela Vrabac, Služba za sport, kulturu, mlade i socijalnu zaštitu, Grad Tuzla
- Mirza Hodžić, Savjetnik Gradonačelnika, Grad Gračanica
- Mujo Bilalić, Savjetnik općinskog načelnika, Općina Teočak
- Muniba Čičkušić, Šef Odsjeka za prostorno uređenje, Grad Gračanica
- Nahida Muratović, Viši referent za administrativne poslove Općinskog načelnika, Općina Čelić
- Nasiha Jukić, Stručni savjetnik za planiranje, građenje i razvoj, Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okolice

- Nedim Suljić, Prodekan za naučnoistraživački rad Rudarsko-geološko-građevinskog fakulteta, JU Univerzitet u Tuzli
- Nerdina Mehinović, Dekanica Fakulteta elektrotehnike, JU Univerzitet u Tuzli
- Nermin Okanović, Šef službe za civilnu zaštitu, Općina Čelić
- Nermina H. Muhamedović, Šef Odsjeka za društvene djelatnosti, Grad Gradačac
- Nurdin Muhamedbegović, Pomoćnik ministra, Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak
- Ramiza Bilalić, Viši stručni suradnik, Općina Teočak
- Razim Slanjankić, Stručni savjetnik, Općina Srebrenik
- Ruzmir Avdić, Šef odsjeka za informatiku, Ministarstvo unutrašnjih poslova
- Sabina Ahmić, Pomoćnik sekretara za zakonodavnu djelatnost, Skupština Tuzlanskog kantona
- Safet Dervišević, Grupacija poslodavaca Tuzlanskog kantona pri Udruženju poslodavaca FBiH
- Samid Šarac, Pomoćnik ministra, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede
- Samir Bilajac, Pomoćnik Sekretara za informisanje, informacione sisteme, obezbjeđenje i tehničke poslove, Ured za zajedničke poslove
- Samir Imamović, Sekretar Općine, Općina Banovići
- Samir Iskrić, Šef Odsjeka za budžet i finansije, Grad Gradačac
- Seida Jukan, Šef centra za pružanje usluga građanima, Grad Gračanica
- Selma Aličić, direktorica Udruženja, Amica Educa Tuzla
- Selma Smajlović, Pomoćnik sekretara vlade, Ured Vlade
- Selmet Husanović, Šef odsjeka za poduzetništvo, Općina Banovići
- Semir Mulaosmanović, Stručni suradnik, Općina Teočak
- Semir Nakičević, Savjetnik za izgradnju, rekonstrukciju, održavanje i zaštitu cesta, JU Direkcija regionalnih cesta Tuzla
- Sena Tahirović, Viši stručni saradnik za operativne poslove razvoja i razvojne projekte, Općina Lukavac
- Senad Šarić, Pomoćnik Općinskog načelnika Službe za civilnu zaštitu i komunalne poslove u Službi za civilnu zaštitu i komunalne poslove, Općina Kladanj
- Šeherzada Otanović, Stručni saradnik za upravljanje razvojem i strateško planiranje, Grad Gradačac
- Vedad Pašić, Dekan Prirodno-matematičkog fakulteta, JU Univerzitet u Tuzli
- Vlatko Šeparović, Dekan Fakulteta za tjelesni odgoj i sport, JU Univerzitet u Tuzli
- Zijad Kulanić, Pomoćnik općinskog načelnika za prostorno uređenje, geodetske i imovinsko-pravne poslove, Općina Kalesija